

Estructura oracional llatina

Elena E. Benedicto Salmerón

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Elena E. Benedicto Salmerón

ESTRUCTURA ORACIONAL LLATINA

**Tesi Doctoral dirigida pel
Dr. Pere J. Quetglas, Catedràtic
de la Facultat de Filologia
de la Universitat de Barcelona**

**UNIVERSITAT DE BARCELONA
Departament de Filologia Llatina
1992**

mulieribus

INDEX

0. Preliminars.....	i
1. Introducció al marc teòric.....	1
1.0. Fonaments filosòfics (Gramàtica Universal).....	2
1.1. El Model i els Mòduls (l'organització de la Gramàtica).	5
1.1.1. La teoria de la X-barra.....	12
1.1.2. Teoria Temàtica (Teoria- θ).	18
1.1.3. La Teoria del Cas (Abstracte).....	24
1.1.4. Les Transformacions: Moure- α	28
1.1.4.1. Relacions estructurals: c-comandament, m-comandament i recció	31
1.1.4.2. Tipus de moviment: moviment de qu-, moviment de SN i moviment de nucli a nucli	40
1.1.4.3. Les condicions sobre les transformacions i les representacions: Subjacència i el Principi de les Categories Buides (PCB).....	51
1.1.5. La Teoria del Lligam.....	58
1.2. El debat/qüestió de la Configuracionalitat.....	63
2. L'Especificador de SC	65
2.0. Introducció.....	66
2.1. Extracció de llarga distància i asimetries: les dades.....	78
2.1.1. Extracció d' α fora del domini de clàusules argumentals.....	78
2.1.1.1. Extracció d'Arguments: l'asimetria Subjecte/Objecte.	78
2.1.1.2. Extracció d'Adjunts: l'asimetria Complement/No- Complement.	87
2.1.2 Extracció d' α fora del domini dels adjunts.....	103
2.2. Traces, traces intermèdies (i-traces) i el PCB: Una proposta teòrica.....	111
2.2.1. La manca de la CSE en Llatí.....	111
2.2.2. Evidència contra l'adjunció a SN i a SC.....	116
2.2.3. Dominis no opacs de subjecte: la classe dels subjectes L-marcats.	131
2.2.4. Una anàlisi per als casos de <i>Pied Piping</i>	139

2.2.5. L'estructura de SC, l'extracció d'adjunts i l'estratègia dèl <i>Pied Piping</i>	178
2.2.6. Conclusions.....	199
3. Posicions perifèriques.....	201
3.0. Introducció.....	203
3.0.1. Plantejament de la qüestió.....	203
3.0.2. Propostes teòriques prèvies	219
3.0.3. Les qüestions i els problemes en llatí.	232
1. Interpretació i 'estructura funcional'	233
2. Representació i 'estructura sintàctica'	237
3.1. Descripció sistemàtica de les dades	240
3.1.1. Característiques generals de la construcció de TOP.....	240
1. SX	240
2. sx.....	241
3. SX/sx.....	253
4. Ubicació.	261
3.1.2. Característiques generals de la construcció d'αpreC.....	263
3.1.3. Característiques generals de la construcció d'Acusatiu Prolèptic.....	266
3.1.4.. Conclusions.....	273
3.2. Proposta teòrica.....	275
3.2.1. Adjunció o Espec?.....	278
3.2.2. Assignació de Cas.....	284
1. Adjunció-a-SC.....	287
2. Coindexació i cadenes de lligam (attractio inuversa).....	290
3. Assignació de Cas per recció o per cadena de lligam?	300
4. (L'altre) Nominatiu	303
3.2.3. Moviment o generat a la base?	312
1. αpreC.....	313
2. Més evidència per a TOP-a-SC adjuntat a la base.....	317
3.2.4. Conclusions.....	328
Apèndix.....	331
4. Conclusions i observacions finals.....	343

5. Taules.	353
5.1. Relació de termes i sigles lingüístics catalans, amb el seu equivalent en anglès.	354
5.2. Relació de termes i sigles lingüístics anglesos, amb el seu equivalent en català.	360
5.3. Index per ordre numèric de les cites aparegudes en el text.	361
6. Bibliografia.	379

0. PRELIMINARS.

Agraïments.

Arribar a aquest punt en la redacció d'una tesi té unes grates implicacions: que ja hem arribat al final. I un(a) es pregunta perquè, després d'haver redactat uns pocs centenars de pàgines, es fa tan difícil redactar aquestes.

En un treball que s'ha desenvolupat durant un tan llarg període de la vida de l'autora, hi ha d'haver, necessàriament, moltes persones que, personalment o acadèmicament (i, moltes vegades, d'ambdues maneres), han intervingut, ajudat i participat. Les gràcies han d'anar, doncs, a molta gent:

Als Amics/Amigues, en primer lloc i en majúscules, per ser el veritable suport durant aquest trajecte. M'hagués agradat triar una cita del *de amicitia* de Marco Tulio, però he acabat quedant-me amb el llibre sencer. Us el dedico.

Al José Antonio Illarregui, per fer veritat la cançó de la Carole King (i per presentar-me el Mac), i a la Maria Bermejo, per la seva sensibilitat i amistat. I a tots dos per deixar-me ser la fotògrafa del seu casament.

A la Julita Bernés (i al Clive, Dayla i Lyonel) per tantes coses, que no es poden posar en paper.

A l'Empar Espinilla i la Glòria Torres per compartir tant moments amargs com alegries; i a la Carme González pel seu agut sentit de l'humor, que ajudava a empassar-se millor les amargors.

A la Maribel Romero, per compartir amb mi aquella nit de treball quan hi vaig posar el punt i final, i per la pizza.

A l'Antonio Bobet, per saber entendre que el més important és l'amistat, i per quedar-se.

A la Janet Desaulniers, per compartir un any de vida a Cambridge, i per explicar-me com funciona el *baseball*.

Als pares, que van voltar d'una banda a l'altra, arreglant-me papers, i pels menjars a deshora.

Al Carmelo i l'Emilio Bagüés, per ser el símbol de la lluita per la llibertat durant la meva infantesa i per, finalment, poder tenir converses 'sobre la vida i la mort', sempre tan curtes i tan poques.

Des del punt de vista acadèmic, dues són les persones gràcies a les quals va començar tot això: el director d'aquesta tesi, Dr. Pere J. Quetglas, que ha mostrat paciència i fe desmesurades davant d'una feina que mai no acabava d'acabar-se, i el dr. Bastardas, que va ser el primer, allà per l'any 82, de confiar en la meva capacitat investigadora.

Durant el període de preparació i redacció d'aquesta tesi, hi ha hagut tres fites importants.

La primera va ser l'escola d'estiu SISSL de Salzburg, 1985. Aquell va ser el meu primer contacte formal amb la Gramàtica Generativa i va ser una magnífica introducció en aquest món lingüístic. Gràcies al Jan Koster per animar-me a escriure sobre anàfores de llarga distància, i al Hans Pijnenbrug, per continuar l'amistat durant tots aquests anys.

La segona va ser la meva estada durant el curs 1989-1990 al Departament de Lingüística (i Filosofia) de MIT. Va ser una experiència veritablement reveladora i enriquidora. He d'agrair a tot el departament la meravellosa acollida que em van dispensar i totes les facilitats que em van donar per poder participar en la vida intel·lectual del departament. Vaig "aprofitar-me" de converses amb la Lisa Cheng, la Hamida Demirdache, l'Alessandra Giorgi, la Itziar Laka, el Giuseppe Longobardi, i el Jon Ortiz de Urbina. I la vida a Cambridge, no hagués estat el mateix sense l'amistat constant i continuada de la Sabine Iatridou i l'Eulàlia Bonet.

Aquesta tesi no seria el que és sense les discussions amb el Ken Hale, Howard Lasnik i David Pesetsky, i sense l'experiència d'una entrevista amb el Noam Chomsky.

La tercera d'aquestes fites ha estat la meva estada al Departament de Lingüística de UMass. El tercer capítol d'aquest treball s'ha beneficiat en gran mida de converses amb la Hagit Borer i amb la Barbara Partee, i de l'ambient immillorable (per a fer lingüística) que es respira a Amherst i rodalies.

En l'àmbit local, no vull deixar de mencionar la Joanna Roselló, que em va fer la primera classe de Gramàtica Generativa, i el grup de lingüistes de l'UAB. El seu seminari va ser durant molt de temps l'únic focus de conversa i discussió sobre lingüística generativa a què hi vaig tenir accés. Especialment, vull agrair a la Gemma Rigau la dedicació amb què ha llegit tots els manuscrits que li he anat passant i, sobre tot, perquè els hi passava, pràcticament sempre, en època de vacances, i perquè sempre me'ls retornava amb comentaris interessants. I no m'oblido del Josep Quer, amb la seva intel·ligència mediterrània, i de l'Albert Branchadell, amb qui he fruit el plaer de converses intel·lectualíssimes sobre l'espai interpersonal.

En un àmbit encara més local, el de l'UB, tampoc no vull deixar de mencionar els meus col·legues de l'Aula Informàtica de Filologia, per fer d'aquell espai un lloc on em vaig sentir veritablement a gust: el Jordi Reiss, la Teresa Lozano, el Joan Miquel, i la Cristina Gómez, i el darrer arribat, el Rudi Ortega; i "els del fons", la Mercè Rodríguez i l'Auke Oosterhoff, no només per ajuts a desesperacions informàtiques, sinó (i sobre tot) per les celebracions i el xampany. I el Lluís de Yzaguirre per compartir cuites informàtiques i per facilitar-me el Mac.¹

El meu darrer any a la UB vaig tenir la sort de tenir dos cursos, un de primer i un de cinquè, amb uns estudiants que em van donar bona part de les alegries d'aquell curs. Va ser un veritable plaer ensenyar el curs de nivell elemental de la nit, i no cito aquí els implicats perquè vuitanta noms em semblen excessius. Set o vuit, que eren els de cinquè, no són excessius, però segur que m'oblidava d'algun nom (que no de la persona), i no vull ferir sensibilitats. Malgrat la meva

¹Reconec que mencionar una màquina en el capítol d'agraïments, per molt que aquesta sigui la secció més relaxada de la tesi, és inapropiat, com a mínim (per això escric això en la lletra petita de una nota a peu de pàgina). Però també he de reconèixer que no hauria pogut fer el que he fet per a aquest treball i en les condicions en què ho he fet, si no hagués tingut al meu abast una màquina de les característiques del Mac. Els qui em coneixen saben els adjectius que puc arribar a utilitzar per descriure'l, així que me'ls estalviaré.

incredulitat, aquella va ser un model de classe participativa, on jo vaig treure tant de profit, com, espero, ells i elles.

Aquesta tesi està dedicada a les dónes. A les dónes que no han tingut la sort que he tingut jo de tenir accés a la cultura i a la educació, a les dónes que han de treballar i mantenir "el foc de la llar". A les dónes de la meva família; aquelles que m'han deixat una herència remarcable i aquelles que he començat a entendre de gran.

No està de moda en els últims temps ser feminista, o almenys la gent no ho diu, que ho és, en veu molt alta. Però no seríem, les dónes, el que som avui, ni tindríem el que tenim (que, per obvi, ens oblidem que fa, potser 30 anys, no ho teníem), sense aquelles altres dónes que en el passat (i també en el present, perquè no) han lluitat i lluiten per millorar les condicions de vida de les dónes. I jo aquí vull retre el meu petit homenatge a totes elles, les del passat i les del present, encara que no estigui de moda.

Sobre l'estructura del treball

El treball que aquí presentem com a tesi és el fruit d'anys d'investigació sobre l'estructura de la llengua llatina, dins del projecte sobre estructura sintàctica del Grup de Lingüística Llatina de la Universitat de Barcelona (GLLUB)². La seva aspiració és, tot partint de l'estudi d'uns fenòmens particulars d'aquesta llengua, donar-ne una visió global. Pretén, a més, ser un estudi comprehensiu, en el sentit que, en determinats moments, farà ús d'aspectes diversos i aparentment heterogenis de la llengua. Ara bé, aquests elements heterogenis estan inclosos dins d'un sistema i, en conseqüència, són necessàriament interactius.

²Projecte PB87-0153, integrat al Programa Sectorial de Promoción General del Conocimiento del MEC.

Aquest treball té també una altra peculiaritat: es desenvolupa dins d'un marc teòric específic. Això ja fa que s'hagin de prendre de bell antuvi determinades opcions. Si bé no és infreqüent sentir que sotmetre's a una teoria és una tirania en si mateix, també és cert que és un considerable avantatge quan el que intentem és donar una visió global d'un univers determinat, en el nostre cas, la llengua llatina (àdhuc, anant més enllà, el llenguatge).

Qualsevol ciència que es vanti de tal, necessita una teoria general, uns pressupòsits teòrics, que donin suport a la seva proposta particular. Fins i tot per explicar per què una poma cau al terra, es va proposar una teoria general sobre l'atracció de les masses corpòries.

De tota manera, en el nostre cas, triar una determinada teoria del llenguatge comporta com a conseqüència unes certes implicacions de mètode i consideració. Això vol dir que determinades opcions no es prendran en compte, perquè metodològicament resulten inapropiades. Aquesta posició respecte d'altres treballs en lingüística, en general, i en lingüística llatina, en particular, no equival a dir, però, que no es tinguin en consideració propostes procedents d'altres teories en el nostre camp. En alguns casos seran, senzillament, ortogonals; en d'altres, pel contrari, la idea serà aprofitable, però no la metodologia.

Aquest és el cas, per exemple, de les oracions de relatiu. Ja que el que es pretén al llarg d'aquest treball és descobrir coses sobre l'estructura (jeràrquica o no) de la llengua llatina, el que ens interessa en parlar de relatius és veure les restriccions que afecten la relació entre la realització concreta del pronom i el nucli lèxic que el selecciona; el que en gramàtica generativa es diu *moviment i restriccions sobre el moviment*.

Així doncs, no parlarem de classificacions semantico-lògiques establertes segons el significat que semblen aportar al seu antecedent. Això en si mateix, no implica que un enfocament sigui ni millor ni pitjor que l'altre. Significa, senzillament, que els objectius són diferents i que, necessàriament, la manera d'escometre el problema, serà diferent. Al final tot ens ha de servir per entendre millor la llengua a la qual tant de temps hi dediquem.

Aquest treball es compon de tres parts o blocs.

El primer d'ells (el capítol primer) ofereix una visió general i obligadament comprimida del model teòric en el qual s'insereix aquesta investigació. En primer lloc, es presenten succintament els fonaments més generals de la teoria; a continuació, es fa una exposició de l'organització i funcionament del model, i es tracten individualment les diverses subteories, prestant especial atenció a aquells elements rellevants al treball que es desenvolupa en els capítols següents; finalment, es fan unes consideracions sobre una de les qüestions centrals que aquí es tracten: la *configuracionalitat*.

El segon bloc (capítols segon, tercer i quart) constitueix pròpiament la *tesi*. Al començament de cada capítol es fa una petita introducció a la història i tractaments anteriors del problema que es planteja; a continuació es presenten les dades llatines i, finalment, es fa la proposta teòrica. Una petita conclusió i/o discussió al final de cada capítol ajudarà a mantenir el fil, i a recordar la direcció del que volíem mostrar.

El tercer bloc està format per un grup de taules de referència, destinades a facilitar la lectura i comprensió dels aspectes més formals d'aquest treball. La primera d'elles és una mena de 'diccionari' de termes tècnics, que inclou, per a cada unitat, la denominació completa, les sigles (si es fan servir), la denominació en anglès (si s'escau), una breu explicació i el capítol, secció o subsecció que hi fa referència d'una manera més rellevant. Per exemple, tal com ho veiem a (3):

(3)

PCB	ECP	Cf. Principi de les Categories Buides.
Principi de les Categories Buides	<i>Empty Category Principle</i>	Principi que estableix, <i>grosso modo</i> , que una categoria buida ha de ser regida pròpiament. Cf. 1.1.4.(3), 2.1. i 2.2.

Aquesta taula inclou termes de gramàtica generativa i termes de gramàtica tradicional, de manera que pugui ser útil tant a

l'investigador de qüestions de lingüística general com a l'estudiós de les llengües clàssiques

La segona d'elles (la inversa de la primera) està destinada a aquelles persones coneixedores de l'àmbit lingüístic generatiu que vulguin fer una consulta particular d'aquest treball. Consisteix en una llista dels mateixos termes tècnics, en anglès, amb l'equivalent en català que s'ha utilitzat en aquest treball.

La tercera, per últim, és un llistat de les referències dels exemples llatins utilitzats en el treball. Inclou el número amb el qual apareixen en el cos del treball, l'exemple i la cita corresponent.

Finalment, la bibliografia. S'ha utilitzat el sistema *autor (data)*, que és el que es fa servir en els treballs de gramàtica generativa, per la comoditat que ofereix a l'hora de fer-hi les oportunes referències. Cada vegada que es fa menció d'una obra en el decurs del treball, es fa constar el cognom de l'autor, seguit, entre parèntesi, de l'any de publicació de l'obra en consideració; si en aquest any, l'autor ha publicat més d'una obra, es farà constar darrera de l'any una lletra per ordre alfabètic (*a, b, c, ...*), seguint l'ordre de publicació dins del mateix any.

Aquesta bibliografia no pretén ser un llistat exhaustiu de tots aquells treballs que han estat publicats sobre un tema determinat. Per exemple, no pretén incloure tot el que, fins a aquest moment, s'ha publicat sobre oracions de relatiu; inclou només allò que ha estat pertinent per al desenvolupament d'aquest treball. Aquells treballs que, o bé han quedat obsolets (i no mantenen algun tret que els faci rellevants), o bé han quedat subsumits en treballs i desenvolupaments posteriors, tampoc no han estat inclosos. Això sí, hem intentat no excloure cap treball pel senzill fet de tenir més de vint anys.

En el decurs del treball i, especialment, en les introduccions, quan s'han volgut explicar qüestions de teoria general, s'han utilitzat exemples en català per facilitar la comprensió o per fer una crida a la intuïció del lector com a parlant nadiu. No implica això que estem considerant la llengua llatina des del punt de vista de la nostra llengua: el mateix podia haver-se exemplificat amb una oració llatina (tal com

es fa posteriorment en el cos de la discussió pròpiament dita), però els criteris expositius han semblat suficientment bons per inclur-hi exemples catalans. A més a més, això identifica el que és la part d'exposició teòrica prèvia, diferenciant-la del que és el cos principal de la investigació.

Respecte dels exemples llatins, hem de fer una altra puntualització. Cada un dels exemples que fem servir és original³ i no està manipulat; ara bé, per tal de facilitar la lectura general i de concentrar l'atenció en el problema que ens ocupi en cada moment, el que sí s'ha fet és prescindir d'aquella part de l'exemple complet que no és rellevant a la discussió en curs. Per exemple, quan tractem d'oracions de relatiu, no donarem, en general, l'oració on es troba l'antecedent, sinó només el sintagma nominal antecedent i l'oració de relatiu pròpiament dita. Aquest procediment té la seva justificació en el que hem dit uns quants paràgrafs més amunt: que el que ens interessa aquí són les relacions estructurals que s'estableixen a l'interior del domini de l'oració de relatiu.

Així doncs, quan vulguem utilitzar com a exemple Sallustius, Jugurtha, 25.6, el trobarem com a (1) i no com a (2):

- (1) ... *homines claros, quorum auctoritatem Romae pollere audiuerat...*
- (2) *Ille ubi accepit homines claros, quorum auctoritatem Romae pollere audiuerat, contra inceptum suum uenisse, ...*

Ara bé, si en algún moment es fes necessari l'entorn estructural de l'antecedent (per exemple, quan tractem els casos d'atracció casual entre l'antecedent i el pronom relatiu), aleshores, sí donarem tot el context de l'oració principal.

³En el sentit que han estat extrets de textos llatins reals. L'única excepció poden constituir-la exemples extremadament simples utilitzats en les introduccions, que no són importants en si mateixos, sinó com a clarificadors del que hom està exposant. Els exemples al cos principal de la discussió de la tesi són, tots, "veritables".

Igualment, no es consignarà la cita de cada exemple darrera d'aquest. Motius de comoditat a l'hora d'exposar la problemàtica concreta ens han fet rellegar aquesta informació, necessària però no crucial pel desenvolupament de la discussió, a la última de les taules del capítol 5., on apareixen tots els exemples llatins, ordenats pel número amb el qual han aparegut en el text, juntament amb la cita corresponent.

**1. INTRODUCCIO AL MARC TEORIC:
EL MODEL DELS 'PRINCIPIS I PARÀMETRES'.**

1.0. Fonaments filosòfics (Gramàtica Universal).

La qüestió central de la concepció chomskiana del llenguatge és el que s'ha anomenat el *problema de Plató*: com, tenint tan poques dades, sabem tant?

Això es tradueix en preguntes com les següents: com és possible que un nen, de qualsevol origen, posat en un context lingüístic determinat, pugui aprendre la llengua d'aquest context? I com és possible que l'apregui en tan poc temps? I per què tenen les diferents llengües la forma que tenen i no una altra?

La resposta, en aquest marc, és concebre el llenguatge humà com una "facultat", la facultat del llenguatge, una mena de dotació genètica amb què neixen tots els humans. Així, el llenguatge és una part de la psicologia i la biologia.

Una important puntualització s'imposa: el llenguatge, concebut d'aquesta manera, és un conjunt de condicions sobre els llenguatges possibles; és l'estat inicial comú a tots els humans, que determina quins tipus de llenguatges són accessibles al ser humà i quins no. Aquest és l'anomenat llenguatge-I.

El llenguatge-I, la dotació inicial, és diferent del llenguatge-E, que és la materialització concreta, les llengües que de fet es produeixen, és "el que es veu" (és a dir, se sent, es parla), per oposició a allò que "no es veu" (però que determina el primer). El llenguatge-I és el llenguatge *interioritzat*; el llenguatge-E, *extern*, correspon a les diferents llengües. Així doncs, les dades que nosaltres examinarem en aquest treball pertanyen al llenguatge-E, i a partir d'aquestes dades pretenem descobrir com és el llenguatge-I.

El que interessa al lingüista és el llenguatge-I, el mecanisme que fa possible l'existència d'aquests altres objectes heterogenis que són les llengües particulars.

Per això, l'objectiu del nostre estudi és trobar els principis estructurals que fan que el llenguatge funcioni d'una manera i no

d'una altra, els mecanismes que implica i les interaccions amb altres sistemes.

En aquest sentit (que la gramàtica és la representació abstracta del coneixement lingüístic interioritzat), se sol parlar de Gramàtica Universal.

Així doncs, aquesta estarà constituïda per un sistema de principis, interactuant com una xarxa articulada en una estructura de nivells i mòduls.

Els *principis*, que són principis del llenguatge-I, tenen uns valors que es fixen de forma diferent en cadascuna de les llengües (llenguatges-E). Aquests valors són els *paràmetres*. I es pot dir que aprendre una llengua, consisteix en fixar aquests paràmetres. D'aquesta manera, el procés d'aprenentatge, seria, més aviat, un procés d'adquisició. La fixació o activació d'un determinat valor (paràmetre) per a un principi, desencadena una reacció en cadena, com si en connectar un interruptor d'una xarxa elèctrica s'activés un circuit determinat.

La fixació d'aquests paràmetres donaria lloc al que es considera el *nucli* (*core*), en oposició a la *perifèria*, que estaria constituïda per tots els elements 'incontrolats', els préstecs, les irregularitats, etc...

Els principis que integren aquest sistema interactuen constantment entre ells. Així per exemple, els diferents graus de gramaticalitat en determinats fenòmens pot venir determinat pel fet que hi intervinguin un o més mòduls. Es de suposar que quan es produeixen violacions de més d'un principi, l'agramaticalitat que en resulti sigui més forta que quan la violació només n'afecta un.

Així doncs, la Gramàtica, concebuda com a una teoria del coneixement lingüístic (interioritzat i inconscient), és un conjunt de condicions de bona formació, que són els *principis* (els *paràmetres* dels quals s'han de fixar per a cada llengua), juntament amb un conjunt (mínim) de regles.

Finalment, resta la qüestió de fins a quin punt aquest sistema és independent de la resta de sistemes cognitius humans. Sembla que hi

ha evidència suficient per establir que es tracta d'un sistema independent que presenta característiques i peculiaritats pròpies. Es tracta de la tesi de la 'autonomia de la sintaxi'. Des d'aquest punt de vista, la Gramàtica, com a sistema cognitiu independent, interactuaria amb els altres sistemes cognitius.¹ En aquest sentit, el lèxic actuaria com a *interface* entre el sistema conceptual i la gramàtica.

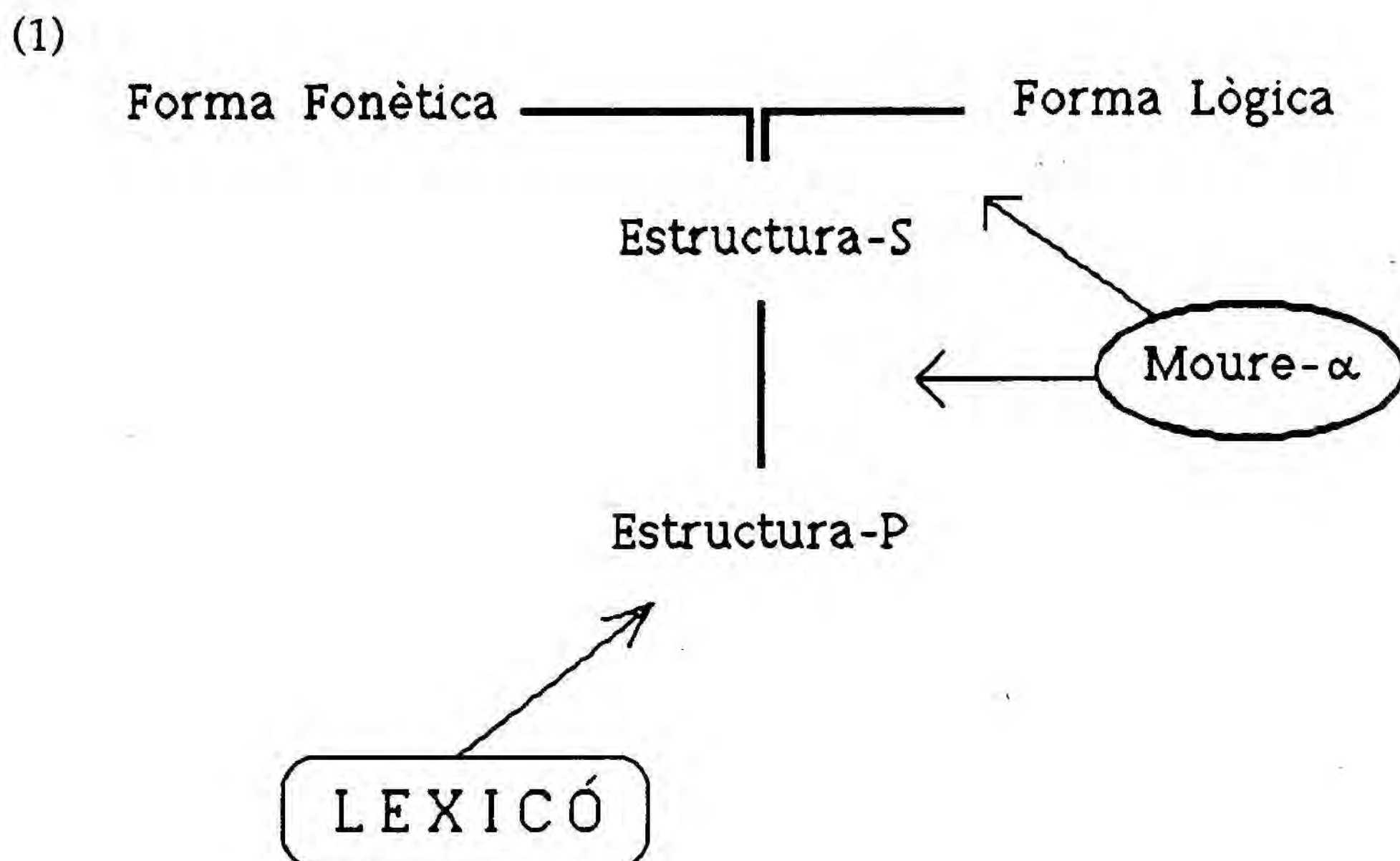
¹Per a una posició més radical al respecte, cf. Koster (1987), que propugna la tesi de la 'autonomia radical de la sintaxi'.

1.1. El Model i els Mòduls (l'organització de la Gramàtica).

Veurem ara, en general, i amb més detall després, com s'articula el sistema de la Gramàtica.

Tal com hem establert a l'apartat anterior, la Gramàtica es concep com a un sistema de principis, i de paràmetres sobre aquests principis. Aquest sistema de principis està integrat per uns mòduls (teories també anomenades *subsistemes de principis*), un sistema de transformacions (reduïdes, en l'actualitat, a una única transformació), que generen 4 nivells de representació, cada un d'ells amb un conjunt de propietats característiques. La connexió entre aquests quatre nivells està garantida per un *principi*, el que s'anomena Principi de Projectió.

Vegem ara a l'esquema representat a (1) el que a la tradició generativista des les *lectures de Pisa* (Chomsky (1981)) s'ha estat anomenant el *model T*:

El Principi de Projecció, del qual parlàvem abans, garanteix que totes les exigències o requisits dels elements lèxics es respectin a tots els nivells de representació (estructura-P, estructura-S, FF i FL).

Les peces lèxiques que conté el **Lexicó** posseïxen informació diversa. Inclou, especialment, informació *temàtica*, és a dir, informació sobre els papers temàtics (semàntics), també anomenats *papers- θ* , associats a una determinada unitat lèxica, i sobre les *categories sintàctiques* (SN, SP, SC, etc) corresponents. És el que s'anomena, respectivament, *selecció-s* (semàntica) i *selecció-c* (categorial).

El lexicó, interactuant amb la *teoria de la X-barra*, forneix l'**estructura-P**. Així doncs, es pot dir que el nivell de l'estructura-P representa les *relacions gramaticals* pures, procedents de les especificacions de les unitats lèxiques al *Lexicó*.

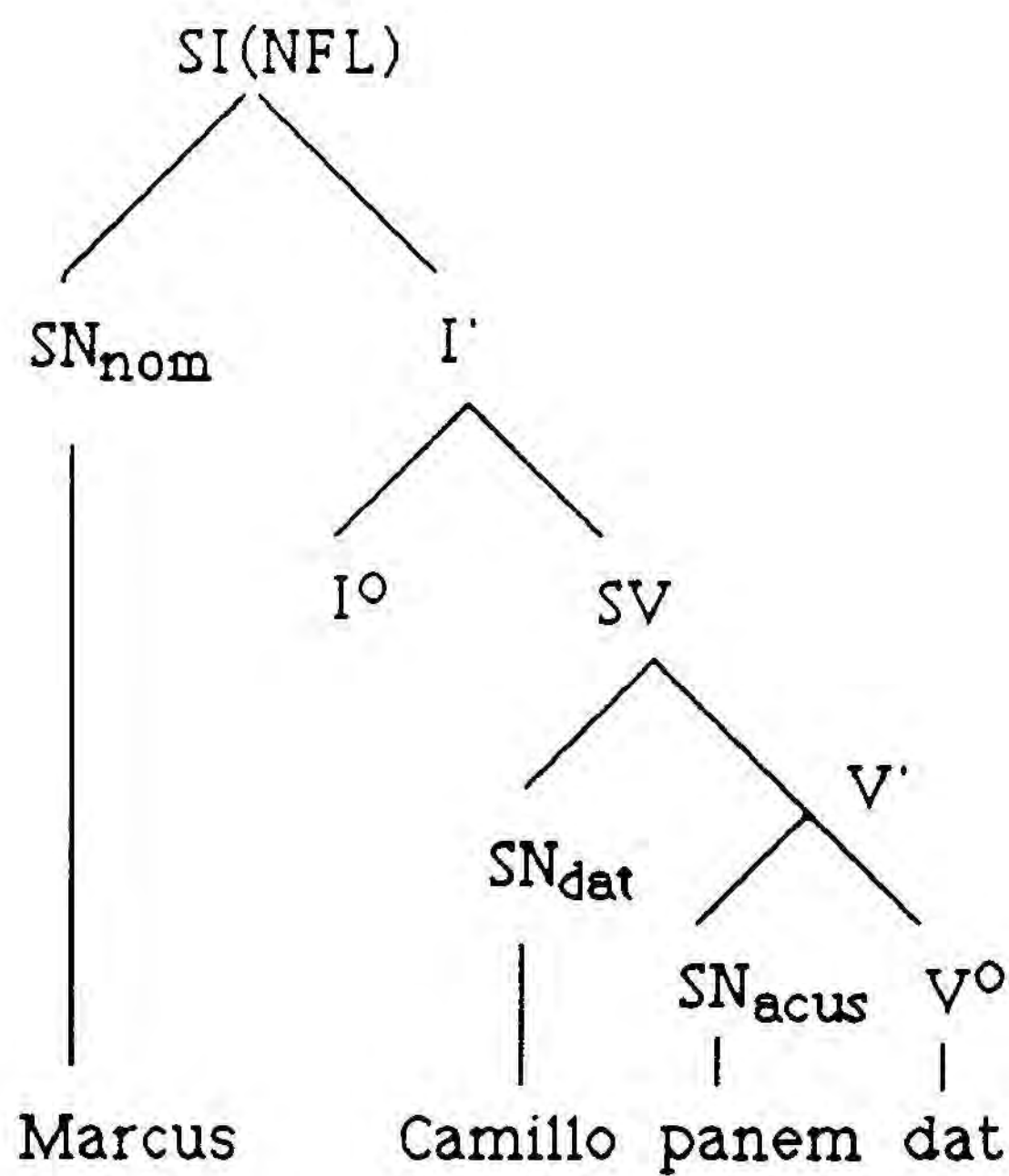
Prenem, per exemple, el cas d'un verb com ara *do* ('donar'); les especificacions que podem trobar a l'entrada lèxica corresponent a aquest verb poden incloure informació del següent tipus:

(2) *do* < θ agent, θ tema, θ meta >
 [SN_{acus}, SN_{dat} _____]

La informació entre parèntesis angulars constitueix la informació *temàtica*; el verb *do* té tres papers temàtics (papers- θ) associats: l'*agent* (que serà el paper temàtic extern), el *tema*, i el *benefactiu*, el conjunt dels quals constitueix la *graella temàtica*. La informació que trobem entre parèntesis quadrats ens especifica quins són els tipus de *categories sintàctiques* associades a l'entorn del verb *do*. La informació categorial corresponent al paper temàtic extern no s'especifica en ser una informació redundant, ja que es pot deduir de la selecció semàntica. De fet, un dels *desiderata* fóra que tota la selecció categorial pogués deduir-se de la selecció semàntica, que hi hagués unes Realitzacions Estructurals Canòniques de cada un dels papers temàtics, i que la interacció de la Teoria Temàtica amb altres aspectes de la gramàtica pogués donar compte del ventall de variacions en la possible realització d'un mateix paper temàtic.

Amb la interacció de la teoria de la *X-barra*, obtenim l'estructura-P, que es pot representar en un esquema arbori, com és ara (3), o en un esquema amb claudàtors com és ara (4):

(3)

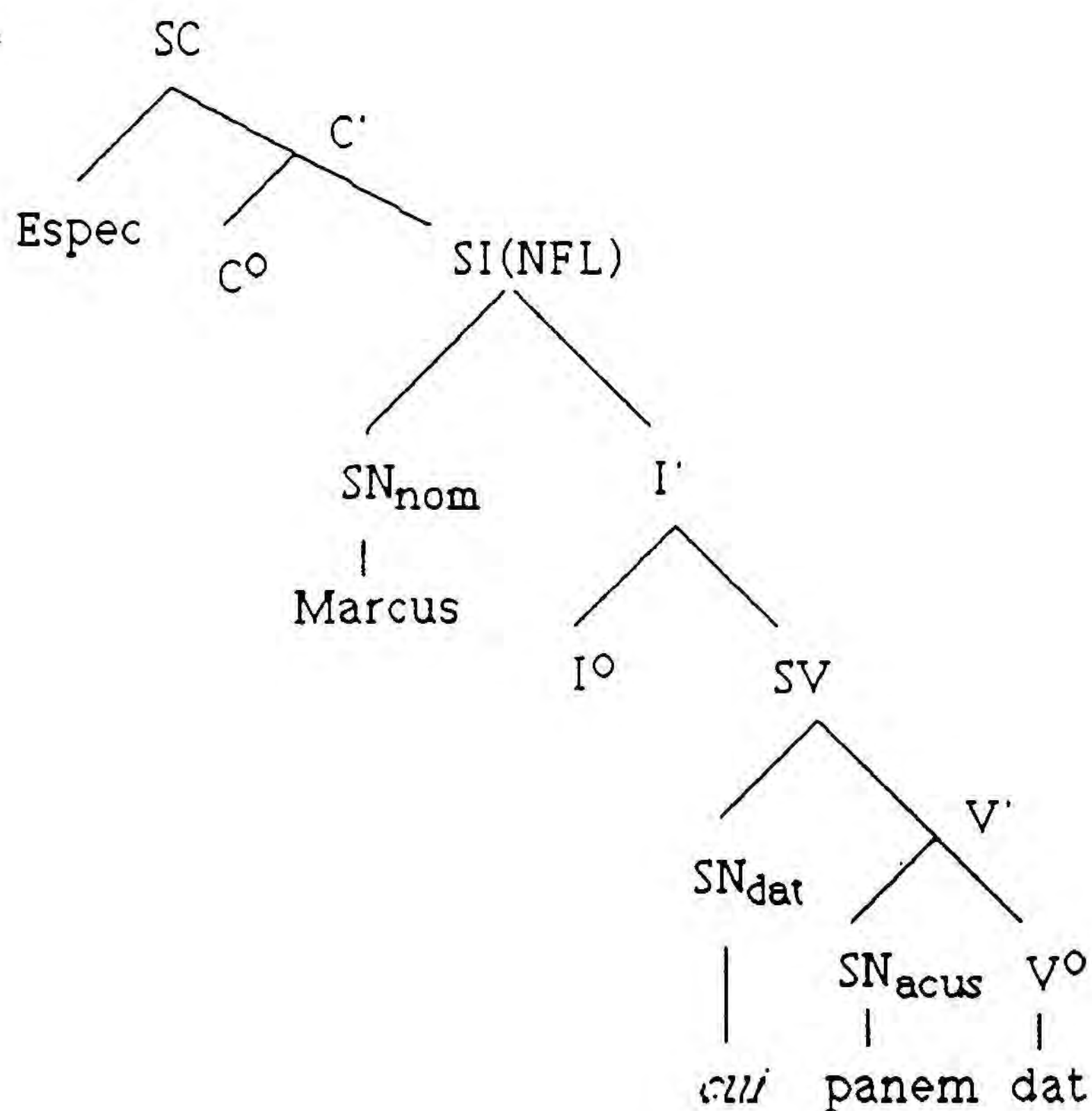

(4) [_{SI} Marcus [_I INFL [_{SV} Camillo [_V panem dat]]]].²

La intervenció de *Moure-α* proporciona l'estructura-S. Considerem, per exemple, una estructura-P com la de (5), on, en lloc de tenir la peça lèxica *Camillo*, tenim una peça del tipus de *cui*.

² I° representa el nus Inflexió, i SI, Sintagma Inflexió. D'aquestes categories, així com de C° (complementitzador) i SC (Sintagma Complementitzador), que apareixen a (5) en parlarem més endavant quan tractem de la teoria de la X-barra, a 1.1.1.

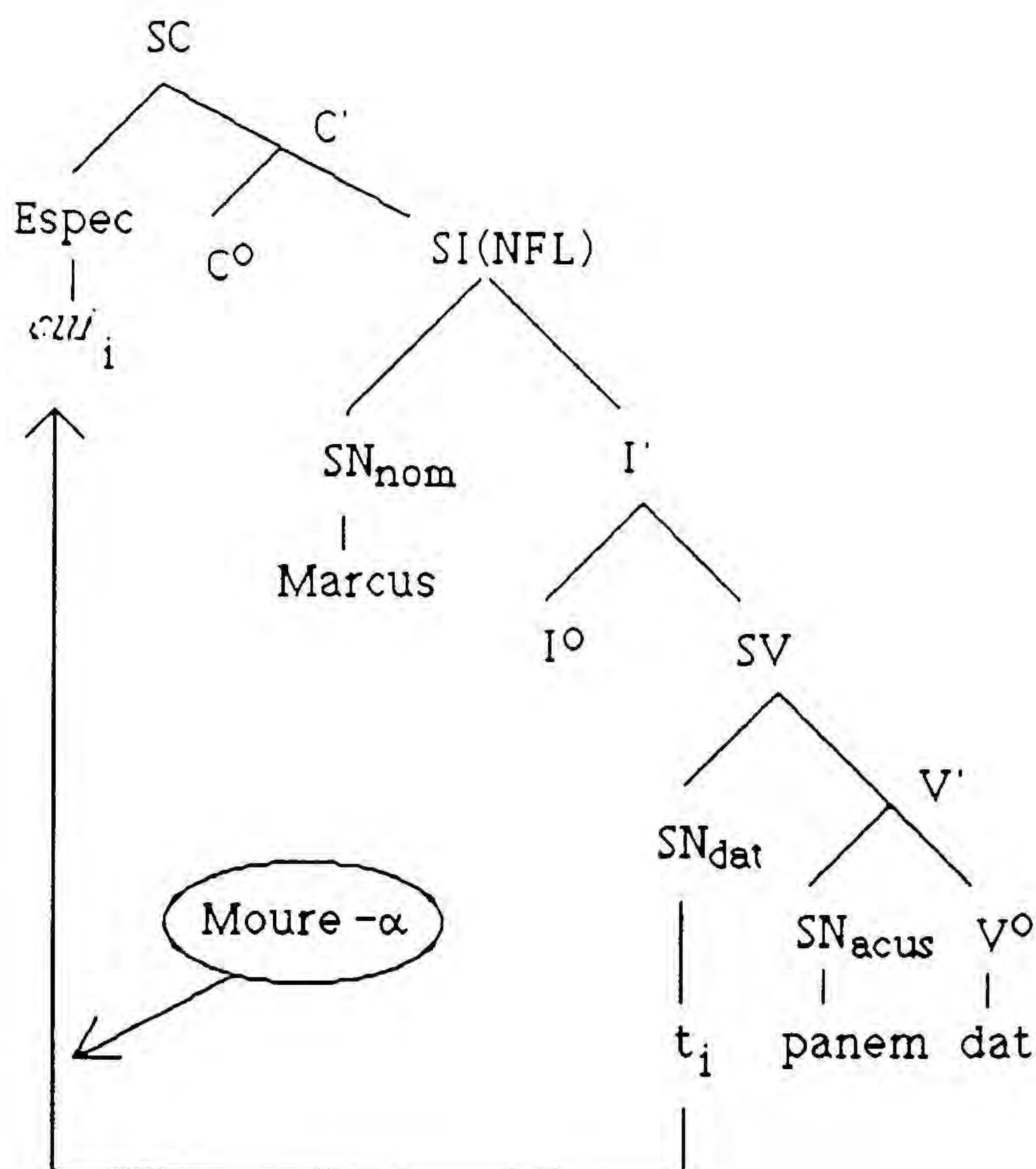
(5)

Per la seva naturalesa d'interrogatiu, a *cui* li serà aplicada *Moure- α* , mitjançant la qual s'obtindrà l'estructura-S corresponent, que podem representar com ara a (7) o com a (6):

(6) $[_{SC} \text{ cui}_i \text{ C } [_{SI} \text{ Marcus } [_{I'} \text{ INFL } [_{SV} t_i \text{ } [_{V'} \text{ panem dat?}]]]]]$
 $\uparrow \quad \text{-----} \quad |$

(7)

A l'Especificador de SC (tornarem sobre aquestes categories quan parlem de la teoria de la *X-barra*) s'hi traslladen, per exemple, els interrogatius i relatius, que deixen en la seva posició d'origen el que es diu una *traça*, que comparteix amb el sintagma mogut un *índex referencial* ("i", en el cas de (6) i (7)); es diu, en conseqüència, que el sintagma mogut i la seva traça estan *coindexats*.

Una traça és una categoria fonèticament buida, però sintàcticament activa, que es crea sempre arran d'un moviment sintàctic. El sintagma mogut i la seva traça formen una *cadena* (en aquest cas: (cui_i, t_i)), que ha de complir determinades condicions de bona formació.

L'actuació de *Moure-α* també està constrenyida per una sèrie de requisits, entre ells, la *Condició de Subyacència* , de què parlarem més

endavant. De fet, *Moure- α* pot considerar-se una instanciació³ d'una regla molt més àmplia, com ara *Afectar- α* , que inclouria deletions, moviments, etc... i que estaria restringida per *condicions de bona formació*, o de *recuperabilitat*.

A partir de l'estructura-S, hi ha dos components interpretatius: la **Forma Fonètica** (FF), que proveeix les cadenes fòniques, i la **Forma Lògica** (FL) que forneix la informació semàntica.

No s'ha de confondre, però, el veritable sentit d'aquest darrer nivell de representació sintàctica. FL no és una representació semàntica en els termes en què podria generalment entendre's; FL és una representació de la informació semàntica que procedeix únicament de l'estructura sintàctica representada. Qualsevol altre tipus d'informació que pugui considerar-se semàntica, però que no vingui donada estrictament per l'estructura, no té cabuda a FL.

A FL també s'aplica *Moure- α* , obtenint-se, per exemple, estructures d'operador-variable, del tipus que trobem a la lògica.

(8)b. és un exemple de FL (que correspon a l'estructura-S de (8)a.), resultat de la creació d'un operador *qu-* interrogatiu, i (9) n'és un de pujada de quantificador.

- (8) a. *a qui va donar en Marc un pa ?*
 b. *[per a quin x, x una persona], va donar en Marc un pa a x.*
- (9) a. *Totes les cases tenen bany.*
 b. *[per a tot x, x una casa], x té bany.*

La connexió entre aquests quatre nivells està garantida pel *Principi de Projecció*, que diu, bàsicament, que la selecció d'un nucli es manté a tots els nivells de representació :

³Una *instanciació* és cada una de les realitzacions, aplicacions, manifestacions o representacions concretes d'una regla o d'un principi general.

(10) *Principi de Projectió* ⁴

- i. Si β és un constituent immediat de γ a $[\gamma \dots \alpha \dots \beta \dots]$ o a $[\gamma \dots \beta \dots \alpha \dots]$ a L_i , i $\gamma = \alpha'$, aleshores α θ -marca β a γ .
- ii. Si α selecciona β a γ com a propietat lèxica, aleshores α selecciona β a γ a L_i .
- iii. Si α selecciona β a γ a L_i , aleshores α selecciona β a γ a L_j .

on L_i i L_j s'han d'entendre com a diferents nivells de representació.

Finalment, queda la qüestió, bastant inevitable en una llengua com la llatina, de la ubicació de la Morfologia.

Durant molts anys es va defensar que tant els processos de composició i derivació com els d'inflexió tenien lloc al Lèxic⁵. El procés d'inserció lèxica es portava a terme amb peces lèxiques totalment "acabades", és a dir, totalment compostes, derivades i inflexionades.

En principi, derivació i composició no semblen plantejar problemes⁶, mentre que inflexió semblava ser el candidat més adequat per replantejar-se determinades postures.

Efectivament, partint de fenòmens de morfologia d'inflexió verbal, va començar una mena de replantejament general amb els treballs de Pollock (1989), que postulaven una sèrie de categories funcionals diverses, de què parlarem més endavant.

⁴Chomsky (1981), p.38.

⁵Per a una visió de conjunt bastant satisfactòria, cf. Scalise (1984). [Hi ha traducció al castellà a Alianza Ed., *Morfología generativa*, 1.987]. Pel que fa a la relació entre morfologia flexiva i sintaxi, cf. Chomsky (1986a), i per a la relació amb la fonologia, cf. Baker (1988) i el seu Principi del Mirall.

⁶Però, cf. Bonet (1989b), per a una sèrie de paradoxes en la formació de compostos en català, basant-se en fenòmens fonològics relacionats amb l'ensordiment final.

Poc, però, ha estat dit de flexió nominal. En Ken Hale⁷ va postular una categoria funcional, SK (Sintagma Kas), per als sintagmes nominals, paral·lela a la categoria INFL en la oració. La hipòtesi del SD (Sintagma Determinant), proposada per Abney⁸, també proporciona nou camp, pel que fa a la flexió nominal.

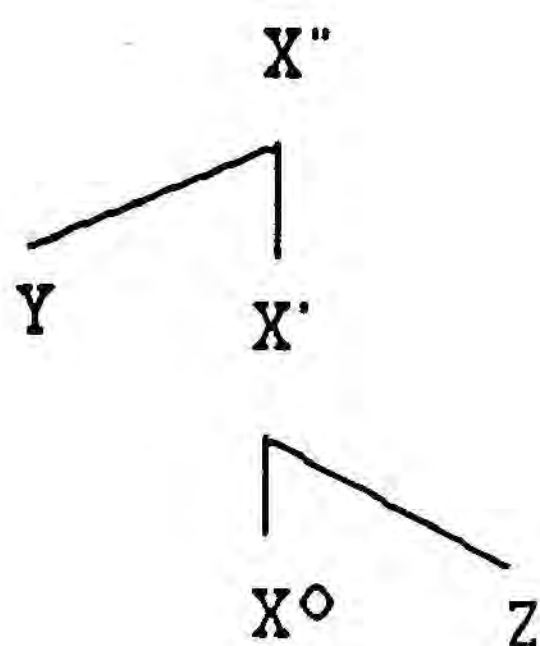
Vegem ara cada una de les diferents subteories que interactuen per a la bona formació de les representacions sintàctiques de la llengua.

1.1.1. La teoria de la X-barra.

Un enunciat, o en termes més simples, una oració, no és una mera seqüència lineal de peces lèxiques, sinó que respon a una estructura determinada. Com ha de ser aquesta estructura, quines restriccions s'hi apliquen i quins principis la regeixen, són, bàsicament, les qüestions que regula la teoria de la X-barra.

En trets molt generals, la teoria de la X-barra estableix que tot nucli *projecta* una estructura a diferents nivells, i que aquesta estructura es del tipus representat a (11):

(11)

⁷En K.Hale va parlar, per primera vegada, dels KP, Kase Phrase en les seves lectures a Managua, l'any 1987.

⁸La Hipòtesi del SD (DP-Hypothesis) va ser introduïda per Abney (1987).

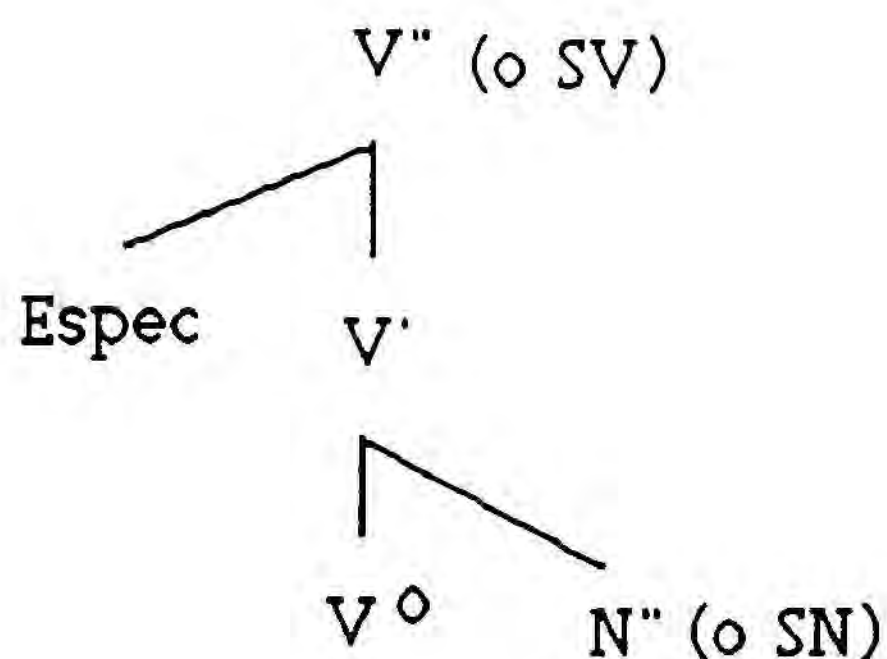
X^0 és el nucli, i X'' (o SX , Sintagma X) n'és la projecció màxima. La teoria de la X -barra estableix, bàsicament, que tot nucli ha de tenir una projecció màxima, i que tota projecció màxima ha de tenir un nucli; que la formació dels sintagmes és endocèntrica, és a dir, que el nucli X^0 ha d'estar al final de la derivació; i que els nivells jeràrquics dins del sintagma són successius: $X^0 > X' > X''$, o, més generalment, $X^n \rightarrow X^{n-1}$.

Z representa el complement que el nucli X^0 selecciona, i Y representa l'Especificador de la projecció màxima. A una representació com la d'(11), es diu que els nusos Z i X^0 son nusos *germans* (i el mateix es diu també de Y i X').

Tant Z com Y poden ser, al seu torn, categories màximes, és a dir, X'' o SX^9 . Al contrari del que passa amb nuclis i projeccions màximes, complements i especificadors només són obligatoris quan la selecció lèxica del nucli ho exigeix.

Per exemple, si X^0 és un V transitiu (és a dir, que selecciona al lexicó un complement), s'obté una estructura del tipus de (12):

(12)

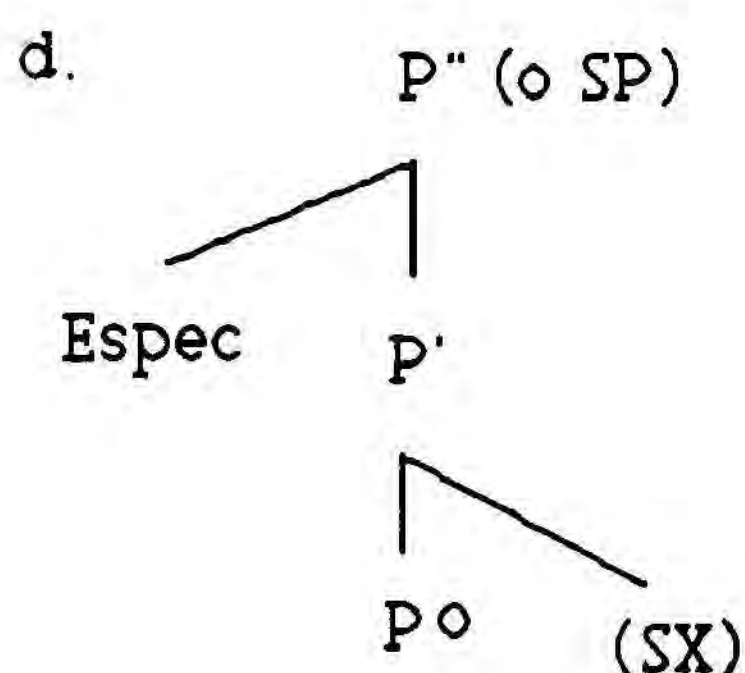
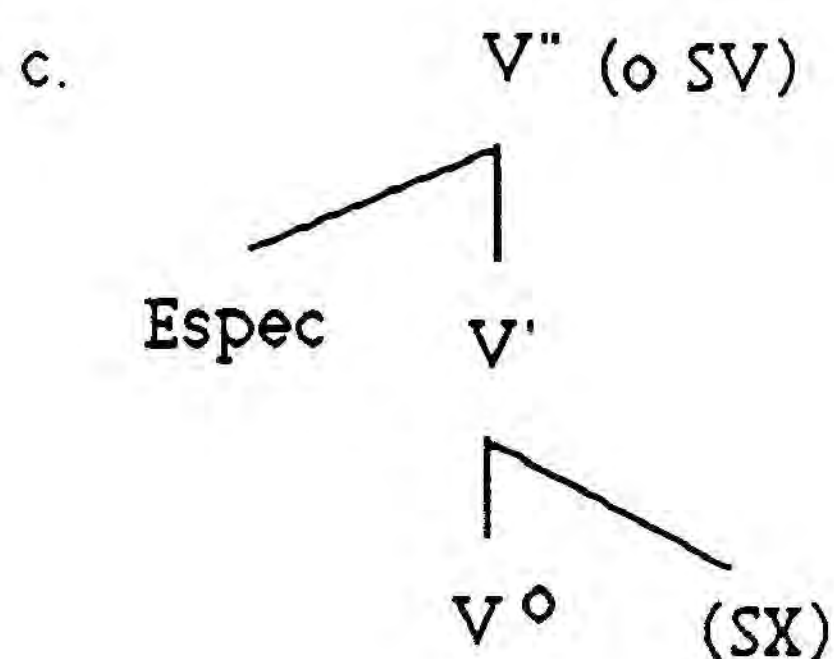
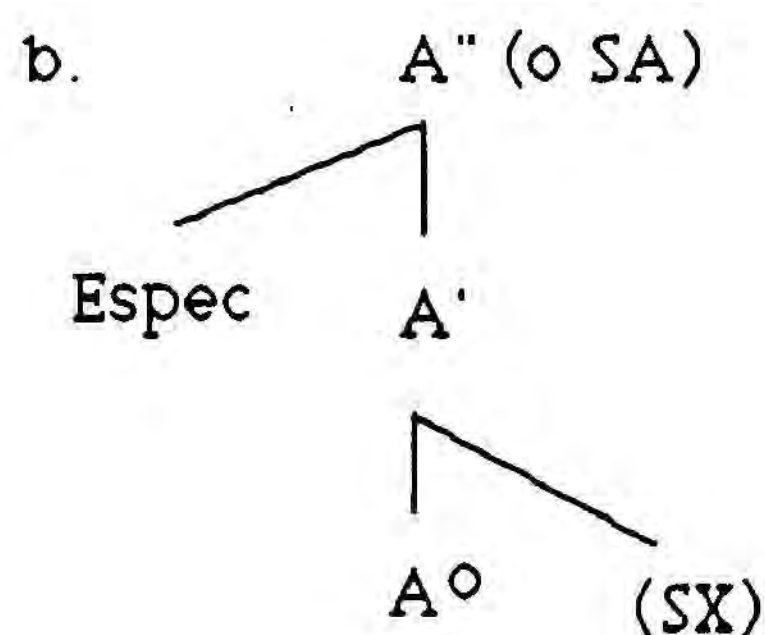
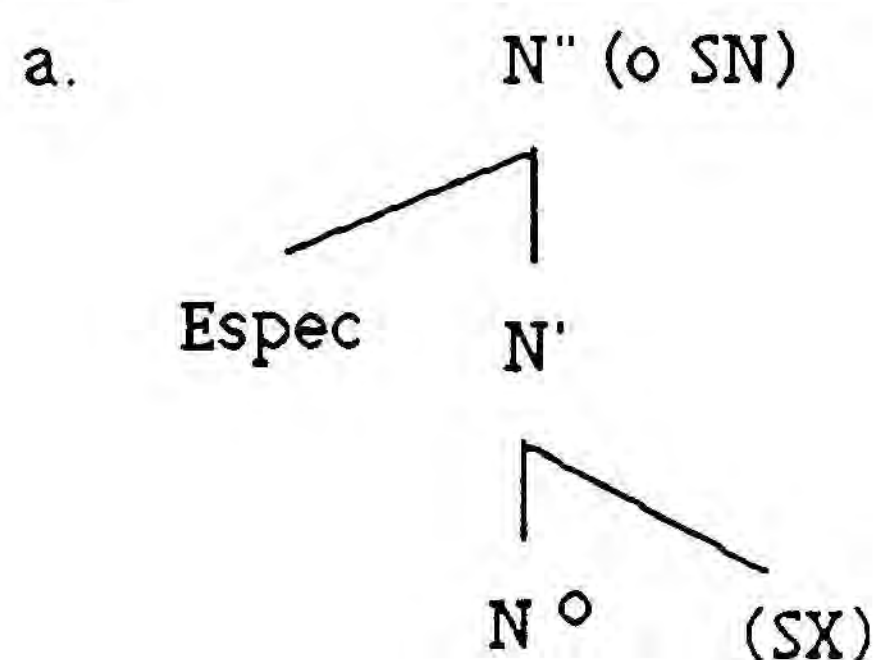
Recordem que el nivell de doble barra (X'') és equivalent a la projecció màxima i, per tant, equivalent en la notació a SX . Les especificacions de V^0 al lexicó, fan que projecti a estructura-P un nivell

⁹La notació és equivalent. En general, s'accepta que el nivell de dues barres (X'') correspon a la projecció màxima, encara que aquest extrem no estigui completament fora de debat. Per tal d'evitar problemes, nosaltres utilitzarem aquí la notació SX , o $X^{\max}$, per referir-nos a una categoria màxima.

intermedi (V' , amb una sola barra) per donar cabuda al seu complement.¹⁰ Si, en canvi, les especificacions lèxiques no haguessin establert res (per exemple, en el cas d'un verb intransitiu), la no projecció del complement (possible segons l'esquema a (11) no hagués provocat una estructura malformada, perquè no es violaria el *Principi de Projecció* (els requisits lèxics no s'haguessin violat).

Així doncs, la teoria de la X-barra estableix un patró regularitzador per a les regles sintagmàtiques. L'esquema d'(11) pot aplicar-se a qualsevol dels nuclis lèxics: N, A, V, P, donant com a resultat generalitzat el que podem veure a (13) a-d:

(13)

En realitat N, A, V, P són denominacions de categories lèxiques, que es poden interpretar com a un conjunt de trets. Aquests trets es redueixen, bàsicament, a dos: $[\pm N]$ (tret nominal, que pot estar activat

¹⁰No parlarem aquí sobre l'estatus de l'Especificador del SV, ni de les implicacions que té per a la teoria del subjecte originat a l'interior de SV, però per a més detalls, cf. Koopman & Sportiche (1988) i Bonet (1989)a.

positivament o negativa) i $[\pm V]$ (tret verbal que, també, pot estar activat positivament o negativa). Per tant, amb la combinació d'aquest dos trets, podem obtenir la següent combinació:

- (14) a. $[+N, -V]$ (nom)
 b. $[+N, +V]$ (adjectiu)
 c. $[-N, +V]$ (verb)
 d. $[-N, -V]$ (preposició)

Així, l'adjectiu comparteix la seva natura nominal ($[+N]$) amb els substantius (per exemple, utilitzen la mateixa flexió que els noms), i la seva natura verbal ($[+V]$) amb els verbs.

Les preposicions comparteixen amb el verb el seu caràcter $[-N]$, no-nominal. Sembla que tots dos són assignadors de cas estructural.

La combinació que hem presentat a (14) és vàlida pràcticament per a totes les llengües del nostre entorn lingüístic pròxim, però no és universal. El que sí podria ser universal, pel contrari, són els dos trets bàsics, $[\pm N]$ i $[\pm V]$. Per exemple, hi ha llengües que no fan diferència entre verbs i adjectius; en aquest cas, hi ha una categoria que està especificada per al tret $[+V]$. En d'altres, per exemple, podrien estar indiferenciats dels substantius; en aquest cas, hi hauria una classe especificada $[+N]$.

Les propietats que estableix la teoria de la X-barra es poden formalitzar en la generalització de (15)¹¹:

- (15) a. $X'' \rightarrow [\text{Especificador}] - X'$
 b. $X' \rightarrow X [\text{Complement}]$

Aquesta formalització implica, com ja hem dit abans amb d'altres paraules, a) que un nucli X^0 sempre es projectarà en una categoria màxima i que una categoria màxima, SX , sempre tindrà un nucli X^0 ; b) que l'estructura de les categories màximes, $X^{\max}$, o sintagmes, serà

¹¹Cf. Chomsky (1986)b, p.3 i ss.

endocèntrica (és a dir, que el nucli, X^0 , sempre es trobarà en un extrem de la derivació); c) que hi ha nivells interns dintre de l'estructura del sintagma (és a dir, que aquesta estructura no és plana), d) que un nivell donat d'aquesta estructura sempre dominarà un nivell immediatament inferior al que aquell té (és a dir, que $X^n \rightarrow X^{n-1}$).

El domini definit per aquestes propietats, però, d'acord amb la pròpia visió de la Gramàtica, està subjecte a una certa variació paramètrica. Per exemple, en la formalització que hem presentat, el nucli apareixia a l'esquerra i el complement a la dreta. Això, però, no es dona a totes les llengües; el japonès, l'holandès, entre d'altres, ofereixen justament l'ordre invers: el verb, per exemple, apareix a la dreta i els complements a l'esquerra. I, sense anar més lluny, aquest és l'ordre preferencial en llatí.

Així, es va admetre que les llengües variaven segons fossin de 'nucli final' o de 'nucli inicial'. Es va intentar lligar aquest paràmetre amb d'altres principis de la Gramàtica, com ara la Teoria del Cas (abstracte) i la Teoria Temàtica (de què parlarem més endavant): la direccionalitat d'assignació de Cas (abstracte) i d'assignació de paper- θ podrien determinar si el nucli d'una determinada llengua apareixeria a la dreta o a l'esquerra del seu complement. La Teoria de la X-barra, doncs, no és directament responsable de l'ordre de paraules, sinó més aviat, recció (de la qual parlarem més endavant), ja que és sota recció que, per exemple, s'assigna Cas (abstracte).

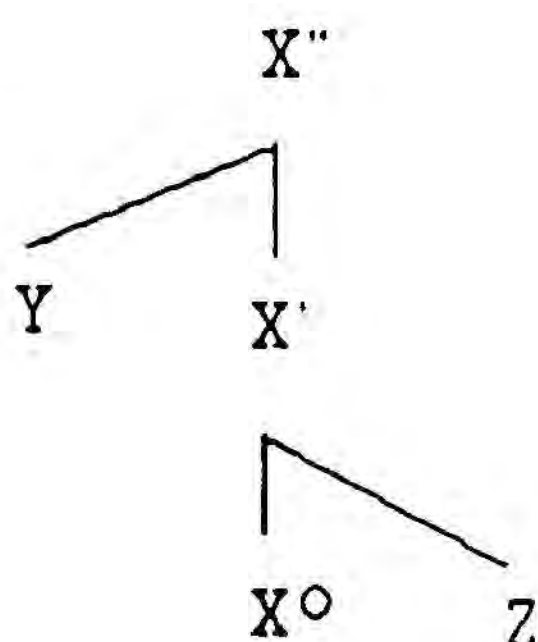
Un altre aspecte que s'ha debatut respecte de la qüestió de la parametrització és si les especificacions sobre els nuclis de les categories màximes s'han de generalitzar d'una sola vegada per a qualsevol tipus de nucli en una determinada llengua, o si, pel contrari, uns nuclis determinats funcionen d'una manera, i uns altres d'una altra (com sembla que passa, per exemple, en holandès, on els verbs assignen Cas cap a l'esquerra i les preposicions cap a la dreta).

En resum, que les llengües, i fins i tot els diferents nuclis en la mateixa llengua, poden triar entre el sistema de (16) a. i el de (16) b.¹²:

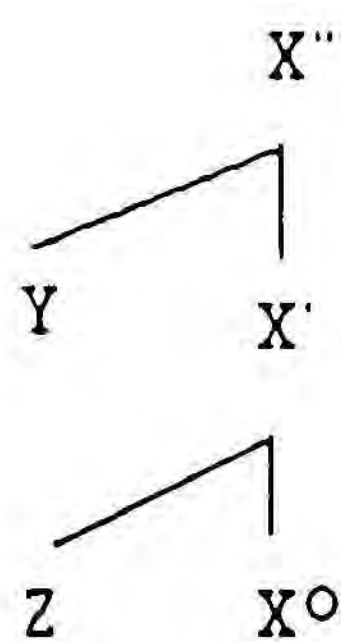
¹²Pel que fa a la ubicació dels complements (Z); evidentment, l'Especificador (Y) també pot aparèixer a l'esquerra o a la dreta, com és, per exemple, el cas del japonès i l'euskera.

(16)

a.

b.

La parametrització de la teoria de la X-barra, juntament amb la idea que hi ha nivells interns dintre de les categories màximes ens porten a abordar una qüestió que, per la rellevància que té respecte al llatí, serà tractada amb més deteniment al final d'aquest capítol: la configuracionalitat de les llengües.

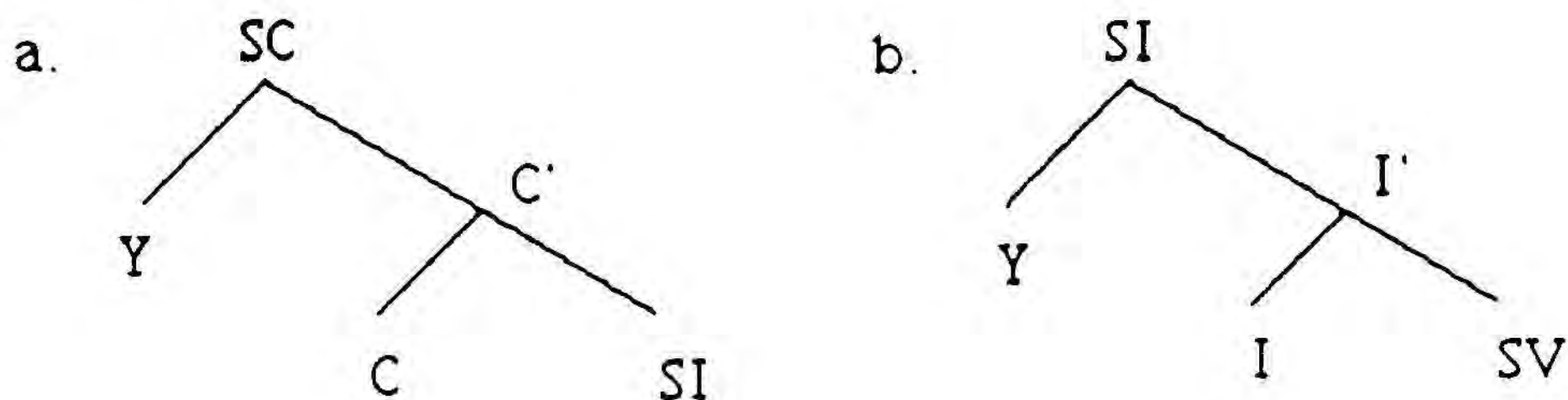
Restava encara un problema per tractar respecte a la teoria de la X-barra.

D'una banda, tenim que l'establiment d'(11) i (15) postulava uns nivells intermedis i succesius de representació sintagmàtica. Les dades empíriques, però, exigien de vegades que un nivell intermedi estigués dominat per un altre nivell de la mateixa categoria, contravenint, per tant, l'establert als requisits (especialment el que hem establert com a d) a la pàgina 16) de la teoria de la X-barra.

A més, el material que podia apareixer a l'Especificador era variat i heterogeni, tant sintàcticament com semàntica.

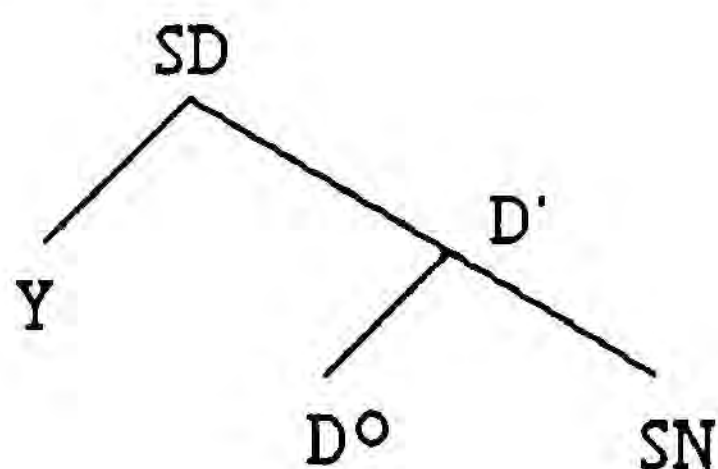
D'altra banda, en parlar del sistema d'(11) i (15), només ho havíem fet respecte de categories lèxiques. Aquest sistema, però, es pot estendre a les categories funcionals I⁰ (Inflexió) i C⁰ (Complementitzador):

(17)

Es més, es va postular¹³ que només les categories funcionals generaven Especificadors (Y a (17)), i que aquestes eren posicions úniques. Per als sintagmes nominals es va postular que estaven inserts sota un SD (Sintagma Determinant), seguint el mateix model de (17)¹⁴:

(18)

Respecte a la qüestió dels nivells intermedis, en parlarem quan tractem de moviment i de teoria temàtica.

1.1.2. Teoria Temàtica (Teoria-θ).

Els nuclis predicatius, és a dir, els lèxics, seleccionen semànticament els seus complements. Aquesta selecció rep el nom de *graella temàtica*, i està composta pel conjunt de *papers temàtics* (papers-θ) requerits pel nucli seleccionador. N'hem vist un exemple a (2), que tornem a reproduir aquí:

¹³Cf. Borer, H. (1984) i Fukui (1988).

¹⁴Aquesta proposta està, però, encara en fase 'de prova'.

(2) $do < \theta_{\text{agent}}, \theta_{\text{tema}}, \theta_{\text{meta}} >$

A (2) es considera graella temàtica al material entre parèntesis angulars. En el cas de *do*, aquesta constaria de 3 papers- θ : un agent (el qui dóna), un tema (el que es donat) i el benefactiu (el qui rep el que es dóna). A aquest conjunt de papers- θ se li denomina també *estructura argumental*. Els *arguments* són aquells elements referencials (SN, generalment, però també clàusules), seleccionats pel nucli, el significat dels quals es combina amb el del nucli per donar lloc al predicat sencer. Per exemple, els arguments de *do* a (3) són (*Marcus, panis, Camillus*).

Hi ha dos tipus d'*arguments*: els *interns*, que es generaran a dintre mateix de la categoria màxima del nucli selector (els complements, en d'altres paraules); l'*extern* (marcat amb subratllat a (2), seguint Williams (1981)), que és l'argument que sintàcticament es realitzarà fora de la projecció màxima del nucli seleccionador, i que correspon, generalment, amb el subjecte.¹⁵

Així com la presència dels arguments interns està garantida pel Principi de Projecció (PP) (cf. (10)), l'obligatorietat de l'argument extern és exigida pel *Principi de Projecció Ampliat* (PPA), que és, al seu torn, el resultat de la combinació del propi PP i del Principi de Predicació:

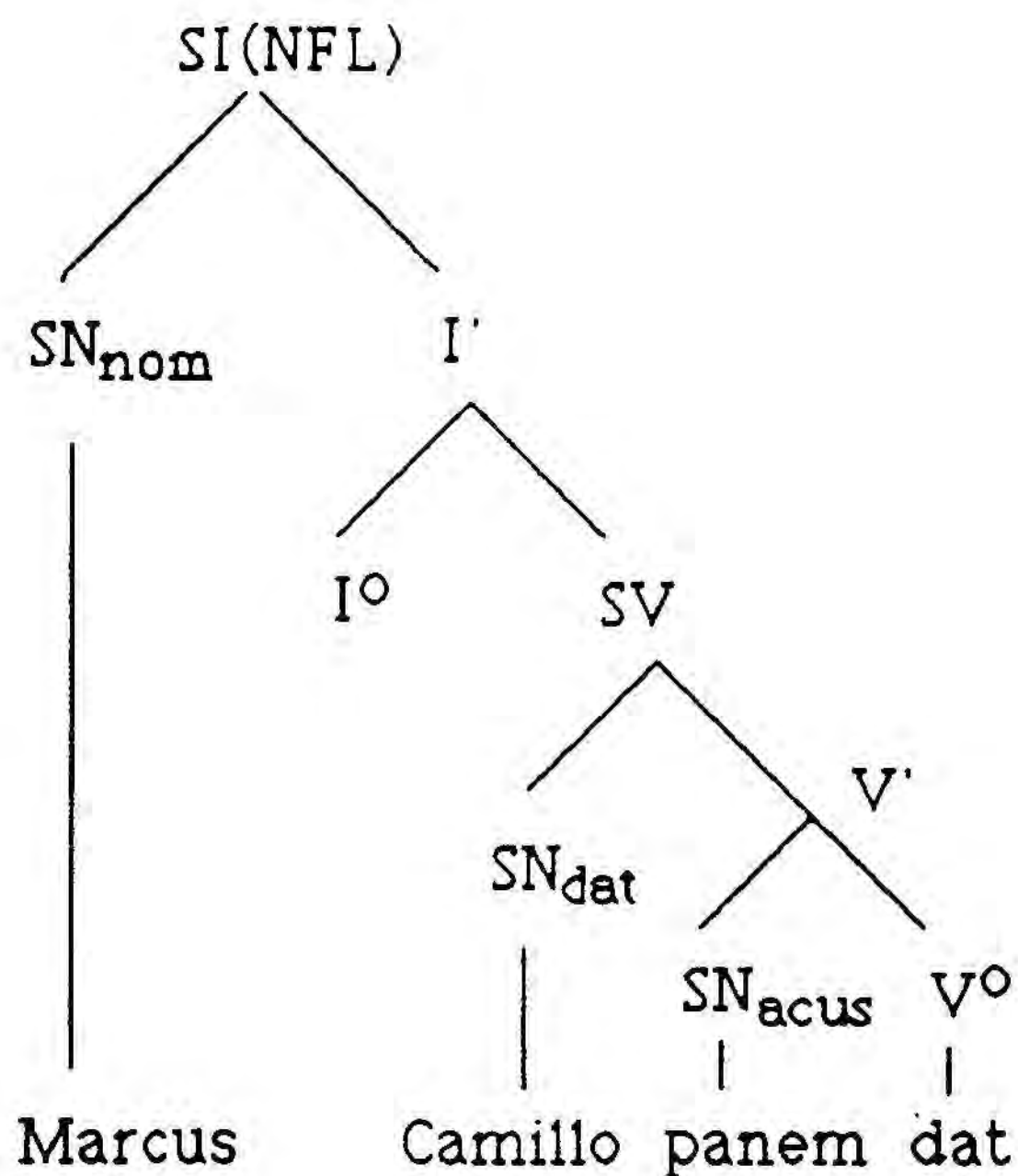
(19) *Principi de Predicació*

Tot predicat ha de tenir un subjecte.

Els papers- θ s'assignen sota 'germanor' en el sentit que hem definit en parlar d' (11). Prenguem, per exemple, l'esquema que ja hem vist a (3), i que també repetim:

¹⁵No tots els subjectes aparents, però, corresponen a arguments externs. És el cas, per exemple, dels verbs inacusatius, el subjecte dels quals presenta un comportament sintàctic d'objecte. Es diu, doncs, que aquests verbs manquen d'argument extern, i que l'argument que a la sintaxi presenta Concordança amb el verb és en realitat un argument intern que ha sofert un procés sintàctic de *pujada* . Aquest seria el cas, per exemple, d' *arribar*. Cf. nota a peu de pàgina , número 61 a la secció 2.2.

(3)

El SN *panem* rep el paper- θ de tema del nucli V^0 gràcies a la seva posició 'agermanada' amb aquest nucli. V' assigna el paper- θ benefactiu a *Camillo*, i, composicionalment, el SV sencer assigna el paper- θ extern al subjecte, el d'agent a *Marcus*.

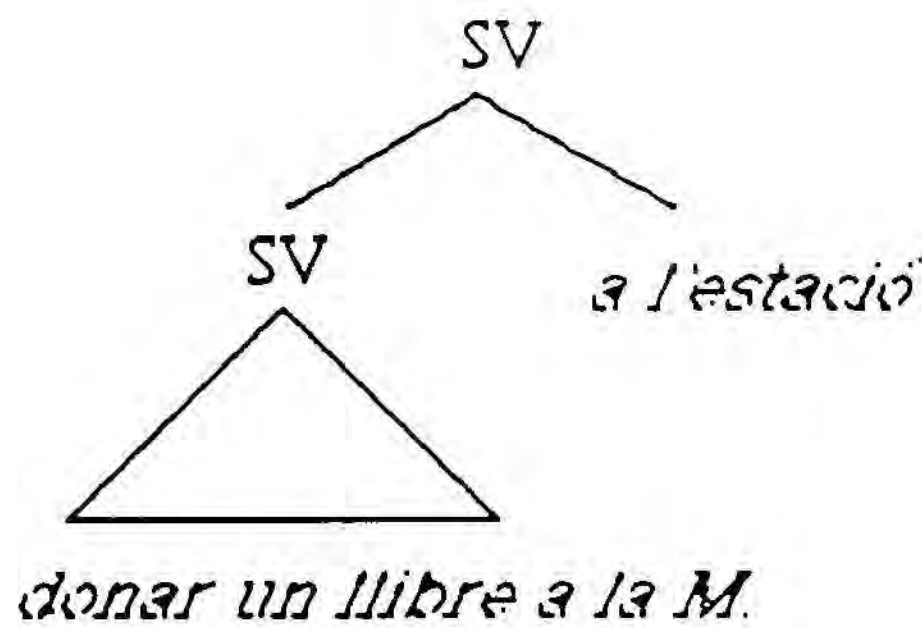
Un nucli només pot assignar els papers- θ que seleccioni en el lexicó, i a més, els ha d'assignar. Això vol dir, per exemple, que el sintagma *a l'estació* a (20) no rebrà cap paper- θ ¹⁶ del verb:

(20) *En Marc li va donar un llibre a la Maria a l'estació.*

Es diu en aquests casos que el SP (Sintagma Preposicional) *a l'estació* és un adjunt. Precisament es poden adjuntar, en aquest cas a SV, perquè no han de complir cap requisit de 'germanor' per tal de rebre un paper- θ . L'estructura, simplificada, seria la de (21):

¹⁶El SN *l'estació* sí que el rebrà, però de la preposició *a*.

(21)

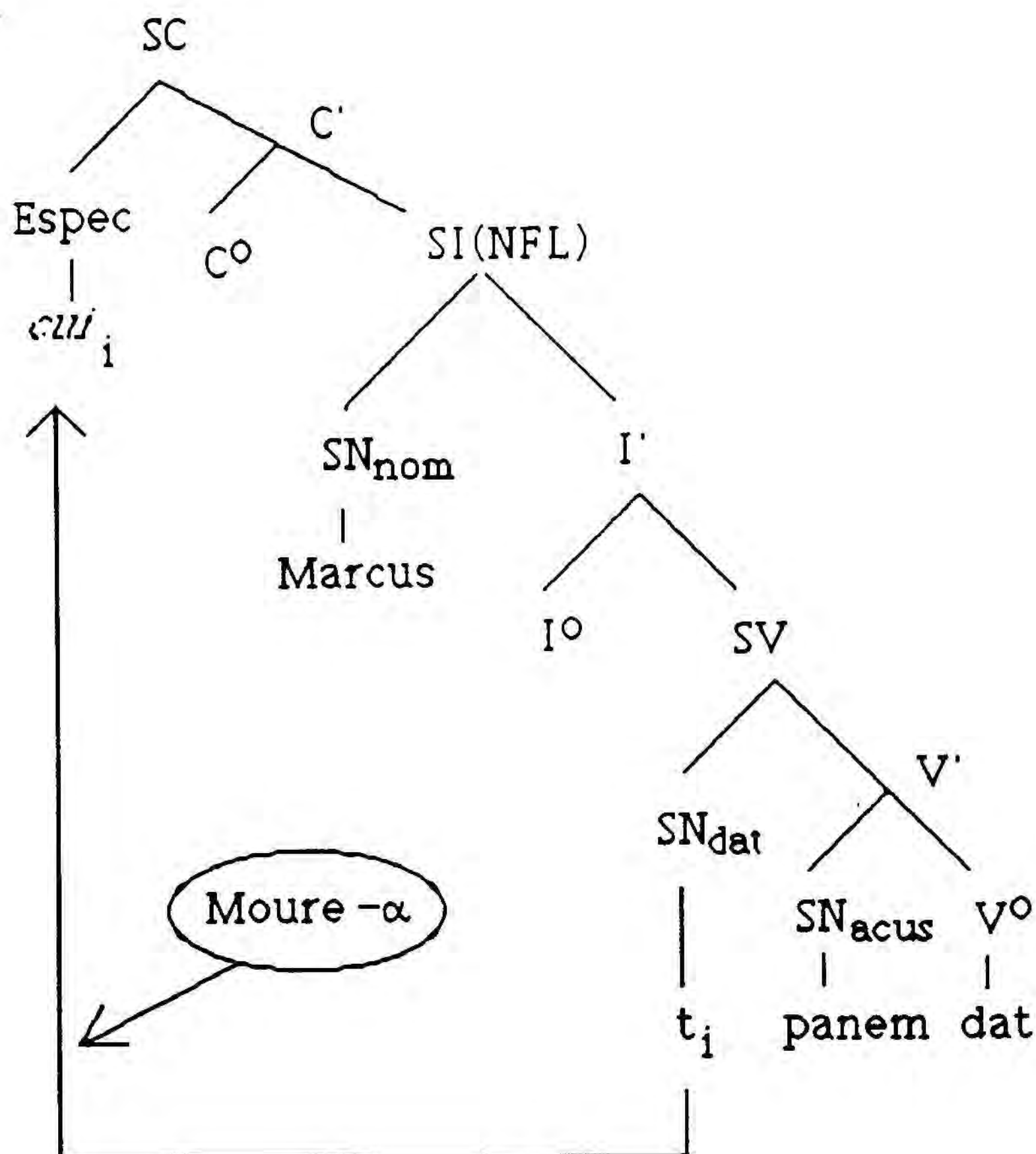
Com que no rep cap paper- θ del verb, es diu que el SP *a l'estació* és una posició *no temàtica* (θ'). En canvi, el SN *un llibre*, de la mateixa manera que el SN *panem* a (3), són posicions temàtiques, perquè reben el paper- θ 'tema' del seu nucli verbal. Es diu, doncs, que una posició és una posició- θ quan rep, realment, un paper- θ .

D'altra banda, una posició *argumental* és una posició estructural que potencialment pot rebre paper- θ , però no necessàriament. Per exemple, la posició de subjecte és típicament una posició argumental (posició-A), perquè és una posició on normalment es pot assignar un paper- θ ; hi ha verbs, però, que no assignen cap paper- θ a aquesta posició, per exemple, el verb *semblar*¹⁷. En aquest cas, doncs, la posició de subjecte serà una posició-A (argumental), però una posició- θ' (no temàtica). En el cas de *donar*, en canvi, la posició de subjecte serà posició-A i posició- θ (rep el paper- θ d'agent del *donar*).

Per veure un exemple de posició-A' (no-argumental) i - θ' (no-temàtica), considerem novament el cas de (7):

¹⁷El paper- θ del subjecte, en aquests casos, és assignat sempre pel verb o l'adjectiu subordinat a *semblar*.

(7)

SN_{dat}, la posició ocupada per la traça de *cui*, és una posició-A i -θ (rep paper-θ del verb o, potser, composicionalment, de V'). En canvi, l'Especificador de SC, on ha 'aterrat' *cui*, és una posició-θ' (no-temàtica): el paper-θ corresponent ja està assignat a SN_{dat}. Es, també, una posició-A' (no-argumental), perquè cap nucli del tipus que sigui li pot assignar mai un paper-θ¹⁸.

D'altra banda, una posició-A' (no-argumental) però -θ (temàtica) mai no podrà existir, perquè si és temàtica, és que rep un paper temàtic;

¹⁸Els nuclis funcionals (C⁰ i I⁰) no tenen selecció semàntica; no assignen, per tant, papers-θ. Com a màxim, poden tenir selecció categorial; per exemple, un determinat complementitzador pot seleccionar uns certs trets en el SI, com ara Temps, Mode o Concordança.

En resum, C⁰ no assigna paper-θ al seu Espec i aquest, en conseqüència, no pot ser θ(temàtic) o A(rgumental).

per tant, és una posició que en algun moment pot rebre un paper- θ i, consegüentment, és una posició-A (argumental) (cf. definició a pàgina 17).

Aquests i altres requisits estan recollits pel *principi de projecció*, que estableix que tota la selecció d'un nucli es mantingui tot al llarg de la derivació (cf.(10)), i pel *criteri temàtic*, que estableix que:

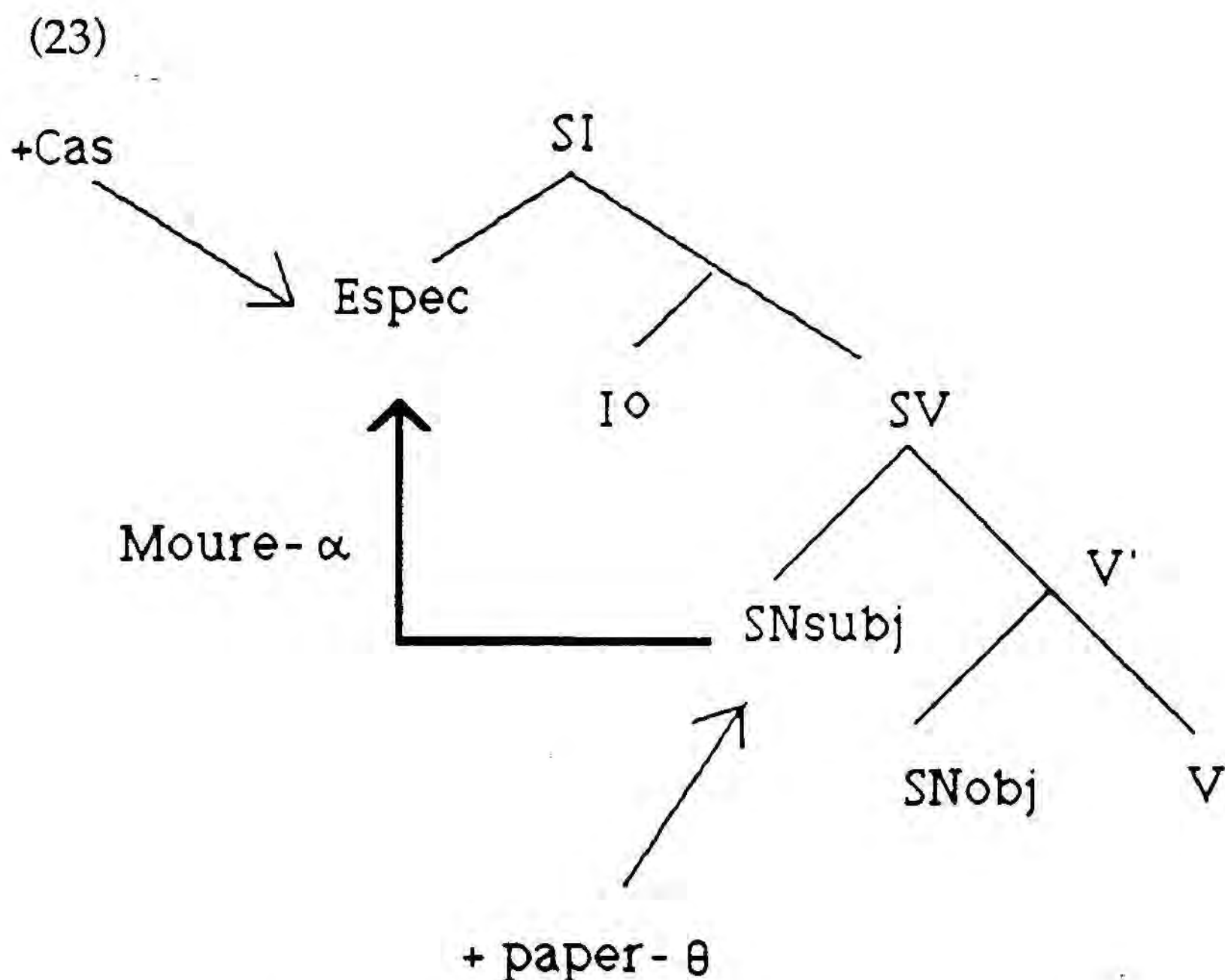
(22) *Criteri Temàtic* ¹⁹

*Cada argument rep un paper- θ i només un,
i cada paper- θ és assignat a un argument i només a un.*

La distinció entre posicions-A i -A' ha estat, però, darrerament, posada a debat. I això per dos factors: el primer d'ells l'ampliació a les categories funcionals del esquema de la X-barra; el segon, la possibilitat que el subjecte d'una clàusula s'origini internament al SV.

Efectivament, si el subjecte es pot originar a l'interior del SV, com ara a (23), i pujar posteriorment a l'Especificador de SI per rebre'n cas Nominatiu, aleshores pot rebre el seu paper- θ directament a SV.

¹⁹Chomsky (1981,p.36): "Each argument bears one and only one θ -role, and each θ -role is assigned to one and only one argument".

Si això és així, aleshores l'Espec del SI (l'antiga posició de subjecte) no és una seu potencial de paper- θ i, per tant, no és una posició-A, la qual cosa l'equipararia, d'altra banda, amb la resta d'Especificadors que tampoc són argumentals.

1.1.3. La Teoria del Cas (Abstracte).

La Teoria del Cas (abstracte) regula la assignació de Cas abstracte i la seva realització morfològica.²⁰

Juntament amb la Teoria de la X' i la Teoria- θ , aquest mòdul que ara ens ocupa és un element essencial a l'hora d'explicar els processos sintàctics de què tractarem en parlar de moviment.

²⁰Chomsky (1981), p.6: "Case theory deals with assignment of abstract Case and its morphological realization"

La Teoria del Cas²¹ no s'encarrega de les desinències morfològiques, ni dels processos morfològics que hi desemboquen.

La Teoria del Cas proporciona una identificació formal dels SNs, que consisteix precisament en l'assignació d'uns trets abstractes a aquests SNs.

A Chomsky (1981) es va establir que els assignadors de Cas eren les categories [-N], és a dir, no nominals: el V assignava Cas objectiu; P assignava Cas oblic. A més, l'element CONC(ordança) d'Inflexió assignava Nominatiu al subjecte.

A Chomsky (1986a), d'altra banda, es va prescindir d'aquesta dicotomia i es van distingir dos tipus de Cas: l'estructural i l'inherent.

El Cas estructural s'assigna als SNs que ocupen una determinada FG (*funció gramatical* en el sentit que hem definit a l'apartat 1.1.1.), en una determinada configuració sintàctica. És independent de l'assignació de paper- θ al SN en qüestió. Per a aquest tipus d'assignació de Cas només és rellevant la configuració estructural.

L'assignació de Cas estructural té lloc a estructura-S, i la poden fer els verbs (que assignen Cas objectiu) i CONC (que assigna Cas nominatiu).

El Cas inherent, d'altra banda, és un procediment d'excepció, està lligat a l'assignació de paper- θ . Té lloc a l'estructura-P per mitjà de regles contextuais. Simplificant, un element pot rebre Cas inherent d'un nucli que el θ -marqui. Aquest tipus d'assignació es proposa per a les proposicions, i noms i adjectius, que assignen oblic i genitiu²², respectivament. Així, un SN, en el context d'un altre N, pot rebre Cas Inherent (genitiu) d'aquest últim, si també en rep el paper- θ .

L'assignació de Cas Inherent està regulada per la *Condició d'Uniformitat*:

²¹Farem servir sempre 'Cas', amb majúscules, per referir-nos a l'ús tècnic de 'cas abstracte'

²²De la mera observació del règim dels adjectius llatins (i d'alguns en llengües romàniques) es pot veure que aquesta és una afirmació, com a mínim, un tant precipitada.

(24) *Condició d'Uniformitat*

*Si α és un assignador de Cas inherent, aleshores α assigna Cas a SN si i només si α θ -marca la cadena encapçalada per SN.*²³

El Cas estructural s'assigna sota dos requisits. El primer d'ells és *recció*, de què parlarem en la següent subsecció. El segon és *adjacència*. Aquesta darrera condició exigeix que entre l'assignador i l'assignat no es trobi cap tipus de material. Això, que pot ser molt raonable en llengües d'ordre de paraules estricte, sembla com a mínim arriscat en llengües com ara el català (de fet, la majoria de les llengües romàniques), per no parlar ja del llatí.²⁴

Un altre factor que distingeix les llengües, pel que fa a l'assignació de Cas, és el que es diu *direccionalitat*. Aquest factor, que pot està directament relacionat amb el paràmetre de 'nucli inicial'/'nucli final', de què hem parlat a l'apartat 1.1.1., indica si els nuclis assignadors de Cas ho fan cap a la dreta o cap a l'esquerra. Per exemple, el català, castellà, francès i anglès assignen Cas cap a la dreta; holandès i alemany ho fan cap a l'esquerra. Si, recordem, l'assignació de Cas es fa sota recció, aleshores la direccionalitat d'assignació de Cas depén directament de la direccionalitat de recció.

Totes aquestes qüestions es van intentar reduir a un filtre que establia que cap SN lèxic podia apareixer en una derivació sintàctica final sense Cas:

²³Cf. Chomsky (1986)a, p.194.

²⁴De tota manera, fenòmens superficials de no-adjacència no impliquen necessàriament que no hi hagi, ni hi hagi hagut en cap moment de la derivació, adjacència. Aquesta qüestió requereix una molt més curada atenció.

(25) *Filtre de Cas* ²⁵

*SN, on SN té una matriu fonètica, però no té Cas

Un intent de reduir aquest filtre a una condició més general, és la *Condició de Visibilitat*, que lliga la qüestió del Cas amb la teoria temàtica²⁶. Aquesta condició estableix que un SN és *visible* al nivell de FL per a l'assignació de paper- θ si i només si ha rebut Cas o si està connectat a una cadena que té Cas.²⁷

Aquesta proposta, però, planteja uns problemes no mancats d'importància. Aquests problemes venen plantejats des de les dues bandes del bicondicional: elements que haurien de portar Cas, però que no són argumentals (i, per tant, no se subjecten a la teoria temàtica); els elements que, tot i ser arguments, no porten Cas. Al primer tipus pertanyen els casos de SN dislocats a l'esquerra²⁸, i els expletius (en llengües, com ara l'anglès, que els requereixen); al segon tipus pertany la categoria buida PRO.

Tots aquests casos quedaven coberts pel filtre (25). La qüestió queda, encara, oberta.

²⁵Chomsky (1981, p.49): "*NP, where NP has a phonetic matrix but no Case". Recordem que l'asterisc representa un element o estructura agramatical. Aquest filtre, doncs, es llegeix de la següent manera: un SN donarà una estructura agramatical quan sigui lèxic (tingui contingut fonètic) i no tingui Cas.

²⁶Chomsky (1986)a.

²⁷En principi, el marcat- θ té lloc a l'estructura-P, però el nivell on és rellevant per a la seva interpretació és FL. De tota manera, el Principi de Projecció, que garanteix la selecció d'un nucli a tots els nivells de representació, resta importància a aquesta qüestió.

²⁸Un exemple en català podria ser (i):

(i) *A la Maria no crec que la pugui veure avui.*

on *a la Maria* és un element originat a l'esquerra de l'oració, de la qual no és argument. La marca de Cas, en aquest exemple, es fa palesa per la presència de la preposició 'a'.

En parlarem més al capítol 3.

1.1.4. Les Transformacions: Moure- α .

En aquest apartat tractarem sobre el concepte actual de transformació, les seves restriccions i els principis que el regeixen.

Parlarem en primer lloc de les relacions estructurals que serviran de base per establir els punts anteriors, i, després, de les restriccions que operen per limitar el poder generatiu de les regles de transformació.

Abans de començar, però, hauríem de clarificar alguns conceptes. En primer lloc, quan parlem de *moviment* (o transformació, que, en els temps actuals ve a dir pràcticament el mateix), ens referim a una operació sintàctica que canvia la relació estructural original d'un element donat, l'element *mogut*. Així doncs, parlar de moviment implica l'existència de dues entitats: aquella que representa la relació estructural originària (la que venia donada per la estructura-P), i aquella que representa la relació estructural final (la que obtindrem a l'estructura-S). Aquestes dues entitats, la primera de les quals rep el nom de *traça*, la segona, el d'*antecedent*, formen una *cadena* que està subjecta a unes particulars condicions de bona formació, determinades per la teoria- θ i la teoria del Cas, principalment.

En principi, es considera que només es poden moure constituents²⁹. Si considerem, per exemple, (26), a. és l'estructura-P, amb un element *qu-*, que serà mogut. A b. podem veure el resultat del moviment, és a dir, l'estructura-S corresponent, on el SN *quants préssecs* ha estat mogut a l'inici de la clàusula; podem veure també que en la posició

²⁹Aquesta és, de tota manera, una qüestió, si no debatuda, al menys no establerta definitivament. Se sol acceptar el principi com a tal, sabent que hi ha excepcions que s'han de fixar.

Tractarem més endavant en aquesta mateixa subsecció d'una qüestió relacionada, en tractar de moviment de nucli a nucli

d'origen ha deixat una traça, que comparteix l'índex *i* amb el sintagma mogut.

- (26) a. Vas agafar [_{SN} *quants* *préssecs*] ?
 b. [_{SN} *Quants* *préssecs*] _i vas agafar *t* _i ?
 c. **Quants* vas agafar [_{SN} *t* _i *préssecs*] ?

En canvi, (26)c. no ha mogut el constituent sencer, sinó només una part d'ell, *quins*, i el resultat és, com podem observar agramatical ^{30,31}.

Existeixen dos tipus bàsics de moviment: moviment per adjunció i moviment per substitució.

Es considera moviment *per substitució* el moviment que s'efectua per tal d'ocupar una posició estructural preexistent. Per exemple, el moviment d'elements *qu-* a l'Especificador del SC és un moviment per substitució, perquè l'Especificador era una posició estructural que ja estava creada.

El moviment *per adjunció* ³², d'altra banda, s'efectua sobre un constituent, una categoria màxima, i crea un nus igual a aquell a què s'ha adjuntat, del qual baixen el constituent adjuntat i el nus original.

Comparem, per exemple, els diagrames a (27) i (28):

³⁰No hem de confondre (26)c. amb la molt semblant (i), que és perfectament acceptable:

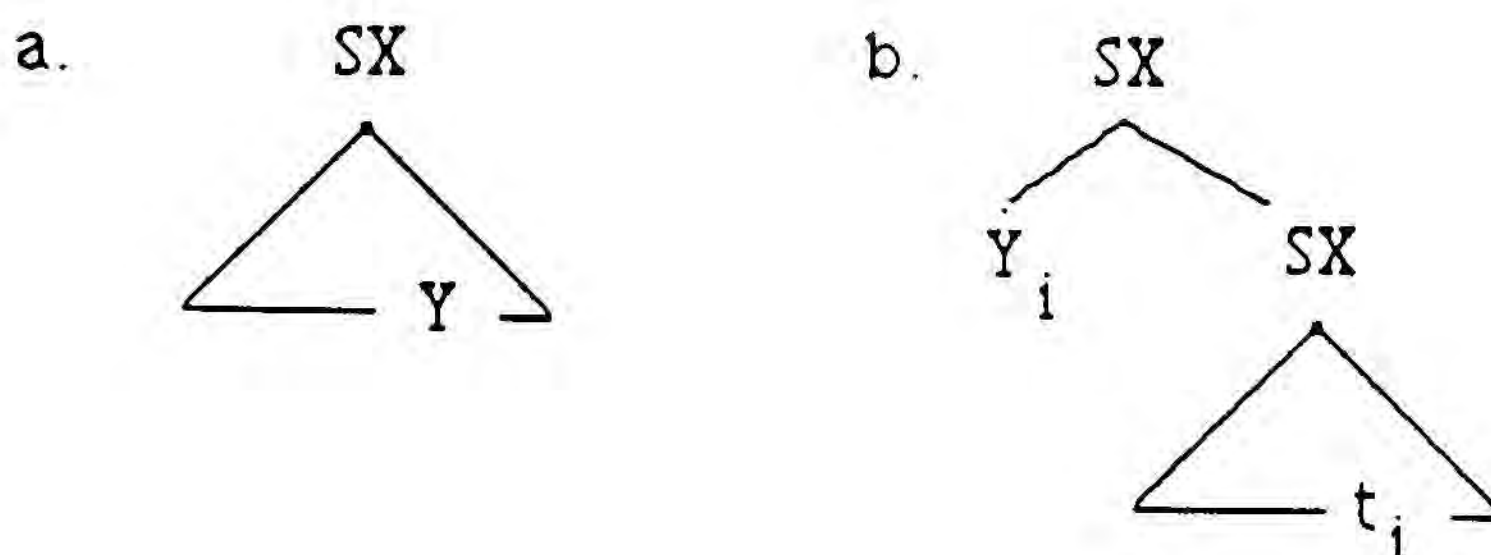
(i) *Quants n'has agafat, de préssecs?*

L'oració d' (i) té una estructura diferent a la de (26) c., com es pot intuir per la presència del clític i per la diferent i característica entonació (amb una petita pausa abans de *de préssecs*).

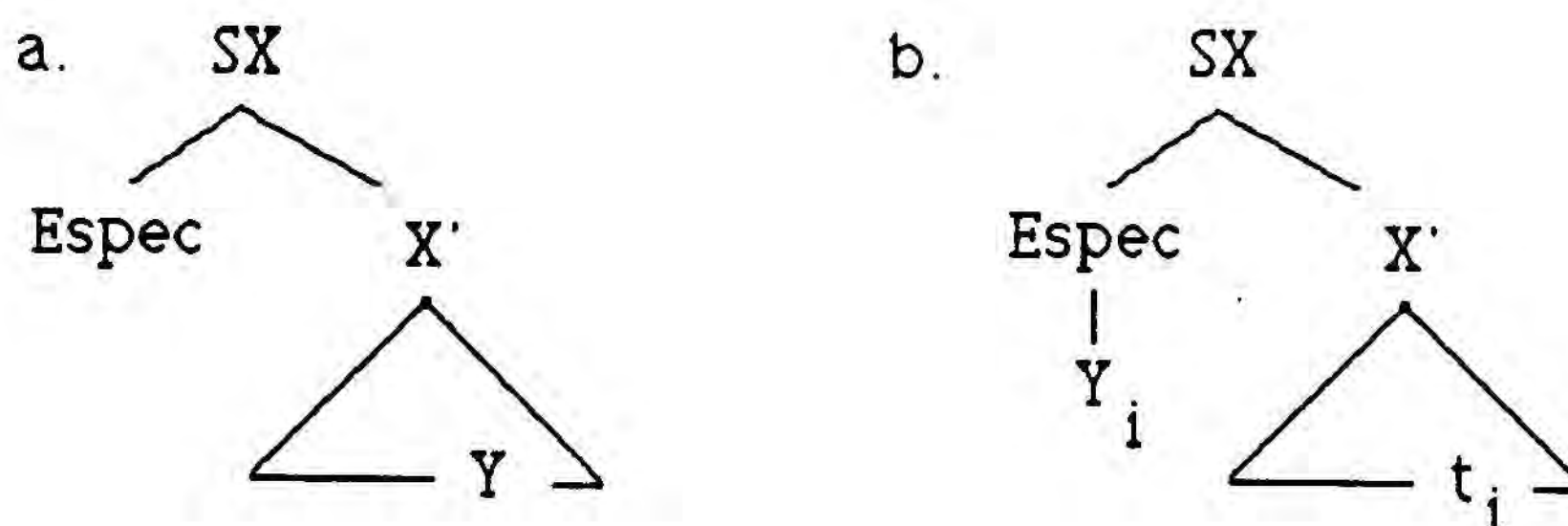
³¹Cf. també, per un altre aspecte relacionat amb aquesta qüestió, l'apartat 2.0, quan parlem del fenòmen anomenat *Pied Piping*. Recordem que es parla de *Pied Piping* quan el que es mou és no només l'element *qu-* estrictament, sinó la o les projeccions màximes que el contenen.

³²La diferència entre els dos tipus és crucial a *Barriers* (Chomsky (1986)b). La noció de recció i l'explicació de determinats fenòmens descansen bàsicament en aquest tipus d'assumpció.

(27)

(28)

A (27)a., tenim un sintagma SX del qual forma part un element Y; (27)a. pot ser considerada l'estructura-P. A (27)b., aquest element Y s'ha *adjuntat* a la categoria màxima SX, creant un nou nus del mateix tipus, SX, que domina la categoria adjuntada i l'antiga categoria màxima, que queden, ara, com a germanes.

A (28)a., tenim l'estructura normal d'una projecció màxima funcional³³, que conté, també, un element Y. Aquest element es mou, ocupant, però, una posició, la d'Especificador que ja teníem a l'estructura-P ((28)a.). No es crea, doncs, cap projecció nova.

A l'apartat següent estudiarem les relacions estructurals (relacions entre els nusos determinades per la seva posició respectiva a l'esquelet arbori), i com aquestes relacions determinen el comportament sintàctic.

³³Recordem que havíem dit que semblava que només les categories funcionals tenien nus Especificador.

1. Relacions estructurals: c-comandament, m-comandament i recció.

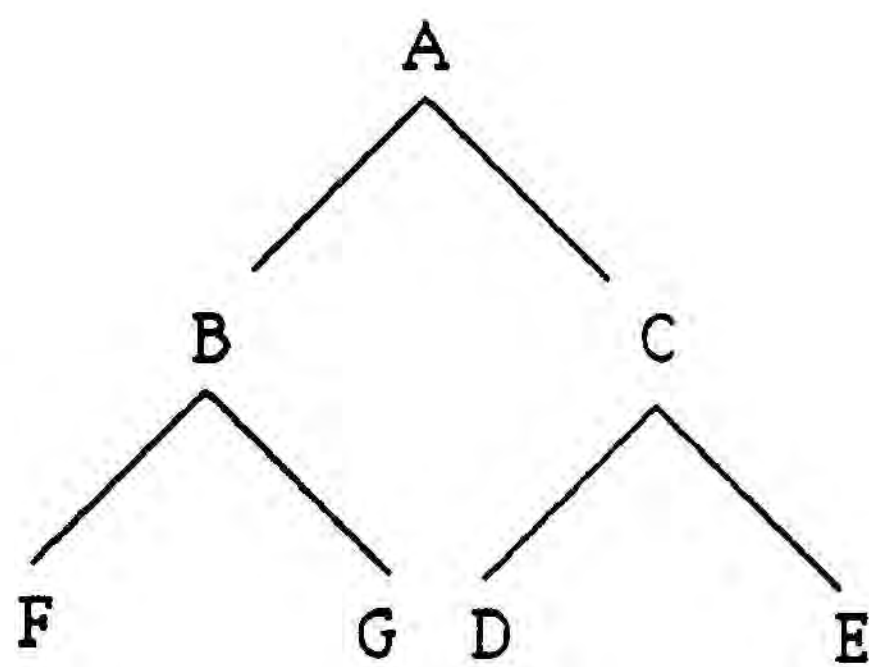
Des de molt aviat es va poder constatar que la noció de *precedència* no era suficient per explicar determinats fenòmens de dependència entre constituents. Per exemple, considerem els exemples de (29):

- (29) a. La Núria_i la*_i pentina.
 b. La mare de la Núria_i la_i pentina.
 c. L'amiga que la Núria_i veu els dilluns, la_i pentina.³⁴

En tots tres casos, veiem com el SN *la Núria* precedeix el clític *la*, amb el qual està coindexat³⁵. Tanmateix, el primer cas, ((29)a.), és agramatical, mentre que els altres dos ((29) b. i c.) són gramaticals. I en el cas d'a. i b., la seqüència lineal és la mateixa. Caldrà, doncs, trobar algun criteri que permeti distingir a. de b. i c.

Per tal de poder cobrir fenòmens regits per condicions estructurals com les que acabem de veure, va sorgir el concepte de *c-comandament* (o comandament categorial). Prenem una estructura com ara (30):

(30)

³⁴Recordem que l'ús dels subíndex significa correferència (o compartir identificació referencial), i que l'ús de l'asterisc indica que, amb aquesta interpretació, l'oració és agramatical (però pot ser completament gramatical amb una altra interpretació).

³⁵Recordem que és imprescindible mantenir la interpretació que s'indica amb els subíndex.

1. Relacions estructurals: c-comandament, m-comandament i recció.

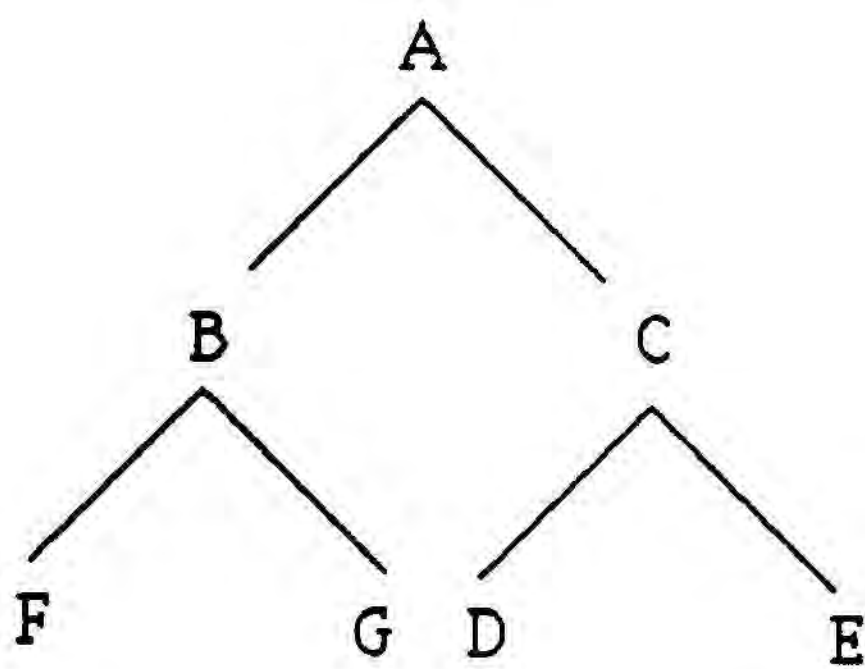
Des de molt aviat es va poder constatar que la noció de *precedència* no era suficient per explicar determinats fenòmens de dependència entre constituents. Per exemple, considerem els exemples de (29):

- (29) a. La Núria_i la*_i pentina.
 b. La mare de la Núria_i la_i pentina.
 c. L'amiga que la Núria_i veu els dilluns, la_i pentina.³⁴

En tots tres casos, veiem com el SN *la Núria* precedeix el clític *la*, amb el qual està coindexat³⁵. Tanmateix, el primer cas, ((29)a.), és agramatical, mentre que els altres dos ((29) b: i c.) són gramaticals. I en el cas d'a. i b., la seqüència lineal és la mateixa. Caldrà, doncs, trobar algun criteri que permeti distingir a. de b. i c.

Per tal de poder cobrir fenòmens regits per condicions estructurals com les que acabem de veure, va sorgir el concepte de *c-comandament* (o comandament categorial). Prenem una estructura com ara (30):

(30)

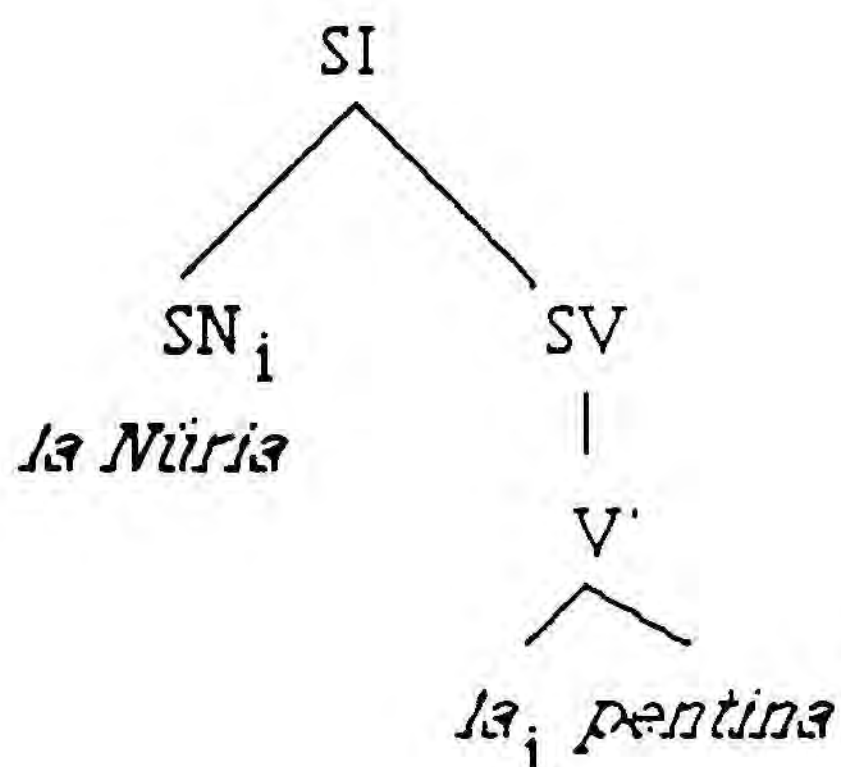
³⁴Recordem que l'ús dels subíndex significa correferència (o compartir identificació referencial), i que l'ús de l'asterisc indica que, amb aquesta interpretació, l'oració és agramatical (però pot ser completament gramatical amb una altra interpretació).

³⁵Recordem que és imprescindible mantenir la interpretació que s'indica amb els subíndex.

El c-comandament es va mostrar molt profitós per donar compte de fenòmens de teoria del *lligam* (que tractarem més endavant), com els de (29).

Molt superficialment, la Teoria del Lligam estableix, entre d'altres coses, que un pronom³⁶ no pot estar c-comandat pel seu antecedent, en un determinat domini estructural. Així doncs, el que molt possiblement pot passar a (29) és que l'antecedent *la Núria* c-comandi el pronom *la* a (29)a., però no a (29)b. i c.. Vegem ara quina és l'estructura corresponent a (29) a-c.:

(32)

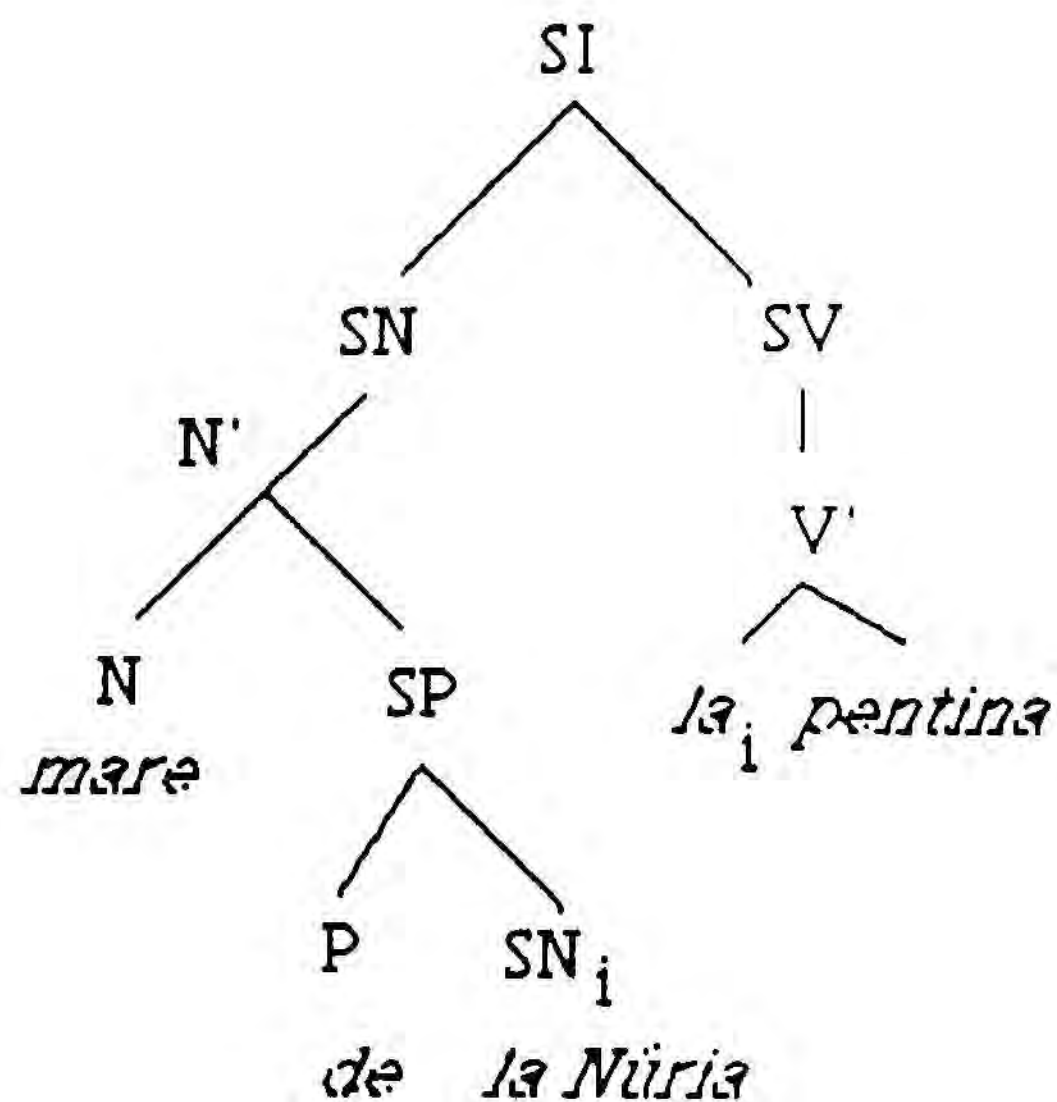
A (32) veiem l'estructura simplificada corresponent a (29)a., on podem observar que el SN *la Núria* c-comanda el pronom coindexat *la*, violant, per tant, la condició sobre interpretació de pronoms: el nus SN (corresponent a *la Núria*, l'antecedent referencial) no domina el nus corresponent al pronom *la* (=1^a condició del c-comandament), i, a més a més (=2^{ona} condició del c-comandament), el primer nus ramificat que domina SN sí domina també el nus de *la*; per tant, hi ha c-

³⁶Recordem que no es parla ara de *pronom* en el sentit ample que es pot donar de vegades a aquest terme. La Teoria del Lligam, precisament, fa una diferència formal molt clara, i crucial, entre el que són anàfores (reflexius i recíprocs) i el que són pronoms. Cf. la següent subsecció.

comandament, i l'oració és agramatical sota la interpretació especificada per l'índex i .³⁷

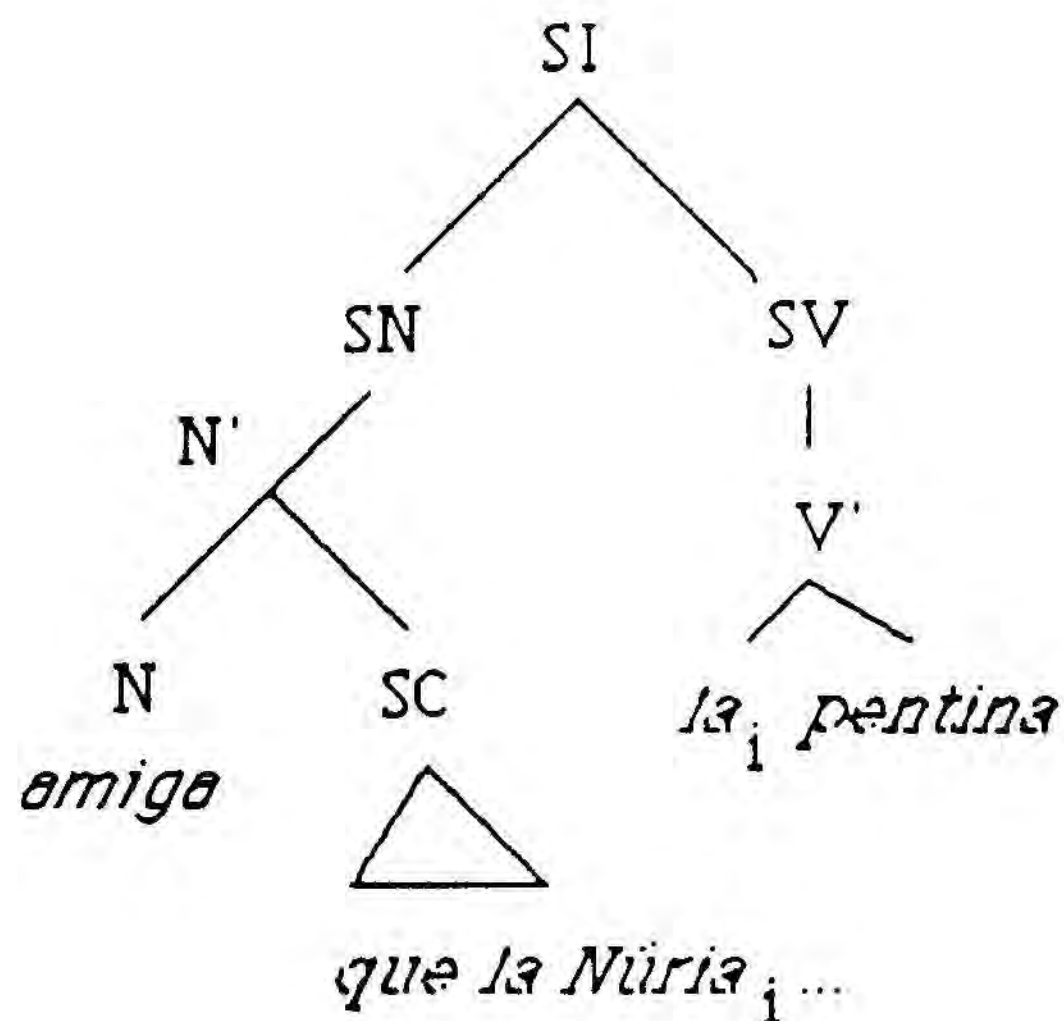
En canvi, a (29) b. i c., a què corresponen les estructures (33) i (34), el SN *la Núria* no c-comanda el pronom coindexat:

(33)

³⁷ Això és només una explicació formal d'un fet que, intuïtivament i apel·lant a la nostra codnició de parlants nadius, podem veure molt clarament: que *la* no es pot referir a *la Núria*.

(34)

Efectivament, tant a (33) com a (34) el primer nus ramificat que domina el SN *la Núria*, no domina també el nus de *la*. Per tant, no hi ha c-comandament de l'antecedent (*la Núria*) sobre el pronom (*la*), no es viola la condició per a la interpretació dels pronoms *i*, de resultes de tot això, les oracions a (29) b. i c. són gramaticals.

La noció de c-comandament, però, no era suficient per donar compte d'altres relacions estructurals. Per això va sorgir³⁸ una altra noció que, bàsicament, estableix el domini de la projecció màxima com a domini de comandament: es tracta del *m-comandament* :

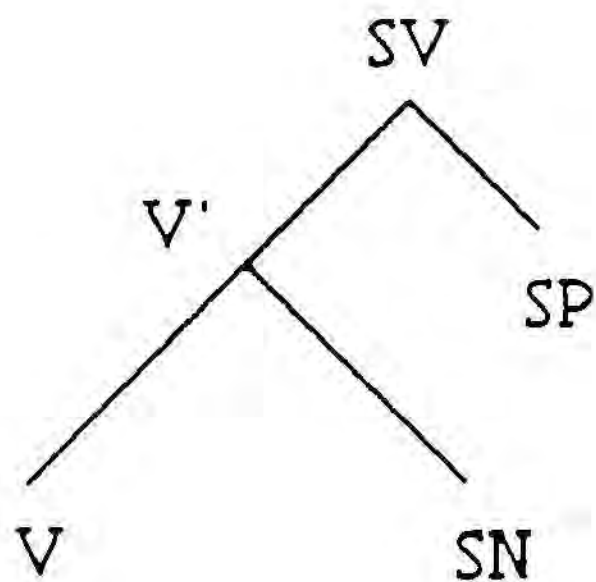
(35) *M-comandament*

- α *m-comanda* β ssi
- (i) α no domina β
 - (ii) per a tot γ , γ una projecció màxima, si γ domina α , aleshores γ domina β .

La diferència entre c-comandament i m-comandament la podem veure a (36):

³⁸Chomsky (1986)b.

(36)

El nus V no c-comanda SP, perquè el primer nus ramificat que el domina, V', no domina SP. En canvi, V sí m-comanda SP, perquè tota projecció màxima que domina V (=SV) també domina SP.

Amb aquestes precisions, podem abordar un altre problema, el d'establir la relació estructural entre un nucli i els seus complements: la *recció*.

La formulació de *recció* ha de recollir, en principi, la idea que el verb, per exemple, ha de regir els seus complements, però no l'interior d'aquests. A més, a diferència del c-comandament, *recció* no pot ser simètrica: un verb regirà els seus complements, però els complements no regiran el verb. La formulació de *Barriers*³⁹ és la següent:

(37) *Recció*

- α regeix β ssi
- (i) α m-comanda β , i
 - (ii) no hi ha cap γ , γ una barrera per a β , tal que γ exclou α .

La idea subjacent és, com ja hem dit, que el nucli regeixi els seus complements, però no els components d'aquests. Per això, és bàsica la noció de *barrera* i la noció d'*exclusió*.

Intuïtivament, una *barrera* és una projecció màxima. Però no totes les categories màximes són barreres. *Barrera* és, a més, una noció relacional: X pot ser barrera per a un element Y, però no ser-ho per a

³⁹(Chomsky (1986)b, p.9: " α governs β , iff α m-commands β and there is no γ , γ a barrier for β , such that γ excludes α ".

un element Z . Una categoria màxima pot ser barrera en dos supòsits: perquè ho sigui inherentment o per herència. Són els dos casos que recull la formulació de (38):

- (38) γ és una *barrera* per a β ssi (a) o (b):
- (a) γ domina immediatament δ , δ una categoria *blocadora* per a β ;
 - (b) γ és una categoria *blocadora* per a β , $\gamma \neq SI$ ⁴⁰

(b) és el cas de barrera inherent i el cas d'(a) és el de barrera per herència. SI té un status especial que no discutirem aquí, però que queda reflectit a (b): no és mai per si mateixa una categoria blocadora, però sí pot transmetre aquesta condició (i, per tant, la de barrera).⁴¹

La noció de *categoria blocadora* (CB) no fa sinó traduir la diferència entre complements i adjunts, entre elements seleccionats pel nucli i els "altres" (*grosso modo*, els 'circumstancials' de la gramàtica tradicional), i per aconseguir això recorre, successivament, a les nocions de L-marcatge i de θ -recció.

- (39) γ és una **CB** per a β ssi γ no està L-marcada i γ domina β .⁴²

- (40) α **L-marca** β ssi α és una categoria lèxica que θ -regeix β .⁴³

⁴⁰Chomsky (1986b:(26)): " γ is a barrier for β iff (a) o (b):

(a) γ immediately dominates δ , δ a blocking category for β ;
 b) γ is a blocking category for β , $\gamma \neq IP$

⁴¹La noció de *barrera* per a recció queda més perfilada amb la noció de *Minimalitat*. D'aquestes nocions farem ús extensiu al capítol 2. (especialment, 2.2.5. pel que fa a *Minimalitat*), on exposarem els problemes i exemples relacionats; per això aquí només donarem les formulacions més necessàries, i deixarem la discussió per al pròxim capítol.

⁴²Chomsky (1986b:(28)):" γ is a BC for β iff γ is not L-marked and γ dominates β ."

⁴³Chomsky (1986b:(54)):" α L-marks β iff α is a lexical category that θ -governs β ."

- (41) α θ -regeix β ssi α és una categoria de nivell zero (X^0) que θ -marca β i α , β són nusos germans.⁴⁴

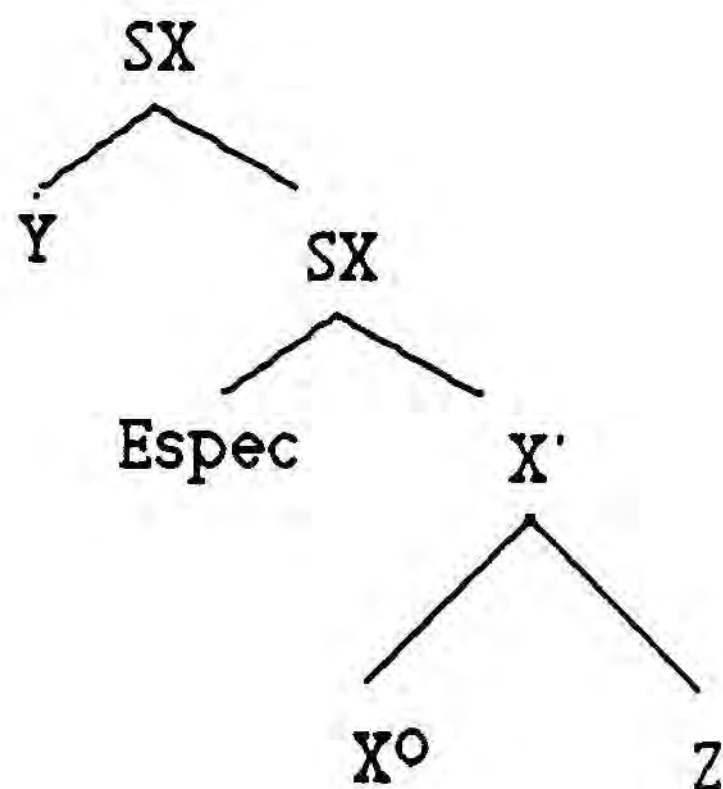
Així, en general podem dir que qualsevol adjunt serà una CB i, per tant, una barrera, ja que no està L-marcada. En canvi, els complements, com que sí estaran L-marcats, no constituïran barrera (perquè no seran CBs).

Sobre les implicacions d'aquestes nocions, hi tornarem en el capítol següent, on en farem ús extensiu.

Abans d'entrar en d'altres detalls, cal fer menció de dues nocions que hem estat mencionant, sense explicitar, però que són crucials per a les formulacions de *Barriers* ⁴⁵: exclusió i domini.

Considerem una altra vegada l'esquema d'una adjunció que ja hem vist a (27):

(42)

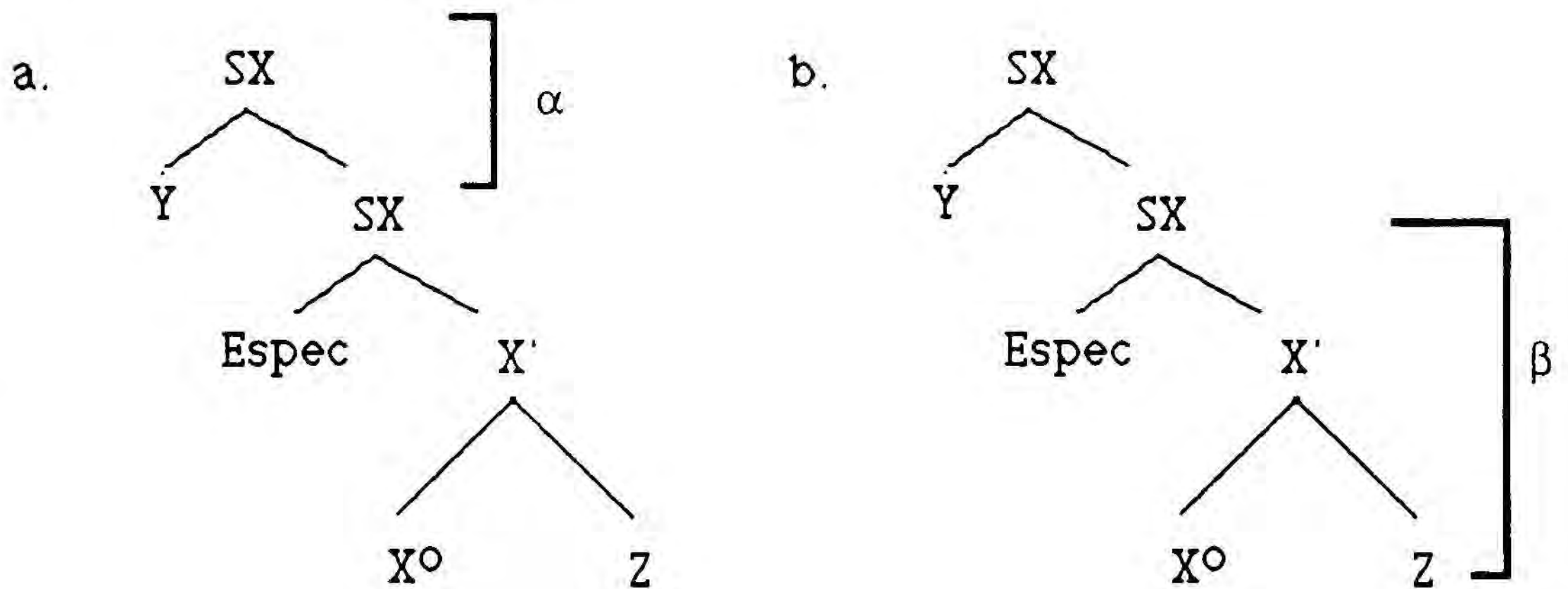
(42) consta de dues parts: el SX inferior és la projecció màxima; el SX superior és el creat per l'adjunció de Y. Cada una d'aquestes parts rep el nom de *segment*.

⁴⁴Chomsky (1986b:(7)):" α θ -governs β iff α is a zero level category that θ -marks β and α , β are sisters."

⁴⁵Aquests sentits molt més tècnics de *domini* no s'han d'entendre aplicats al que hem dit anteriorment sobre c-comandament.

El sintagma que hem representat a (42) consta, doncs, de dos segments, α i β , com veiem a (43):

(43)

Amb aquestes consideracions prèvies, podem ara definir exclusió i domini:

(44) α **domina** β ssi tots els segments d' α contenen β .

(45) α **exclou** β ssi cap segment d' α domina β .

Per tant, a (43) la categoria SX no domina Y perquè només un segment de SX , el superior (el senyalat a (43)a.), el conté. Aquest segment de SX conté, i per tant, domina, Y i el segon segment de SX .

En canvi, tots els elements per sota del SX inferior, el segon segment del sintagma, sí estan dominats per la categoria SX , ja que tots dos segments de la categoria els contenen (ja que el segon segment de la projecció, el SX inferior, està contingut dintre del primer segment).

Tanmateix, l'element Y tampoc no està exclòs de la categoria SX , segons la definició de (45), perquè al menys un segment d'aquesta, el SX superior el conté.

2. Tipus de moviment: moviment de *qu*-, moviment de SN i moviment de nucli a nucli .

Encara que, de fet, el component transformacional no es redueix completament a processos de moviment, sinó que es composaria més aviat d'una regla del tipus Afectar- α (on s'inclouen, per exemple, les deletions), Moure- α ha estat un dels aspectes de la Gramàtica més tractats, que més fruits ha donat i que més afecta el treball que hem de presentar aquí. Així doncs, dediquem aquest apartat a examinar els aspectes més rellevants d'aquesta regla.

Moure- α (o Afectar- α) és una regla única, no restringida i opcional, on α vol dir qualsevol constituent. Amb aquestes característiques, que el resultat d'aquesta sigui bo o dolent vindrà donat pels principis i condicions de les diferents teories de la Gramàtica.

Pel tipus d'estructura que creen, i per les propietats que tenen, moviment de SN i moviment de *qu*- són dues transformacions ben diferents.

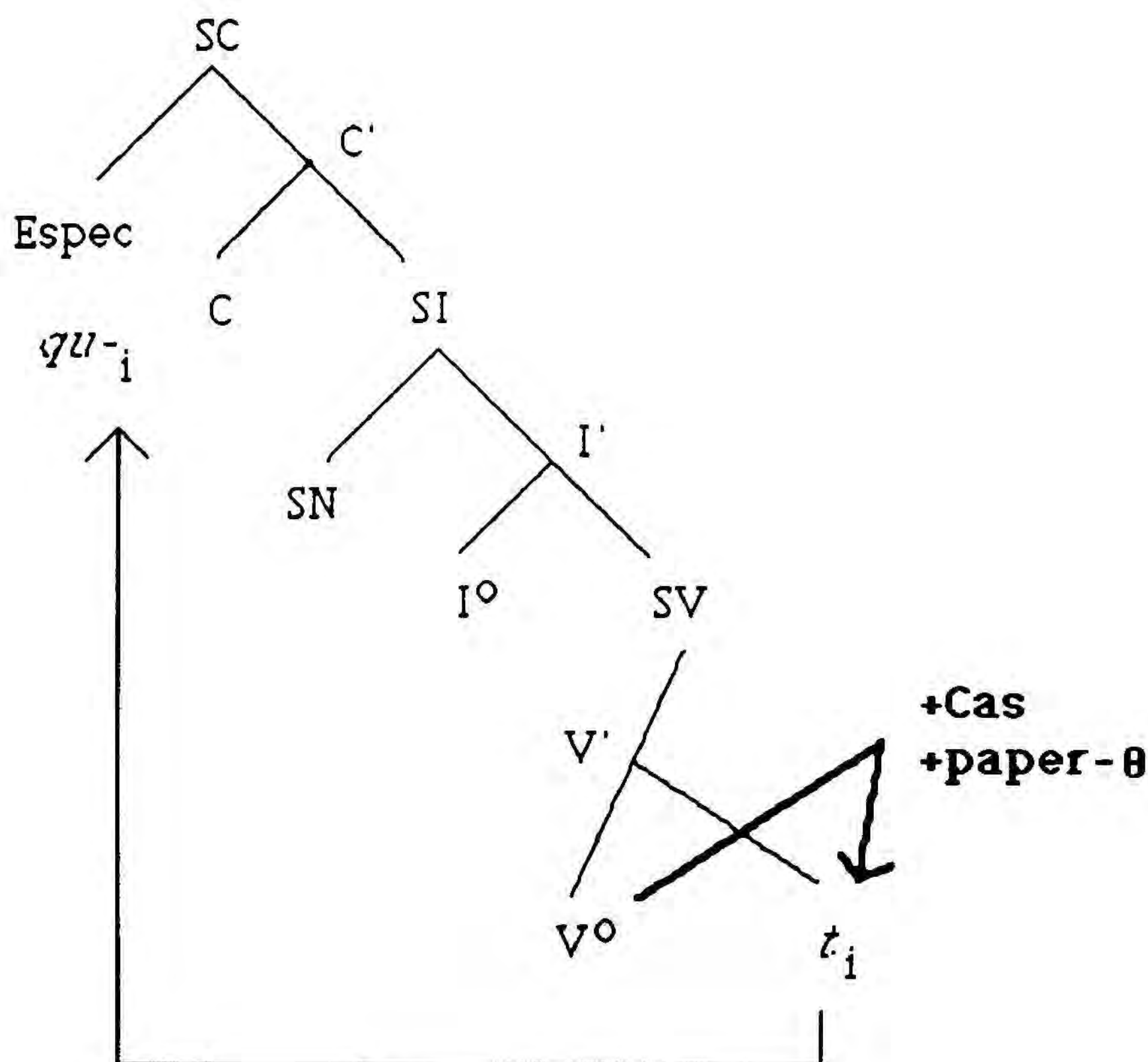
De **moviment de *qu*-**, ja n'hem vist alguns exemples en aquest capítol (cf. (7), (26)). Consisteix en moure un element *qu*- (un pronom relatiu o interrogatiu) des de la seva posició original, on rep Cas i paper- θ , a la posició d'Especificador de SC. Es tracta, per tant, d'un moviment per substitució. Des de la posició d'Espec, obté abast sobre la resta de l'oració, creant-hi, d'aquesta manera, una estructura d'operador-variable (on l'operador és l'element *qu*- mogut, i la variable la traça deixada per aquest).

Es tracta, també, en els termes de Chomsky (1981) de moviment-A', es a dir, moviment a una posició no-argumental. Precisament perquè l'element mogut acaba en una posició-A' (no-argumental), es diu que la traça (la variable) que ha deixat està A'-lligada.

Aquest moviment ha d'efectuar-se cap a una posició-A' perquè, en cas contrari, es violarien diversos principis, entre ells, el Criteri- θ .

Efectivament, si considerem una estructura típica de moviment de $qu-$, podem veure que és en la posició original, la que a estructura-S ocupa la traça, on s'assigna el paper- θ i el Cas.

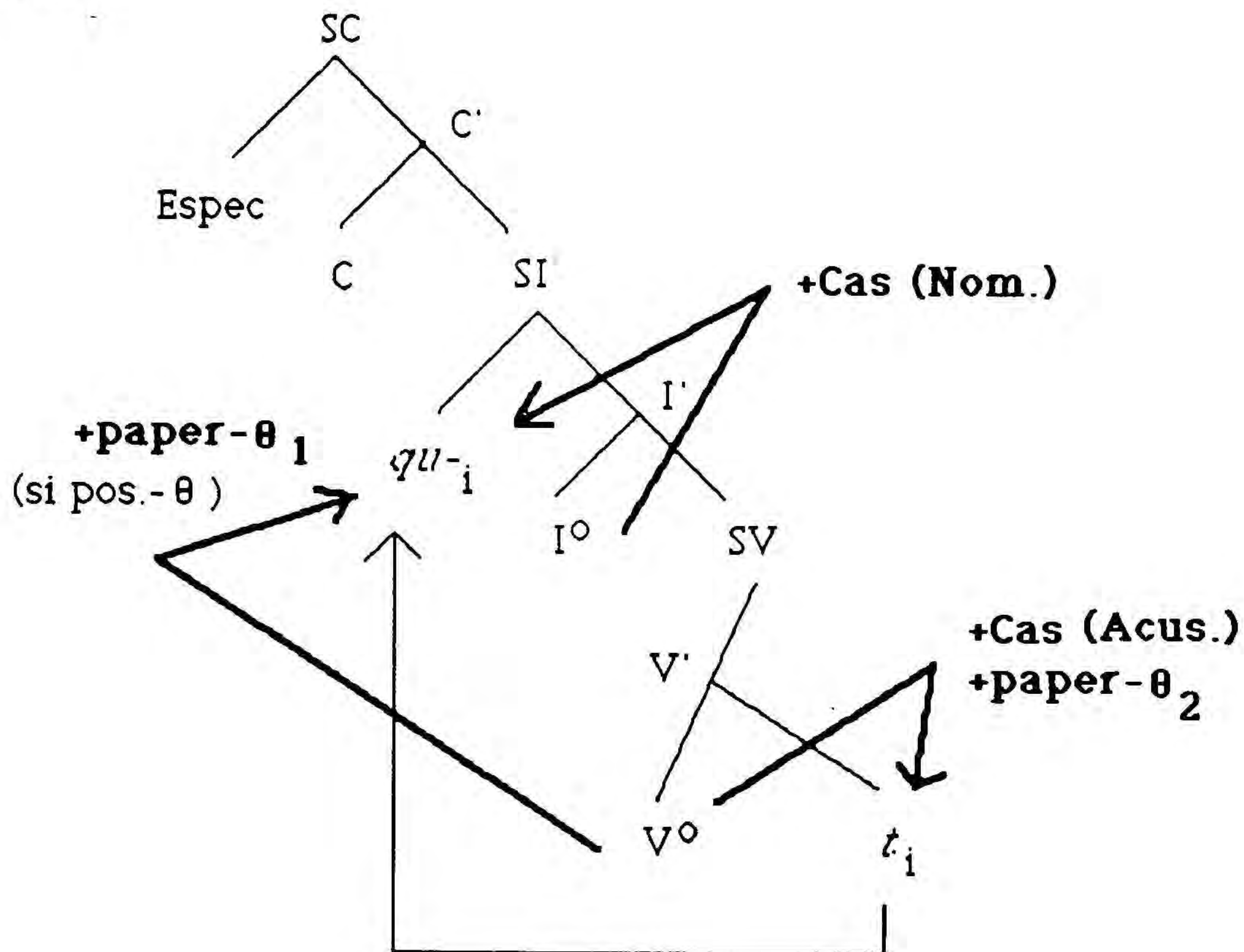
(46)

Si l'element $qu-$ es traslladés a una posició-A (argumental), podrien passar dues coses: en el cas que aquesta posició-A fos també una posició- θ (temàtica), l'element $qu-$ rebria, un cop traslladat a aquesta, el paper- θ corresponent a aquesta segona posició. Per tant, la cadena formada per l'element $qu-$ i la seva traça, $(qu-i, t_i)$, rebria dos papers- θ , el corresponent a la posició que ocupa t_i , i el corresponent a la posició que ocupa $qu-i$. En conseqüència, l'estructura-S resultant violaria el Criteri- θ .

En el cas que aquesta posició-A, no fos temàtica, rebria, de tota manera, Cas, amb la corresponent violació. Això ho podem veure a (47):

(47)

Així, la cadena $(qu-i, t_i)$ tindria associats els papers temàtics θ_1 i θ_2 , i dos Casos (Nominatiu i Acussatiu), la qual cosa està prohibida per les condicions de bona formació establertes per la teoria temàtica i la teoria del Cas.

Moviment de *qu-* intervé en, al menys, tres tipus de construccions : clàusules interrogatives directes, clàusules interrogatives indirectes i clàusules relatives.⁴⁶

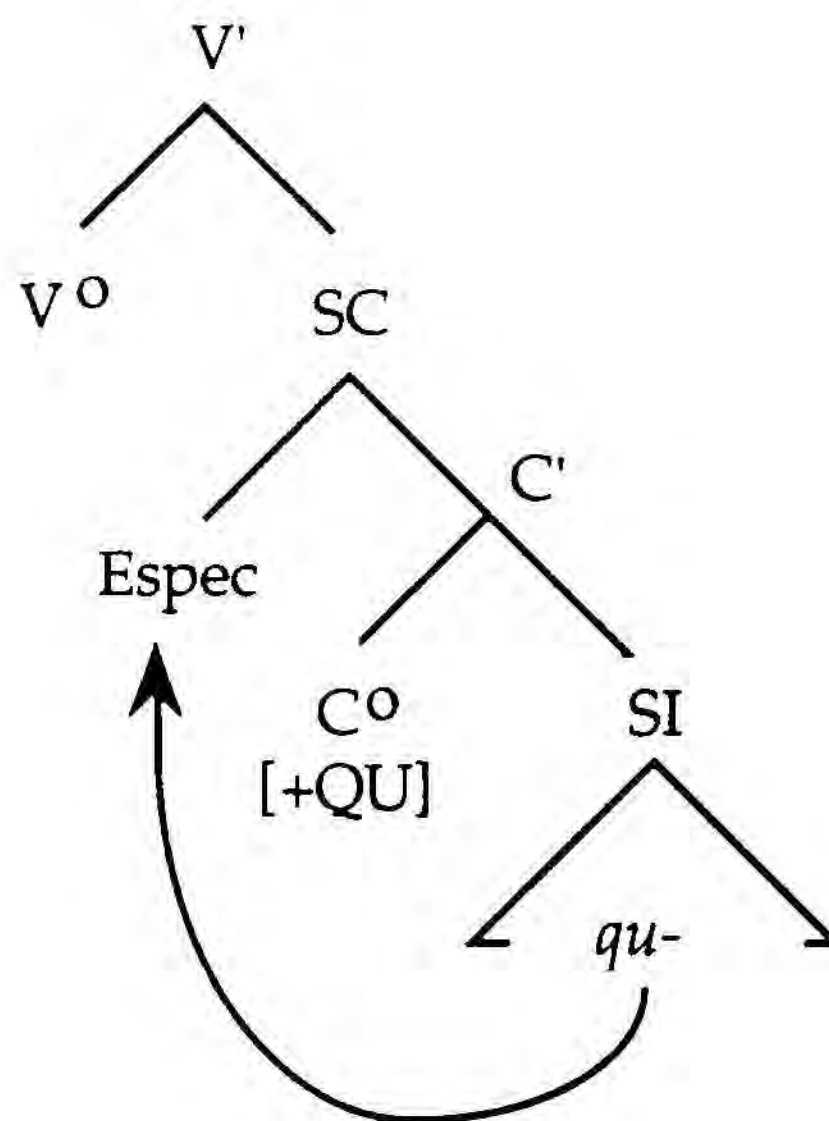
D'interrogatives directes, ja n'hem vist alguns exemples. En el cas de les clàusules interrogatives indirectes, el verb matriu imposa com a

⁴⁶Fem servir el terme *clàusula* quan una oració forma part d'una unitat superior. Per exemple, les oracions subordinades són clàusules, però l'oració principal també ho és (*clàusula matriu*), perquè forma part d'una unitat superior, a saber, el conjunt format per ella mateixa i la subordinada corresponent.

part de la seva selecció categorial que el C^0 de la SC que pren com a complement tingui el tret [+QU].⁴⁷

Aleshores, per tal de satisfer el tret [+QU] a C^0 , un element *qu-* a SI s'ha de desplaçar a l'Espec d'aquest C^0 , tal com veiem a (48):

(48)

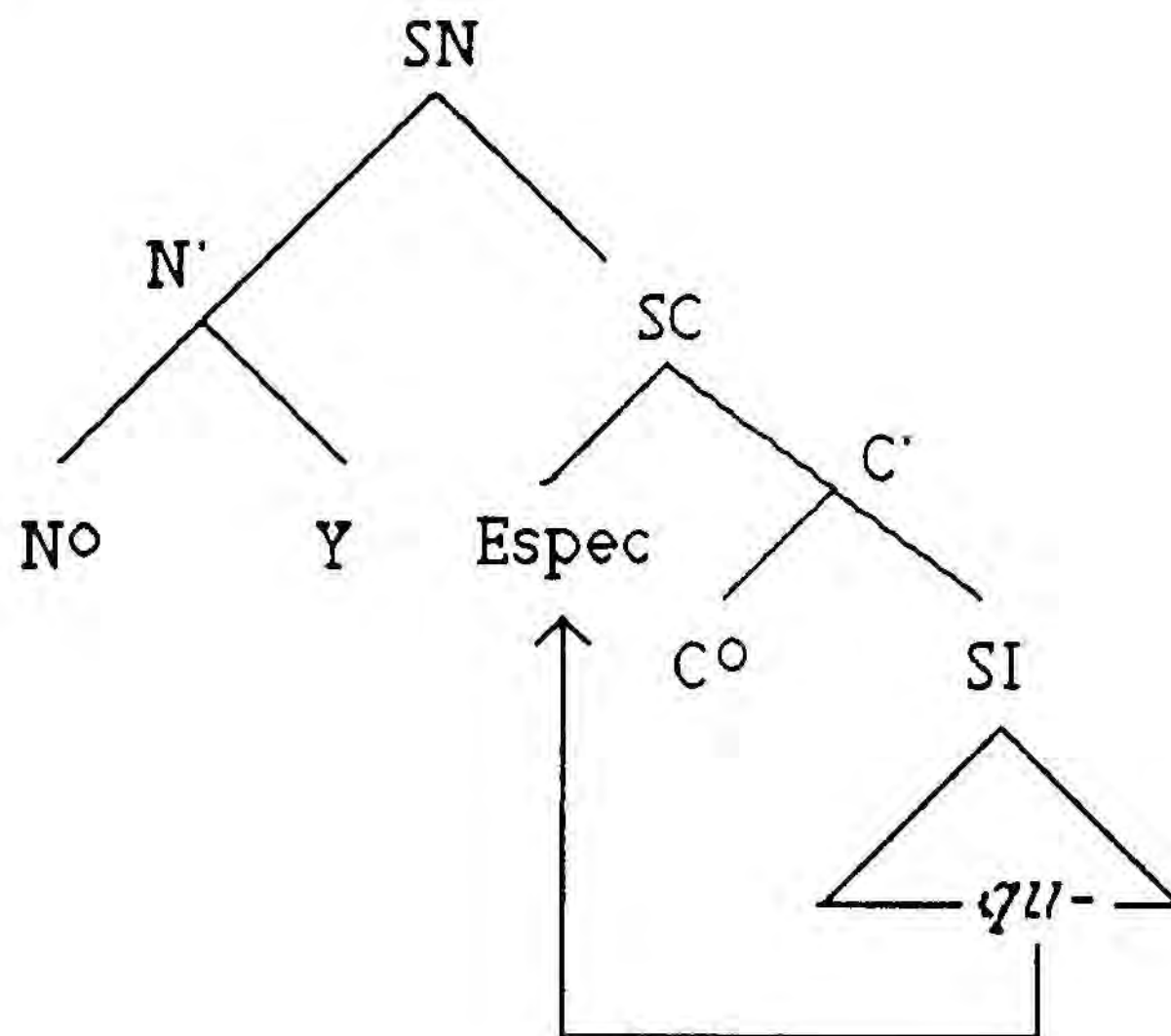
El cas de les clàusules relatives és diferent en diversos aspectes. En primer lloc, la projecció màxima on aquestes es troben insertes, és un SN i no un SV; en segon lloc, no estan seleccionades, a diferència de les clàusules interrogatives indirectes, ni temàticament ni categorial, pel

⁴⁷Els complementitzadors són [$\pm$ QU] depenent dels requisits de la unitat lèxica que els selecciona. Bàsicament, un C^0 [-QU] correspon a una clàusula declarativa, i un C^0 [+QU] correspon a una interrogativa. Així, verbs com ara *preguntar* seleccionen una proposició Q, que se sol realitzar com a un SC amb el C^0 [+QU] (és a dir, ha de portar sempre una interrogativa indirecta com a complement, o un SN que hi equivalgui, com ara *preguntar l'hora*, però no *preguntar la samarreta*); *saber* pot seleccionar C^0 [-QU] com ara a (i), o un C^0 [+QU], com ara a (ii); *pensar* o *creure*, només seleccionen C^0 [-QU]:

- (i) no sabia [_{SC} que arribaves avui]
- (ii) no sabia [_{SC} quan arribaves]

nucli d'aquesta projecció màxima (el N^0)⁴⁸, sinó que ocupen una posició adjunta dintre d'aquesta:

(49)

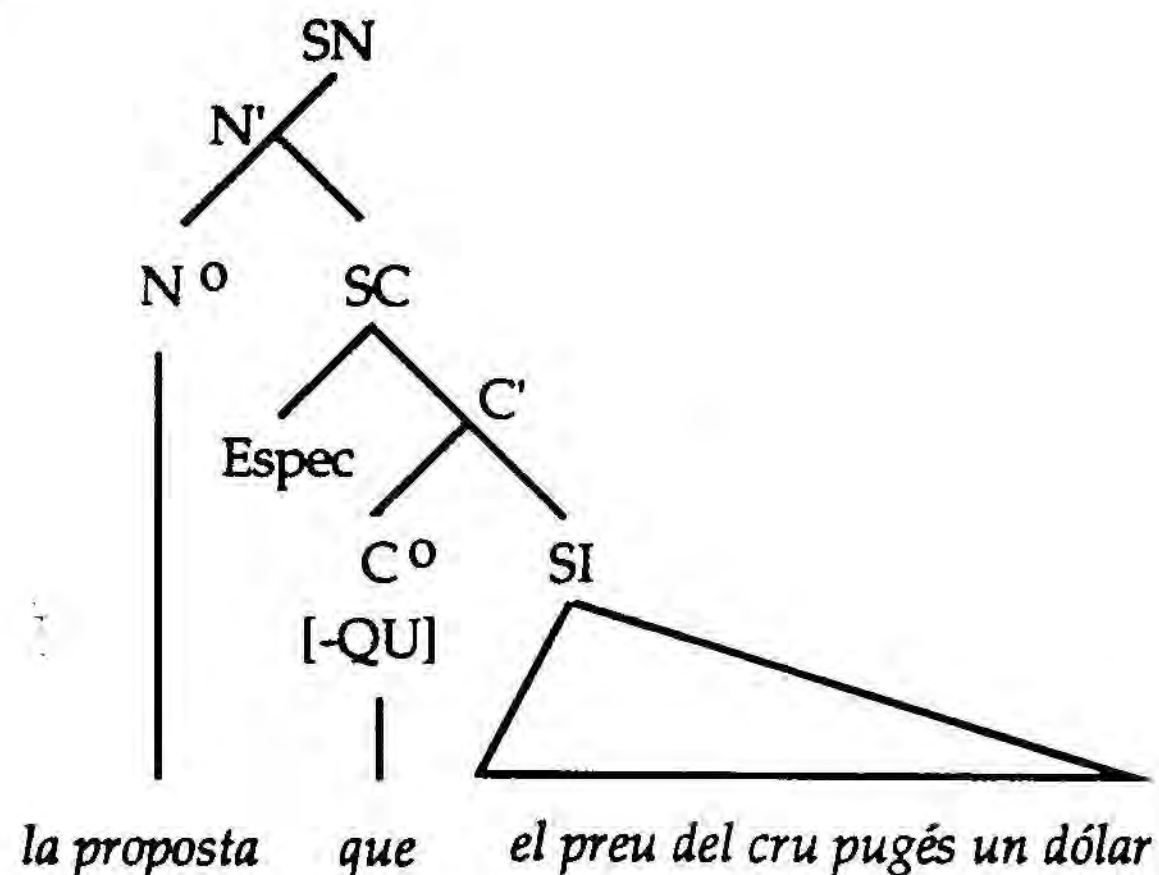

Malgrat aquestes diferències, tammateix, aquests casos comparteixen una sèrie de característiques, principalment la de formar una cadena (qu_i, t_i) , on el primer membre ocupa una posició d'Especificador (una posició-A' i $-\theta'$, per tant). La relació que s'estableix entre els dos

⁴⁸S'ha de tenir en compte que, en principi, N^0 sí pot imposar requisits sobre un C^0 , però només en el supòsit que seleccionés SC com a complement seu. Es tractaria de casos com ara (i), amb una estructura com ara (ii):

(i) *la proposta que el preu del cru pugés un dólar va ser rebutjada.*

(ii)

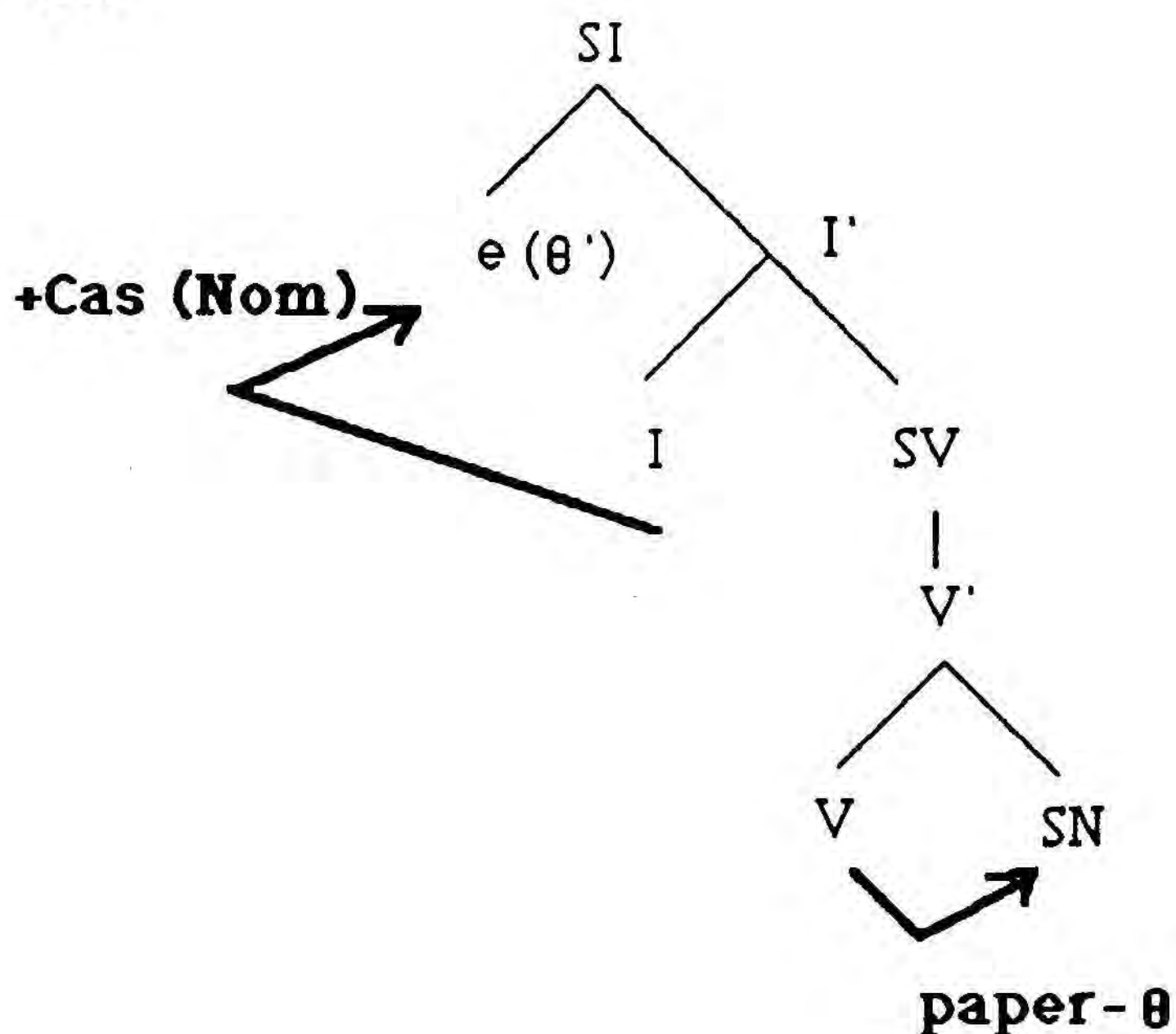

membres d'aquesta cadena, els principis que la regulen i les restriccions que s'hi apliquen, seran l'objecte principal de l'estudi que segueix en els dos capítols següents.

Aquest tipus de moviment que hem estat veient proporciona estructures-S. El mateix tipus d'estructura s'obté també a FL (Forma Lògica). Per exemple, llengües, com ara el xinès, que no tenen moviment d'elements *qu-* visible, presenten el mateix tipus de restriccions que les llengües amb moviment visible; per aquest motiu, s'ha postulat que en aquestes llengües, moviment de *qu-* té lloc a FL.⁴⁹

Moviment de SN, d'altra banda, mou un SN determinat quan les condicions d'estructura-P no són les adequades per tal que l'estructura final estigui ben formada. Suposem, per exemple, que un nucli verbal determinat no pot, per les seves característiques assignar Cas al seu complement; suposem, també, que només selecciona un argument, el seu complement, al qual li assigna paper- θ . Tindrem, aleshores, una situació del següent tipus:

(50)

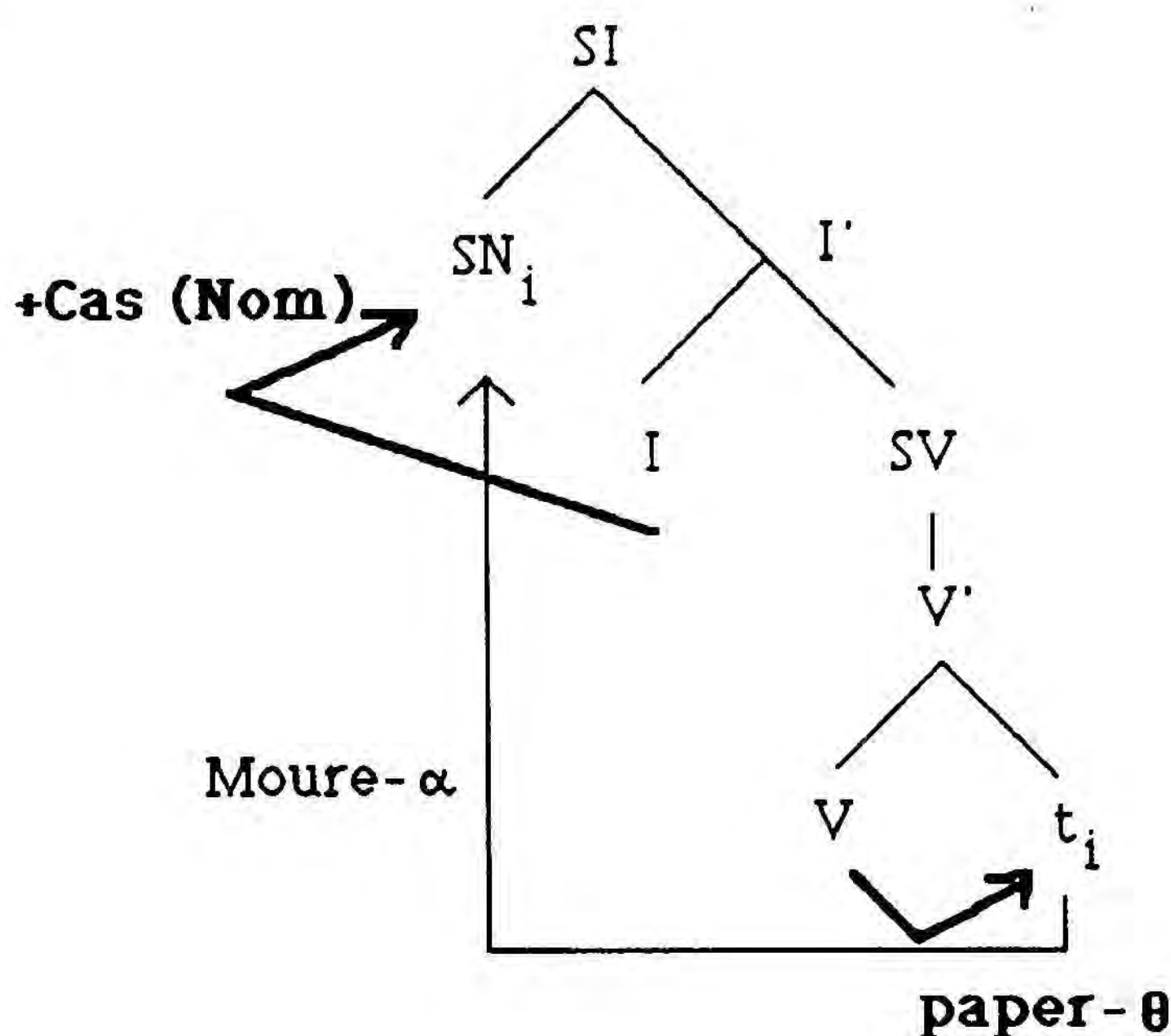
⁴⁹Cf. Huang (1982).

La posició representada per e és una posició buida, que no ha estat omplerta perquè V només té un argument, SN ; per la mateixa raó és també una posició no-temàtica (θ). Tanmateix, la posició d' e hi ha de ser, perquè així ho exigeix el PPA (cf. p.19). És a dir, tenim la posició estructural, però no l'argument (perquè el verb no el selecciona) que ompli aquesta posició.

Així doncs, l'estructura-P que tenim a (50) viola la teoria del Cas (perquè SN és un element amb matriu fonètica i no té Cas. Cf.(25)).

D'altra banda, si apliquem Moure- α , i traslladem el SN des de la seva posició d'objecte a la de subjecte, com veiem a (51):

(51)

obtindrem una cadena (SN_i, t_i) amb un sol paper- θ i amb Cas, de manera que tots els requisits de la Teoria del Cas (Filtre de Cas), i de la Teoria Temàtica (Criteri- θ) estan satisfets: SN_i contribueix amb Cas (Nominatiu), i t_i contribueix amb el paper- θ . Tenim doncs, una estructura-S ben formada.

Aquest és el cas, per exemple, de les passives: la morfologia verbal passiva, es diu, no té la propietat d'assignar Cas al seu complement i,

d'altra banda, també porta associada la pèrdua d'un argument, l'extern⁵⁰. De manera que, el que fa l'únic argument del verb, que ja té paper- θ però que està mancat de Cas, és pujar a la posició de subjecte, on el pot rebre de part d'Inflexió:

- (52) a. *e* fixar-PAS. les condicions de l'acord internacional
 b. les condicions de l'acord internacional_i van ser fixades t_i

(52)a. correspon a l'estructura-P, amb l'argument *les condicions de l'acord internacional* encara en posició d'objecte. En aquesta posició rep paper- θ . (52)b. és l'estructura-S resultant del moviment de SN aplicat sobre (52)a.: l'únic argument del verb ha estat traslladat a la posició de subjecte on pot satisfer el requisit d'obtenir Cas.

També a aquest tipus d'estructura correspondrien els que s'anomenen verbs inacusatius⁵¹. A aquests verbs, també, els mancaria la capacitat d'assignar Cas al seu complement, de manera que *arribar* a (53) assignaria paper- θ a *els medicaments*, però no Cas. Aquest SN ha de traslladar-se a alguna posició que li permeti rebre Cas i no violar cap principi: la de subjecte.

- (53) a. *e* arribar els medicaments ahir.
 b. els medicaments_i van arribar t_i ahir.⁵²

⁵⁰Quina és la situació d'aquest argument extern 'desaparegut' i quina la seva relació amb el Complement Agent de les passives, és una qüestió que ha provocat poca atenció. Per a una visió més recent i que hi fa referència, cf. Baker, Johnson & Roberts (1989).

⁵¹Cf. nota peu pàgina (15) a 1.1.2.

⁵²És aquesta, però, una qüestió molt espinosa. Considereu, per exemple, (i):

(i) *Han arribat les meves cosines.*

on l'argument d'*arribar* sembla haver-se quedat a la posició postverbal, i el resultat és gramatical.

³Hi intervenen molts i diversos factors, com ara, la posició de subjecte en català, focus contrastiu, etc..., que nosaltres no tractarem aquí. Cf. nota a peu de pàgina 61 al capítol segon (2.2).

al seu subjecte. El que farà en aquesta situació el SN *en Joan* és el mateix que observàvem en els casos anteriors: "pujarà" a una posició on pugui rebre Cas, i l'única posició on pot anar sense violar cap principi és la posició buida (i destematitzada) de subjecte de la clàusula principal:

(55) *en Joan_i sembla [sc t_i portar poc temps aquí]*

Com en els casos anteriors, la cadena (*en Joan_i, t_i*) satisfà els requisits de la teoria del Cas i de la teoria- θ .

Com hem estat veient en tota l'exposició anterior, moviment de SN és un trasllat a una posició preexistent: el SN en qüestió acaba ocupant la posició de subjecte. Es tracta, per tant, d'un moviment per substitució.

Ja hem dit també que aquesta posició d' "aterratge" és una posició-A. Per tant, la traça coindexada serà una traça lligada argumentalment (lligada-A)⁵⁵. Per això, estarà subjecta a una altra condició de la teoria del lligam (que tractarem a 1.1.5.), la que regula els elements lligats-A: la condició A, que diu que totes les *anàfores* han d'estar lligades localment des d'una posició argumental.

Finalment, com a corol·lari, podem dir que el moviment s'ha de fer sempre a una posició no-temàtica (i, per tant, mai a una posició de complement, que sempre serà temàtica).

Les possibilitats que tenim de posicions no temàtiques, argumentals o no-argumentals, són, de fet, els Especificadors: el de SC i el de SI. El primer d'ells, una posició-A' (no argumental) dona lloc a moviment-

⁵⁵El moviment de SN també és anomenat moviment-A, en contraposició al moviment de *qu-*, que és moviment-A', per les diferents característiques de l'antecedent de la traça: en un cas, es troba en una posició-A (moviment de SN), en l'altre, en una posició-A' (moviment de *qu-*).

Es considera també moviment-A' el que a FL 'puja' i adjunta els quantificadors, per donar-los abast: és el que es diu 'pujada de quantificadors' (*quantifier raising*)

A' i, per tant, a lligam-A'; el segon, una posició argumental (la del subjecte), dóna lloc a moviment-A i, en conseqüència, lligam-A.

Fins ara, hem estat parlant de moviment de projeccions màximes. Els fenòmens de què hem estat parlant anteriorment implicaven els principis de la teoria temàtica, i aquesta només treballa amb projeccions màximes (ja que són aquestes i no part d'elles les que són susceptibles de rebre paper- θ).

Hi ha una altra condició, la de *conservació de l'estructura* d'Emonds (1976), que impedeix moure un element determinat a una destinació de diferent tipus categorial, ja que això implicaria una alteració de l'estructura.

El que aquesta condició no impedeix és moure un nucli a una altra posició de nucli. Es tracta del que s'anomena **moviment de nucli a nucli**, i està regulat, des de Travis (1984) per la següent restricció:

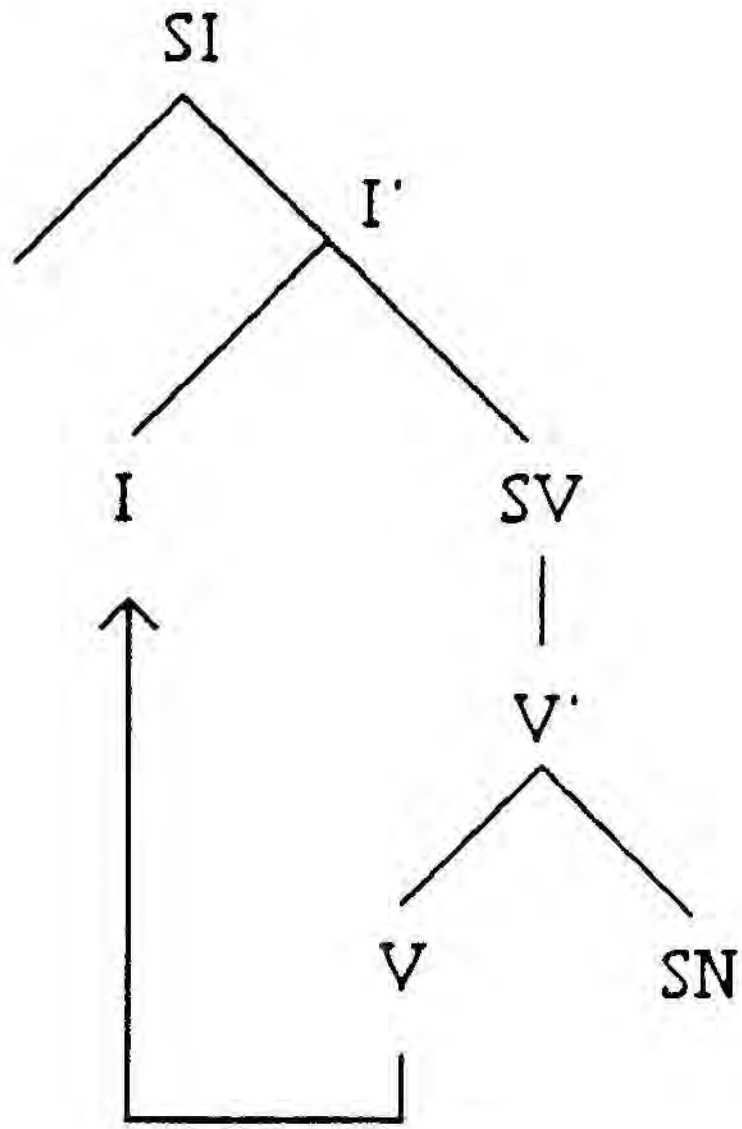
- (56) Un X^0 només pot moure's a un Y^0 que el regeixi pròpiament.

Exemples d'aquest tipus de moviment en el que no ens estendrem, són el *moviment de V-a-I*, i el *moviment de V-a-C*.

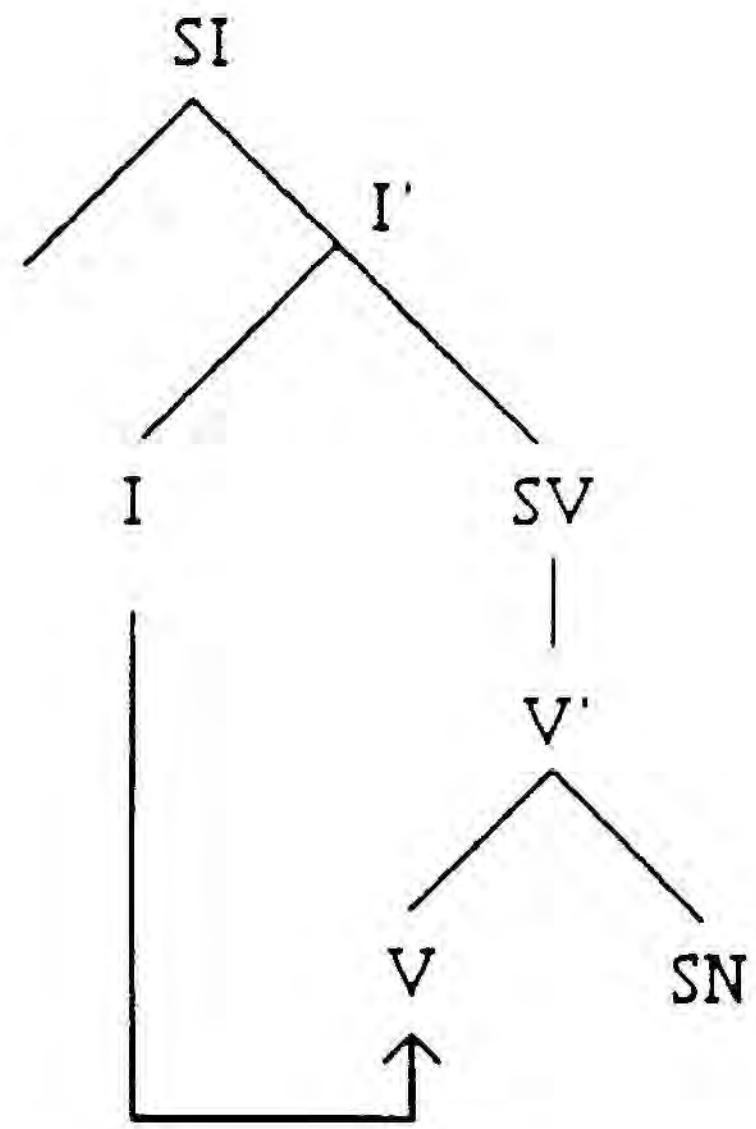
El primer d'ells ha estat desenvolupat, principalment, per Pollock (1989) i Chomsky (1989). Bàsicament, tracta de com el nucli verbal interactua amb el nucli inflexional per tal d'aconseguir la morfologia corresponent. Basant-se en la interacció del verb amb adverbis de SV, del tipus de *sovint*, Pollock proposa que en francès, V^0 puja fins a I^0 , mentre que en anglès I^0 baixa a V^0 (el que en altre temps s'havia anomenat *Affix Hopping*), tal com veiem a (57), i que aquestes diferències estan provocades per les diferents característiques del nucli CONCORDança en aquestes dues llengües, juntament amb el Criteri- θ .

(57)

a.

b.

Una conseqüència de tot aquest desenvolupament va ser l'expansió del nucli INFlexió: es van postular dues projeccions funcionals, ST (Sintagma de Temps) i SConc (Sintagma de Concordància). Aquí, però, no ens estendrem en les derivacions d'aquestes propostes i remitim a la bibliografia ja citada.

El *moviment de V-a-C* es va postular per donar compte d'uns fenòmens, principalment de les llengües germàniques, que s'anomenen *Verb-segon* (V2). L'efecte superficial que té és que el verb sempre apareix en segona posició en les clàusules matrius i en les interrogatives. Això s'explica pel fet que el verb, per determinades circumstàncies, es mou, primer al nus I (per aconseguir la seva morfologia, i respectant el principi de (56)), i després al nus C.

3. Les condicions sobre les transformacions i les representacions: Subjacència i el Principi de les Categories Buides (PCB).

Ja hem dit al començament de l'apartat anterior que Moure- α era una regla no-restringida específicament, i que només els principis

generals de la Gramàtica intervenien en els processos sintàctics, tal com hem vist en la nostra exposició.

El moviment sintàctic està restringit, apart de per les teories temàtica i del Cas, per unes condicions de *localitat*, que cristalitzen en la Condició de Subjacència.

Dit en poques paraules, aquest principi diu quina distància pot recórrer un moviment. Els punts de referència són els nusos, quants i de quin tipus, que pot travessar un element mogut d'una sola vegada. Els nusos rellevants per a la Subjacència són els nusos d'acotació (*bounding*), també anomenats nusos cíclics. La formulació de Subjacència, estableix que cap regla pot implicar X i Y, en una configuració com la de (58), on α i β són nusos cíclics:

(58) ...X... α [... β [...Y...]]...X

També aquesta condició, com d'altres principis de la Gramàtica, és parametrizable. Això vol dir que els nusos que es qualifiquen com a nusos rellevants per a Subjacència varien de llengua a llengua.

En principi, sembla que SN és un nus cíclic bàsic, és a dir, que és cíclic per a totes les llengües. Els que plantegen més controvèrsia són SC i SI⁵⁶. Sembla que per a l'anglès, és SI, mentre que per a llengües romàniques com ara l'italià (i també, el català i el castellà), el nus rellevant, apart de SN, és SC. A (59) tenim el paradigma bàsic, en què es van basar les discussions⁵⁷:

(59) a. Tuo fratello [_{SC} a cui_j [_{SI} mi domando [_{SC} che storie_i [_{SI}abbiano raccontato t_i t_j]]]] era molto preoccupato.

b. * *Your brother to whom I wonder which stories they have told was very worried.*⁵⁸

⁵⁶ O' i O (o S' i S), en formulacions anteriors de la teoria.

⁵⁷Cf. Rizzi (1982). En el capítol 2 d'aquest treball, especialment a la introducció, també fem referència a aquesta qüestió.

⁵⁸El mateix exemple es pot construir en català:

(i) *El teu germà, a qui no sé quines històries hauran contat, estava molt preocupat.*

L'oració de (59)b. és l'equivalent anglès de l'exemple italià de (59)a.; l'exemple anglès és agramatical, mentre que l'italià és gramatical. La història és la següent: el COMP del SC inferior està ocupat per *che storie*, de manera que quan *a cui* vol moure's, no pot passar per aquest COMP i ha de pujar directament al COMP del SC superior⁵⁹. En el seu camí, travessa els següents nusos: SI, SC, SI. El mateix passa amb l'exemple anglès. I la proposta de Rizzi (1982) és que, si es considera com a nus cíclic rellevant, SC per a l'italià i SI per a l'anglès, el contrast queda explicat: *to whom* travessa en el seu camí dos nusos SI, que són els nusos cíclics que li compten; *a cui* travessa un sol nus SC, que és el nus cíclic rellevant a l'italià. Per tant, (59)b. viola la condició de Subjacència, però (59)a. no.⁶⁰

Tornarem a parlar d'aquesta condició de Subjacència després de parlar del PCB.

La condició de Subjacència estableix límits a les possibilitats de moviment, però no és suficient per explicar d'altres fenòmens, que tenen a veure amb l'estatus en què queden determinats elements després d'efectuar-se el moviment. El *Principi de les Categories Buides* (PCB) formalitza les condicions que aquests elements han de complir per tal de donar estructures finals ben formades.

Efectivament, el PCB estableix unes condicions estructurals que han de complir les categories buides no-pronominals, és a dir, les traces, que són les categories buides fruit de moviment.

Dels factors i fenòmens que van induir a la formulació del PCB i dels posteriors desenvolupaments, principalment arrel dels treballs de

⁵⁹Un es podria preguntar perquè no és possible que *a cui* es mogués primer al C⁰ inferior, després al C⁰ superior i, aleshores *che storie* podria pujar al C⁰ inferior, que *a cui* hauria deixat lliure en pujar al C⁰ superior. D'aquesta manera no es violaria Subjacència.

Tanmateix, la *Condició del Cicle Estricta* ho impedeix, en establir que, una vegada s'ha sortit d'un nus cíclic (SN o SC) en aplicar alguna regla, no es pot tornar a intervenir-hi. En l'alternativa anterior, una vegada *a cui* ha sortit del SC inferior, ja no s'hi pot tornar per tal de moure *che storie*.

⁶⁰Cf. 2.0, p.70 i ss., on es parla més extensament de la parametrització de Subjacència.

Dels factors i fenòmens que van induir a la formulació del PCB i dels posteriors desenvolupaments, principalment arrel dels treballs de Lasnik&Saito (1984), en parlarem més extensament en el capítol 2. Aquí donarem només les dades bàsiques. La condició que estableix és que una traça ha de ser regida pròpiament; la formulació clàssica (Chomsky (1981)) era com segueix:

(60) PCB

Una categoria buida no pronominal ha d'estar *regida pròpiament*.

(61) α regeix pròpiament β si α regeix β i

- a) α és una categoria lèxica, o
- b) α esta coindexada amb β .

Veiem com a (61) hi ha dos supòsits per a la recció pròpia: el primer d'ells és el que s'anomena *recció lèxica*, perquè aquesta es porta a terme mitjançant un nucli lèxic; el segon és el que es diu *recció per antecendent*, perquè la traça aconsegueix la seva recció pròpia, mitjançant un antecendent.

Tractarem extensivament d'aquestes qüestions al pròxim capítol. Aquí només direm que si una traça no aconsegueix, ja sigui per recció lèxica, ja sigui per antecendent, la recció pròpia, incorrirà en una violació de PCB, que provoca una agramaticalitat patent.

Les llengües tenen diferents mecanismes per escapar d'una violació de PCB. Un cas típic que pot provocar una violació de PCB, és el de l'extracció de subjecte. Per exemple, compareu el cas de (62) amb els de (63):

(62) *Who_i do you think that t_i saw Bill ?

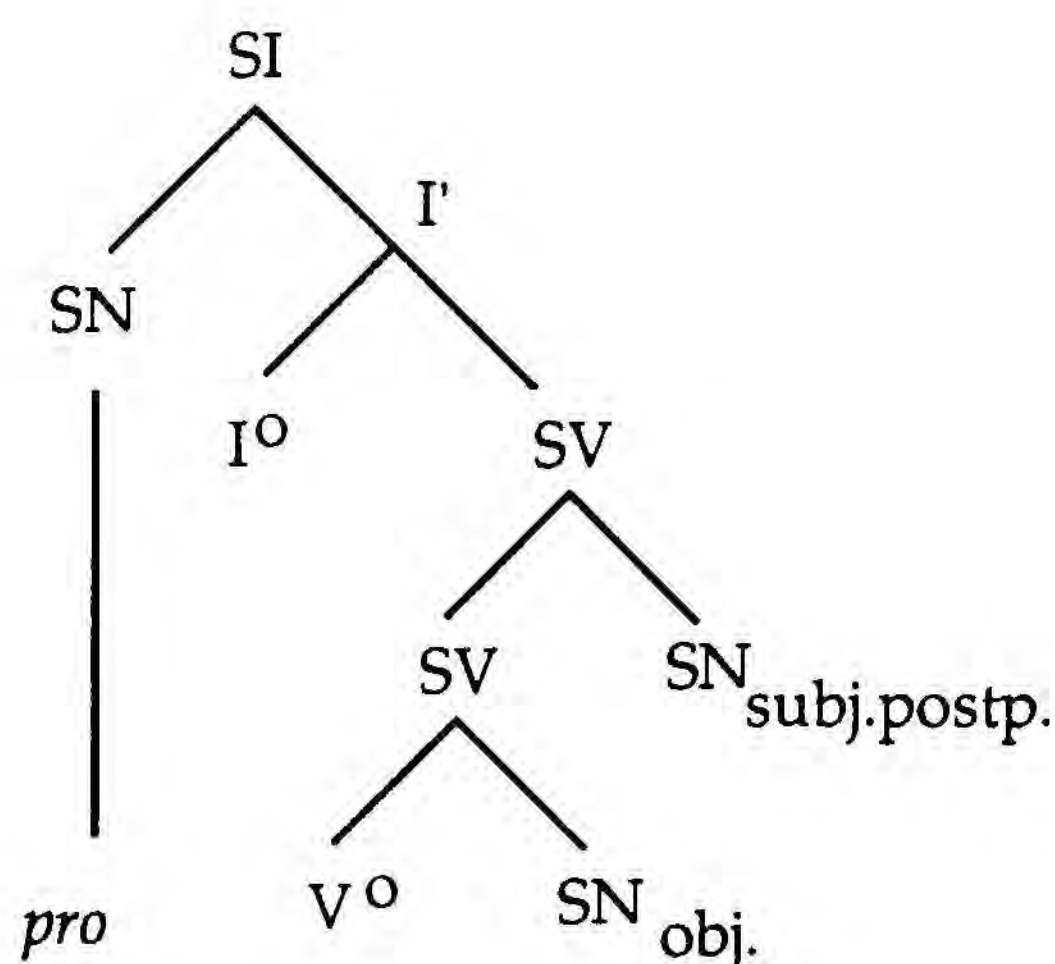
(63) a. Who_i do you think $\emptyset$ t_i saw Bill ?

b. Qui_i creus que t_i va veure el crim?

A (62), t_i no està pròpiament regida, la qual cosa provoca una violació del PCB i, per tant, agramaticalitat.

A (63), en canvi, tant el cas d'a. com el de b. són bons, el que vol dir que la violació de PCB s'ha superat. El cas de l'anglès (a.) ho aconsegueix mitjançant la deleció del complementitzador *that* per mecanismes que veurem en el pròxim capítol. Per al cas de b. (o el seu equivalent en italià), les peculiaritats del nucli CONC en aquestes llengües, juntament amb la possibilitat observada de l'existència de subjectes nuls i subjectes posposats, van fer que es postulés, des de Rizzi (1982), que en realitat el subjecte havia estat extret des d'una posició postverbal, legitimada per la presència de la categoria pronominal buida *pro* a la posició de subjecte:

(64)

Barriers va suposar un esforç per unificar els nusos que funcionaven com a barrera per a Subjacència i per al PCB, basant-se en nocions com ara L-marcatge (cf (40) i següents) i les que se'n deriven.

Chomsky (1986)b especifica que, encara que les unitats rellevants (*barreres*) per Subjacència i per al PCB siguin les mateixes, el PCB té unes restriccions més locals mentre que Subjacència està restringida, d'una manera més gradual, pel nombre de *barreres* que intervenen.

Els desenvolupaments últims van en la direcció de postular, pel que fa al PCB, que en realitat el que existeix no és una disjunció (cf. (61)) entre recció lèxica o recció per antecedent, sinó que ambdós tipus de

recció són necessaris: és a dir, es tractaria d'una conjunció, en lloc d'una disjunció.

Apèndix: les categories buides.

El *Principi de Projecció*, que exigeix que els requisits de subcategorització d'una peça lèxica han de satisfer-se a tots els nivells de representació, el *Criteri Temàtic*, que estableix que tots els papers- θ d'un nucli s'han d'assignar i que cada argument ha de rebre'n un i només un, i el *Principi de Projecció Ampliat*, que estableix que tota oració ha de tenir un subjecte, determinen l'existència a les representacions estructurals de categories, sintàcticament actives, però fonèticament buides.

Al llarg d'aquesta secció hem estat veient una sèrie de categories buides, anomenades traces, i els seus efectes. Aquestes són categories que, ja que són fruit de moviment, apareixen a l'estructura-S.

Hi ha, però, dos altres tipus de categoria buida, que apareixen ja a l'estructura-P: *pro* (petit) i PRO (gran).

El primer, *pro*, es va postular per donar compte, en llengües romàniques (però també en llengües tan diferents d'aquestes como ara el xinès, el japonès o l'hebreu), de la possibilitat d'un subjecte no realitzat fonèticament. Com, per exemple, les oracions en català i llatí de (65):

- (65) a. *pro* vaig llegir un llibre.
b. *pro* uenit.

En principi, a aquest paràmetre se li va donar el nom de *pro-drop*⁶¹ (o de *Subjecte Nul*), i es va associar a llengües de flexió verbal (CONC)

⁶¹Aquesta denominació prové del fet que, en un principi, es va postular, per donar compte d'aquests fenòmens, que la categoria buida que hi ha havia era un PRO. Com que

'rica'. Aquest últim punt, però, no està gaire clar. El fet que el mateix tipus de fenòmen es doni en una llengua com el xinès, amb CONC nul·la (és a dir, sense trets de CONC), ho posa en dubte. El que sí sembla clar és que aquest paràmetre sembla presentar-se en els dos extrems del ventall: o en llengües amb molta flexió o en llengües sense flexió. El camp que queda al mig d'aquestes dues opcions (per exemple, l'anglès i el francès) sembla requerir la presència d'un subjecte fonèticament explícit.

Encara que aquesta és una categoria amb el tret [+pronominal] i que sembla estar subjecta als principis del lligam corresponents (és a dir lliure en la seva categoria rectora; cf. (70)), presenta comportaments divergents dels pronoms lèxics, aspecte en el qual no ens detindrem en aquesta exposició.⁶²

PRO va ser postulat per donar compte de la posició de subjecte de les oracions d'infinitiu. Per exemple:

- (66) a. En Joan_i vol [PRO_i menjar.]
 b. El cap del departament li_j va ordenar [PRO_i netejar els prestatges.]

Quant a la seva interpretació, PRO té els trets [+pronominal] i [+anafòric], la qual cosa fa que, a efectes de teoria del lligam, no pugui tenir categoria rectora⁶³ i que no pugui ser regit. Aquest últim punt és també el responsable que en el lloc de PRO mai no pugui haver-hi una categoria plena, o lèxica.

Les qüestions sobre la seva referència estan establertes per la Teoria del Control, que determina quin SN pot agafar PRO com a antecedent referencial. Per exemple a (66), l'oració d'a., és un cas de control de subjecte, perquè és obligatòriament el subjecte del verb matriu, *en Joan*,

aquest no pot aparèixer en posicions regides (i el subjecte ho és), es postulava una 'caiguda' de PRO.

⁶²Cf. Rigau (1988), per un estudi d'aquest aspecte en català.

⁶³Això és el que s'ha anomenat *Teorema del PRO*.

qui ha de ser el seu antecedent. En canvi, a b., és l'objecte del verb matriu, *li*, qui controla (li dóna obligatòriament la seva referència) el PRO: es tracta, doncs, d'un cas de control d'objecte.

Sobre les *traces* ja n'hem parlat al llarg d'aquest capítol. Recordem que hi ha dos tipus de traça, amb característiques també diferenciades.

La *traça de qu-* és el fruit de moviment de *qu-*. Es considera una *variable*, per la seva interpretació a FL (cf. (8)). Quant a la seva relació amb la teoria del lligam, es diu que es comporta com una expressió referencial, en tant que es troba A-lliure, és a dir, no té un antecedent, que la c-comandi des d'una posició-A: el seu antecedent sempre es troba en una posició-A'. Les traces de *qu-*, doncs, semblen estar sotmeses a la condició C de la teoria del Lligam.

La *traça de SN*, d'altra banda, sí ha de trobar el seu antecedent que la c-comandi des d'una posició argumental: ha d'estar A-lligada, i, per tant, sotmesa al principi A de la Teoria del Lligam, el que fa referència a les anáfores.

1.1.5. La Teoria del Lligam.

La Teoria del Lligam regula les relacions referencials entre els diferents tipus d'elements, basant-se en relacions estructurals. És a dir, estableix, com i de qui pot, o no pot, un element determinat (els elements, és clar, que siguin susceptibles de tenir referència) agafar referència.

Vegem alguns exemples⁶⁴:

⁶⁴S'ha de tenir en compte que la Teoria del Lligam emprà el terme *pronom* d'una manera molt formal, que no correspon a l'accepció més àmplia que es pot donar a aquest terme. Al llarg d'aquesta subsecció s'intentarà caracteritzar el que és un pronom. D'una manera informal, un *pronom* sol correspondre a un pronom personal, però no a un reflexiu ni a un recíproc.

- (67) a. En Joan_i el_{*i/k} veu al mirall.
 b. En Joan_i diu que la Joana el_{i/k} saluda cada dematí.
- (68) a. En Joan_i sempre parla de sí mateix_{i/*k}.
 b. En Joan_i diu que la Mar sempre parla de sí mateix_{*i/*k}.
- (69) a. Ell/*pro*_{*i/k} veu en Joan_i cada dematí.
 b. Ell/*pro*_{*i/k} diu que en Joan_i mai no va al futbol.

Als exemples de (67), podem veure que un pronom no pot agafar com a antecedent qualsevol SN, com a primera vista podria semblar. L'oració d'a. ens diu que *el* no pot ser coreferencial amb *en Joan*, però que pot tenir qualsevol altra referència. L'oració de b. ens diu que, si bé pot tenir una referència discursiva, també pot tenir un antecedent en el mateix complex oracional, amb la condició que estigui 'suficientment' lluny. Segueixen aquest patró de comportament els pronoms personals.

(68) tracta dels casos d'anàfora⁶⁵. A l'exemple d'a., veiem com *sí mateix* ha d'agafar obligatòriament la referència de *en Joan*. És més, no pot agafar cap altra, justament el contrari del que passava en els casos de (67). A més a més, b. ens diu que l'antecedent ha d'estar en una relació de localitat considerablement estricta. Es consideren *anàfores* els reflexius i els recíprocs

Finalment, (69) il·lustra el comportament de les expressions referencials. Tant en el cas d'a. com en el de b., *en Joan* no pot tenir cap antecedent, ni 'suficientment' a prop, ni 'suficientment' allunyat. Són expressions referencials els SNs definits (estiguin formats per un nom propi o un de comú).

⁶⁵*Anàfora* en la tradició de Gramàtica Generativa no té el sentit que el mateix terme té en la tradició llatina. *Anàfora* és un terme tècnic molt especialitzat que indica aquells elements que han d'obtenir la seva referència d'un antecedent amb uns requisits molt estrictes de localitat, i que es correspon, més o menys, amb el que a la gramàtica tradicional s'al·ludia com a pronoms reflexius i recíprocs.

Els elements que pertanyen a cada un dels grups mostrats en el paradigma de (67) a (69), també poden establir-se en base als trets [$\pm$ anafòric] i [$\pm$ pronominal].

Així doncs, a una *anàfora* correspondran els trets [+anàfora, -pronominal]. A un element *pronominal*, els trets [-anàfora, +pronominal]. Finalment, les expressions referencials seran [-anàfora, -pronominal]

Per tal de donar compte dels dominis rellevants a cada una d'aquestes categories, es van formular els tres principis de la teoria del lligam:

(70) *Teoria del lligam*

- A. Una anàfora ha d'estar lligada a dins la seva categoria rectora.
- B. Un pronom ha d'estar lliure a dins la seva categoria rectora.
- C. Una expressió referencial ha de ser A-lliure.⁶⁶

Hem estat utilitzant l'expressió *lligar* d'una manera laxa, en el sentit de tenir un antecedent. Cal ara, però, definir-la més formalment:

(71) α lliga β ssi α c-comanda β i ambdós tenen el mateix índex.

On *c-comandar* té el sentit que li hem donat a (31). Queda, doncs, per establir, què és una *categoria rectora*. Després de diverses precisions, que no tractarem aquí⁶⁷, es va establir que:

⁶⁶Aquesta última precisió va ser introduïda per Chomsky (1986)b, i estableix que una expressió referencial no pot ser lligada des d'una posició-A. D'aquesta manera, no presenta cap problema considerar les traces de *qu-* com a expressions referencials, ja que estan A'-lligades, és a dir, des d'una posició no-argumental.

⁶⁷El problema que es plantejava venia donat, principalment, per determinats fenòmens que implicaven anàfores a l'interior del domini del subjecte i que eren correferents amb el subjecte de la matriu. Un exemple paradigmàtic és (en anglès):

(i) John_i thinks [_{SC} that [_{SI} [_{SN} pictures of *himself*_i] are on sale]]

(72) α és una categoria rectora per a β ssi:

α és el SN o SC mínims que conté β , el rector de β i un SUBJECTE⁶⁸ accessible.

(73) β és accessible a α si

a) β c-comanda α , i

b) β no està coindexada amb cap altra categoria que contingui α .

Així les coses, doncs, podem comprovar que en els exemples de (68), l'anàfora està lligada en la seva CR (Categoria Rectora), l'oració matriu, en el cas d'a., mentre que en el cas de b., la seva CR és la clàusula subordinada, on no està lligada: hi ha, per tant, una violació del Principi A de la Teoria del Lligam (TL).

Segons el Principi B de la TL, els casos de (67) hauran de presentar justament els resultats contraris als de (68). Un pronom ha de ser lliure en la seva CR, que és la mateixa que per a les anàfores de (68). En el cas d'a., però, i amb la interpretació donada per l'índex *i*, el pronom està lligat, de manera que s'obté una violació del Principi B. A b., en canvi, la CR és la clàusula subordinada i en aquest domini el pronom *el* és lliure.

Finalment, el Principi C ens explica el perquè de l'agramaticalitat de (69). Una expressió referencial (*en Joan*) no pot tenir un antecedent (al menys, un antecedent en una posició A; cf. nota 63), ni en un domini curt ni en un domini llarg: ha de ser lliure. I a (69), *ell* (o *pro*) c-comanda l'expressió referencial *en Joan*, produint per tant una violació del Principi C.

Una última consideració sobre les anàfores. En determinades llengües, com ara el llatí o l'islandès, es presenta un fenomen

⁶⁸SUBJECTE (amb majúscules) inclou el subjecte sintàctic clàssic i l'element CONC d'Inflexió.

anomenat *anàfora de llarga distància* ⁶⁹, que consisteix en el fet que sota determinades circumstàncies estructurals, el domini on l'anàfora ha de trobar el seu antecedent (és a dir, la CR), s'amplia⁷⁰.

També es dona el fenomen contrari: hi ha llengües que especialitzen unes determinades anàfores com a anàfores 'curtes' (en dominis més reduïts que els especificats a (72))⁷¹. La peculiaritat del llatí consisteix en el fet que utilitza la mateixa peça lèxica per a l'ús regular i per a l'ús estès.

Una altra qüestió és quin tipus d'element es pot constituir en antecedent vàlid. En principi, s'acceptaven només els subjectes (perquè la condició de c-comandament els feia els candidats més plausibles). Tanmateix, s'ha pogut observar que amb determinats nuclis que no seleccionen un argument agent, sinó un *experimentador* (com ara els verbs psicològics), l'antecedent pot ser l'experimentador. Per exemple:

(74) *aratoris interest ita se frumenta habere ut quam plurimo
decumae uenire possint.*

En aquest sentit, Giorgi (1984) va postular una *jerarquia temàtica*, que establia un ordre *agent->experimentador ->tema*. Segons aquesta jerarquia temàtica, les anàfores (de llarga distància) agafaven com a antecedent l'argument més *prominent* dintre d'aquesta jerarquia. Si l'argument més prominent del nucli verbal de la clàusula matriu era un experimentador, com a (74), aleshores, aquest podia funcionar com a antecedent de l'anàfora.

⁶⁹A les gramàtiques tradicionals llatines s'hi fa menció amb el nom de *reflexiu indirecte*.

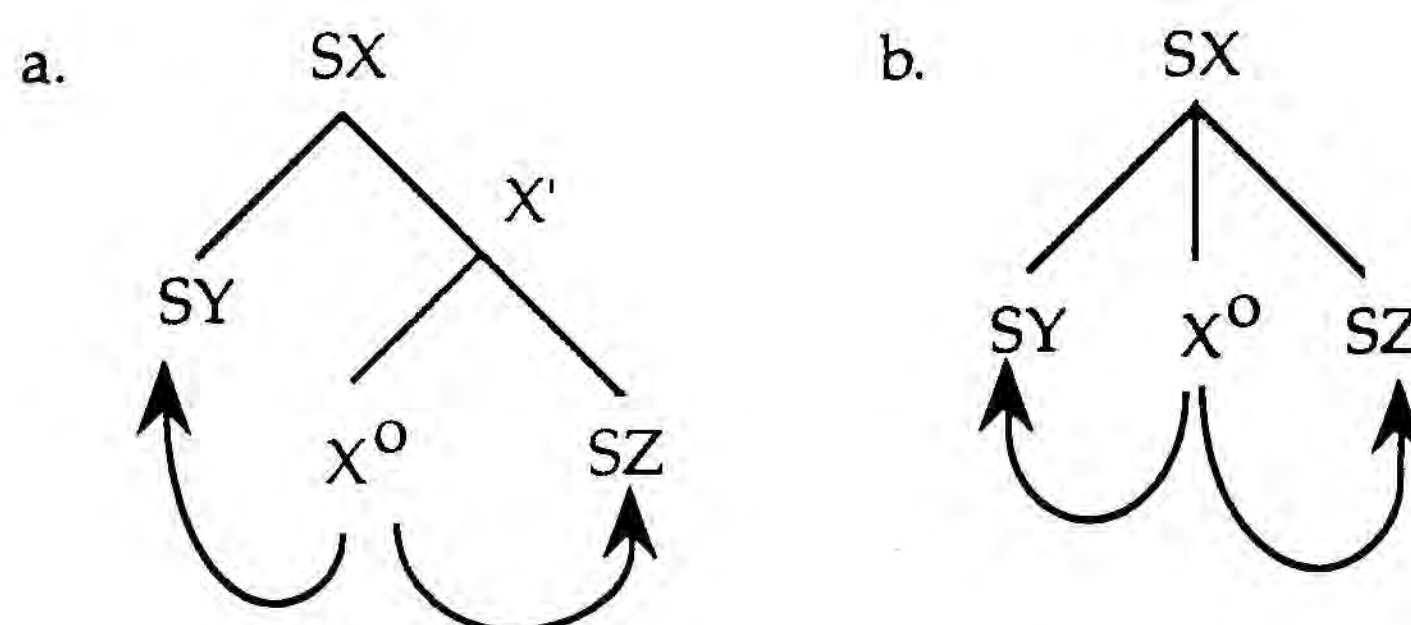
⁷⁰Per a un estudi de les dades llatines, cf. Benedicto (1991)a.

⁷¹Per exemple, l'holandès *zig* i *zigzelve*. En català fóra bó veure les diferències entre *sí, sí mateix* i *ell mateix*; i en llatí, el comportament d'*ipse*, per tal de veure si es dona en dominis curts o llargs.

1.2. El debat/qüestió de la Configuracionalitat.

Les llengües d'ordre de paraules *lliure* (en un grau més gran o més petit) van suposar un repte per a la teoria. Bàsicament, es va pensar que aquestes llengües no presentaven una estructura jeràrquica com la de (75)a., sinó una estructura plana com la de (75)b.:

(75)

A (75)a., el nucli de la projecció SX, X⁰, manté una relació estructural amb SY diferent d'aquella que manté amb SZ; en canvi, X⁰ a (75)b., manté la mateixa relació estructural amb tots dos sintagmes, SY i SZ, de manera que tant un com l'altre no depenen de la configuració estructural per determinar les seves FG (funcions gramaticals), i així els diversos sintagmes, SY, SZ, etc... poden aparèixer en l'ordre relatiu que prefereixin ja que aquest no condicionarà la seva funció.

Les llengües que suposadament presentaven l'esquema de (75)b. van ser nomenades *no-configuracionals*, mentre que aquelles que presentaven l'esquema de (75)a. eren llengües *configuracionals*.

Les característiques que es podien observar en les llengües no-configuracionals són ben diverses i variades. Es van citar, per exemple, les següents: (i) ordre lliure de paraules; (ii) ús d'expressions sintàctiques discontinues; (iii) anàfora nul·la; (iv) subjecte nul o elidit; (v) sistema casual ric; (vi) manca d'elements pleonàstics; (vii) morfologia verbal rica; (viii) manca de transformacions de moviment

de SN; etc... I es va acceptar des del començament⁷² que aquest conjunt de peculiaritats semblava massa heterogeni per constituir un sol paràmetre distintiu, encara que durant un cert temps es va parlar del *Paràmetre de la Configuracionalitat*.

Entre les llengües que, d'una manera o una altra, han estat considerades *no-configuracionals*, hi figuren el japonès, l'alemany, el Warlbiri (australiana), l'hongarès,... i, per suposat, el llatí. Totes aquestes llengües presenten un subgrup de les diverses característiques que es mencionen com a pròpies de les llengües no-configuracionals, la qual cosa va fer sospitar des d'un bon començament que en realitat es podia tractar de la interacció de diferents paràmetres, i no d'un paràmetre en especial.

En aquest treball, estudiarem com reacciona la llengua llatina, que presenta pràcticament totes les característiques abans esmentades, davant de diversos tests i asimetries que responen a una estructura de frase jeràrquica.

Considerem una altra vegada l'esquema de (75)a.. SY manté, com ja hem dit, una relació estructural amb X^0 diferent de la de SZ. Si extreiem SY (per exemple, si SY és un element *qu-*), aleshores l'estatus de la seva traça serà diferent del de la traça de SZ, en cas que extreiem aquest. Aquesta és la idea de les famoses asimetries subjecte/objecte, i també de les asimetries complement/adjunt (que pressuposen una posició estructural diferent per a cada un d'ells).

Si, finalment, el resultat d'aquestes proves mostra que en llatí hi ha asimetries, és a dir, que l'extracció d'un subjecte dóna resultats diferents de l'extracció d'un objecte, aleshores estarem mostrant que el llatí posseeix una estructura del tipus de (75)a., i no del tipus de (75)b.. En aquest cas, doncs, les diferències, manifestes, entre llatí i altres tipus de llengües es deurà a d'altres principis, però, molt probablement, a la interacció de diversos principis, fixats amb paràmetres diferents.

⁷²El terme *no-configuracional* va aparèixer a Chomsky (1981), citant també treballs de K.Hale, que finalment va formalitzar les seves idees a Hale (1983).

**2. L'ESPECIFICADOR DE SC:
EL CAS DELS ELEMENTS QU- RELATIUS.**

2.0. Introducció.

L'any 1967, va aparèixer *Constraints on Variables in Syntax* de J. R. Ross, que va constituir el primer intent d'establir sistemàticament les condicions i restriccions que operaven sobre les transformacions, algunes de les quals ja havien sortit a la llum amb el principi de l' *A-over-A*. Encara que en si mateixes no constituïen una 'explicació' dels fenòmens en qüestió, en Ross va identificar una sèrie de problemes que van estar a la base de la recerca en la dècada següent.

Totes les generalitzacions a què va arribar en Ross compartien la característica de fixar dominis fora dels quals no es podien realitzar extraccions. Aquests dominis es van anomenar *illes*. Aquells que tenen més rellevància pel que tractarem a continuació són, bàsicament, els següents :

Restricció del Sintagma Nominal Complex (RSNC). Consisteix en la impossibilitat d'extreure un element fora d'una clàusula inserida dintre d'un SN. S'han considerat, tradicionalment, dos tipus: les oracions de relatiu i les clàusules complement d'un nom, com ara a (1) i (2), respectivament:

- (1) a. *pro* vas veure [_{SN} la nena [_{SC} que portava *què*]] ?
 b.* *què_i* *pro* vas veure [_{SN} la nena [_{SC} que portava *t_i*]] ?
- (2) a. *pro* vas sentir [_{SN} la notícia [_{SC} que havien matat *qui*]] ?
 b.* *qui_i* *pro* vas sentir [_{SN} la notícia [_{SC} que havien matat *t_i*]] ?

A (1), el cas d' a. representa l'estructura-P, mentre que b. correspon a l'estructura-S, després d'haver aplicat Moure- α . L'element *què* es troba a (1)a., en posició d'objecte dintre d'una clàusula relativa que, al seu torn, es troba inserida dintre d'un SN; aquest tipus de SN és el que s'anomena SN Complex, i quan intentem extreure'n un element, tal com prediu la generalització d'en Ross, obtenim un resultat

agramatical, el d'(1)b. Efectivament, a (1)b., *què* ha estat traslladat des de la seva posició original fins al COMP de la clàusula matriu, sortint fora del SN Complex, la qual cosa dóna lloc a una agramaticalitat.

A (2) tenim el segon cas de SN Complex: un substantiu amb una clàusula com a complement. A (2)a., l'estructura-P, observem que l'objecte directe de la clàusula complement és *qui*. A (2)b., l'estructura-S, *qui* ha estat també traslladat al COMP de la clàusula matriu. El resultat és igualment agramatical.

Encara que la posició d'ambdues clàusules dintre del SN sigui diferent¹, semblen seguir un mateix patró pel que fa a l'extracció d'elements fora del seu domini. I això era precisament el que aquesta generalització pretenia recollir.

Restricció del Subjecte Clausal (RSC). La RSC no permet extreure cap element fora d'una clàusula subjecte:

- (3) a. [_{SC} que la Maria vingués [_{SP} amb [_{SN} qui]]] et va molestar ?
 b. * [_{SP} amb [_{SN} qui]]_i [_{SC} que la Maria vingués *t_i*] et va molestar?

Amb qui forma part de la clàusula subjecte, tal com podem observar a l'estructura-P representada a (3)a. A l'estructura-S representada a b., veiem com el resultat d'extreure'l al COMP de la clàusula matriu és agramatical.

Aquest cas, a més a més, exemplifica una altra fenomen recollit per en Ross, el que s'ha anomenat *Pied Piping*: quan una transformació afecta a un nus dominat per un altre nus, en una descripció estructural determinada, la transformació pot aplicar-se opcionalment al nus

¹De fet, quan a dintre del SC hi ha una anàfora, aquesta es comporta de manera diversa, segons el SC sigui una clàusula relativa o un complement del nucli N^o del SN on està inserida.

Per veure la diferència estructural entre una i altra, cf. 1.1.4 (2), especialment la nota 48.

dominant. Així, a (3), la transformació de moviment de *qu-* s'hauria d'aplicar al nus SN que domina directament *qui*; en canvi, s'ha aplicat al SP sencer que el domina. Un altre cas seria el de (4):

(4) *la Maria, la mare de la qual vam veure ahir, treballa aquí.*

a. la Maria [_{SC} [_{SI} *pro* vam veure [_{SN} la mare [_{SP} de la qual]]
ahir]]

b. la Maria [_{SC} [_{SN} la mare [_{SP} de la qual]]_i [_{SI} *pro* vam veure *t_i*
ahir]

A (4), la transformació no s'ha aplicat a *la qual*, ni al SP que el domina, sinó al SN sencer *la mare de la qual*.

El seu caràcter opcional fa que hi hagin d'intervenir altres principis que determinin quan el resultat és gramatical o agramatical.

En el cos principal d'aquest capítol farem especial referència a aquest fenomen.

La restricció de l'illa de *qu-*. Estableix que no es pot extreure un element fora d'una clàusula interrogativa indirecta. Efectivament, considereu el cas de (5):

(5) a. *pro* no t'imaginaves [_{SC} [_{SI} qui guanyaria *què*]] ?

b. * *què_i* no t'imaginaves [_{SC} qui_k [_{SI} *t_k* guanyaria *t_i*]] ?

L'estructura-P representada a (5)a. ens mostra una clàusula subordinada interrogativa indirecta que conté, a més del pronom interrogatiu *qui*, que pujarà al COMP inferior (és a dir, el de la subordinada), un altre element *qu-*, *què*. Aquest darrer element, tal com veiem a l'estructura-S representada a (5)b., es mou al COMP superior, el de la clàusula matriu, sortint, per tant, del domini de la clàusula interrogativa indirecta, i provocant l'agramaticalitat corresponent.

Malgrat l'avanç que l'establiment d'aquestes *illes* va suposar, tenien encara el desavantatge que es trobaven massa lligades a una construcció particular. En un intent de trobar una generalització important sobre totes elles, va sorgir el que es va anomenar *Subjacència*, com a un principi general sobre les transformacions. Va ser proposat per primera vegada a Chomsky (1973), i establia que dos elements no podien estar relacionats per una transformació si estaven separats per dos nusos *bounding*².

Aquest principi descansava sobre unes determinades assumpcions.

En primer lloc, l'estructura de COMP, resultat de les regles de reestructura que es proposaven aleshores, i que podem veure a (6):

- (6) a. $S' \rightarrow \text{COMP } S$
 b. $\text{COMP} \rightarrow X^{\text{max}}$

that
for
whether
...

X^{max} era la posició on 'aterrava' la frase *qu-* moguda³.

En segon lloc, la *Condició del Cicle Estricte*, que establia que, una vegada la derivació ha portat fora d'un cicle (normalment, S), ja no es podia retornar a ell.

Finalment, la *Condició de COMP-a-COMP*, que establia que una vegada una frase es trobava a COMP, podia moure's només a un altre COMP més amunt en l'estructura.

Aquestes assumpcions han estat més tard subsumides sota principis més generals, però la idea bàsica de Subjacència hi roman.

²Cf. 1.1.4.(3)

³Recordem que en l'estat actual del model (cf. 1.1.1.), també hi ha dues posicions, encara que per motius diferents: la posició de nucli del SC és la que acolliria elements com ara *that*, *for*, o *whether* (és a dir, els complementitzadors clàssics), mentre que el seu Especificador recull els elements *qu-* que hi arriben per moviment.

Resta la qüestió de determinar què és el que s'ha de considerar un nus *bounding*. En principi, sembla que SN ho és. A més a més, es va establir, per a algunes llengües, S; per a d'altres, especialment després dels treballs de Rizzi (1978), el nus S'.

D'aquesta manera, un sol principi, la Condició de Subjacència, dóna compte de tots els fenòmens descrits anteriorment. La parametrització (assignació a un mateix principi de diferents valors segons les llengües) donava també compte de les diferències entre italià, català i castellà, d'una banda, i anglès, de l'altra. Les primeres permeten extracció fora d'una clàusula interrogativa indirecta, però no fora d'un RSNC; la segona no permet cap de les dues extraccions.

Si prenem els exemples de clàusules relatives de (7) i (8) podrem observar, respectivament, les estructures-P i -S d'una extracció fora del domini d'una interrogativa indirecta i d'un RSNC:

(7) a. Aquests són els quadres [_{SC} [_{SI} no sabies [_{SC} [_{SI} havies posat **que** on]]]]

b. Aquests són els quadres [_{SC} **que**_i [_{SI} no sabies [_{SC} on_k [_{SI} havies posat *t_i* *t_k*]]]]

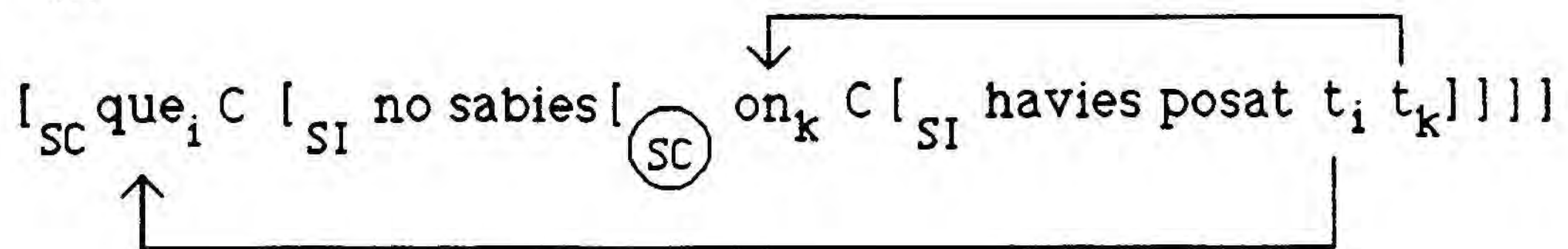
(8) a. Aquests són els quadres [_{SC} [_{SI} no sabies [_{SN} la notícia [_{SC} **que** [_{SI} havien venut **que**]]]]

b. *Aquests són els quadres [_{SC} **que**_i [_{SI} no sabies [_{SN} la notícia [_{SC} **que** [_{SI} havien venut *t_i*]]]]

La diferència a què hem aludit anteriorment descansa en el fet que el primer grup de llengües té com a nus *bounding* SN i S' (=SC), i el segon té SN i S (=SI).

A (7)b., *que* ha travessat només un nus *bounding*, SC, tal com podem observar a (9):

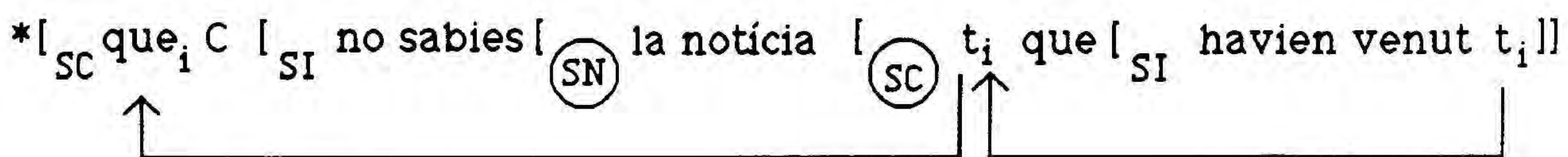
(9)

Recordem que SI no és un nus rellevant per a Subjacència en aquesta llengua, i que estem assumint la Condició del Cicle Estricte, la qual cosa provoca, entre d'altres que *que* s'hagi de desplaçar directament a la seva posició de destinació, ja que *on* ja està ocupant la posició intermèdia⁴. No es viola, per tant, Subjacència.

Pel contrari, a (8)b., *que* ha travessat (en la segona fase) SC i SN⁵, dos nusos *bounding*, tal com veiem a (10), violant, per tant, Subjacència:

(10)

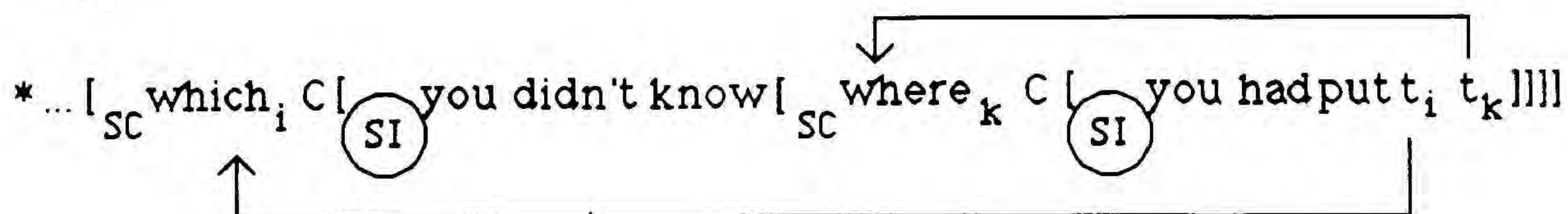

D'altra banda, en llengües com ara l'anglès (amb nusos *bounding*, SN i SI), una estructura com la de (7)b. provocaria un resultat agramatical, ja que l'element *qu-* relatiu travessaria dos nusos *bounding*, dos SI, donant com a resultat una violació de Subjacència. És això el que podem veure esquematitzat a (11):

⁴Cf. 1.1.4 (3) per a una informació més detallada sobre aquest assumpte.

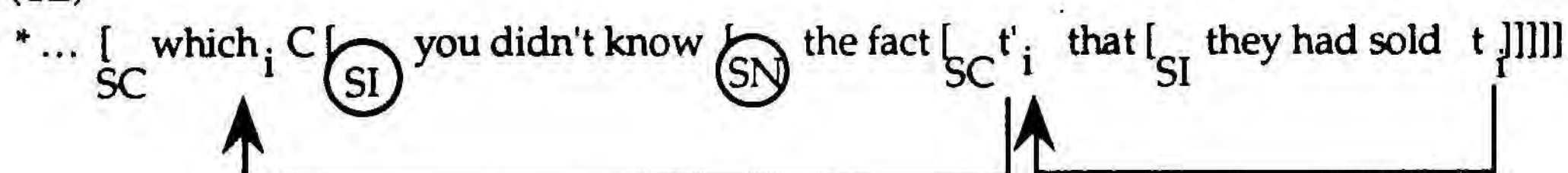
⁵El problema és, bàsicament, que l'element *qu-* ha de travessar els dos nusos d'una sola vegada. Si SN tingués una posició de l'estil de COMP on *que* pogués moure's en un pas intermig, no hi hauria problema. Però com que no és així, el moviment en qüestió resulta en agramaticalitat.

(11)

L'equivalent anglès de (10) no planteja cap problema: com podem veure a (12), els nusos *bounding* que l'element relatiu ha travessat són també dos, en aquest cas, SN i SI, i, per tant, l'exemple és agramatical.

(12)

Posterior desenvolupaments de la teoria van establir una sèrie de filtres per tal de restringir el poder de *Moure-α* (la transformació única, sota la qual s'agrupen les diferents transformacions d'abans). D'entre aquests, va sortir el que s'anomena *Filtre That-t*, que intentava donar compte d'una de les **asimetries Subjecte-Objecte**. El problema consistia, bàsicament, en determinar fins a quin punt la presència o absència del complementitzador *that* intervenia en les possibilitats d'extracció d'un subjecte o d'un objecte inserits dintre de la clàusula introduïda pel complementitzador *that*.

Així tenim que quan el complementitzador hi és present (és el cas de (13)), l'extracció del subjecte és agramatical ((13)a.), mentre que l'extracció de l'objecte es correcta ((13)b.):

- (13) a. * the man, who_i you think [that t_i saw Bill]
 b. the man, who_i you think [that Bill saw t_i]

D'altra banda, quan el complementitzador està absent, l'extracció del subjecte esdevé gramatical, mentre que l'extracció d'objecte no es veu afectada.⁶

- (14) a. the man, *who*_i you think [$\emptyset$ *t*_i saw Bill]
 b. the man, *who*_i you think [$\emptyset$ Bill saw *t*_i]

Després d'uns quants intents de donar compte d'aquest i altres fenòmens, es va postular el PCB (o *Principi de les Categories Buides*), que estableix que una categoria buida ha d'estar *regida pròpiament*⁷. A (13)a., la presència del complementitzador *that* impediria que *t*_i estigués *regida pròpiament*, provocant una violació del PCB. No entrarem ara en els detalls de l'anàlisi, ja que serà part important de la nostra discussió dintre d'aquest capítol.

Posteriorment, Huang (1982) i Lasnik & Saito (1984) han tret a la llum d'altres problemes, que es poden subsumir sota el PCB. En particular, problemes relacionats amb adjunts, també coneguts com les **asimetries Complement/No-complement**.

Huang, per exemple, va establir, en les seves *Conditions on Extraction Domains* (CED), que no es podia extreure cap element d'un domini que no estigués regit lèxicament, com ara els adjunts i els subjectes⁸. Per exemple, tal com veiem a (15) i (16) respectivament, l'extracció tant d'un argument com d'un no-argument, fora del domini de la clàusula adjunta causal, dóna resultats agramaticals:

- (15) a. *pro* estàs cansat [_{SC} perquè *pro* has fet **què**] ?
 b. ***Què**_i *pro* estàs cansat [_{SC} perquè *pro* has fet *t*_i] ?

⁶Actualment, quan es parla dels *Efectes del Filtre That-t* s'aludeix, generalment, a si la presència/absència del complementitzador afecta el grau de gramaticalitat d'una determinada extracció.

⁷Cf. 1.1.4 (3)

⁸Recordi's que la Restricció del Subjecte Clausal (*Sentential Subject Constraint*) ja recollia la generalització sobre els subjectes, però no oferia una explicació, no era explicativa.

- (16) a. *pro* estàs cansat [_{SC} perquè [_{S1} has vingut] *com*] ?
 b. **Com_i* *pro* estàs cansat [_{SC} perquè [_{S1} has vingut] *t_i*] ?

Així, en el cas de (15), *què*, que s'origina com a objecte de *fer* (per tant, un argument) en la clàusula adjunta introduïda per *perquè* (tal com veiem a la representació de l'estructura-P de (15)a.), no pot sortir d'aquest domini, que no està regit lèxicament.⁹

En el cas de (16), igualment, *com*, un adjunt originat a la clàusula adjunta introduïda per *perquè*, tampoc pot deixar aquest domini (el de la clàusula adjunta) no regit lèxicament.

En els treballs de Lasnik & Saito (1984), de què parlarem especialment a 2.1.1.(2), es tracta, entre d'altres coses, de les característiques de l'extracció de sintagmes adjunts fora del domini de clàusules argumentals: la manca d'efectes del filtre *that-t*,¹⁰ i, tal com veiem a (17) i (18) respectivament, l'asimetria que es presenta si el domini d'extracció és una declarativa o una illa de *qu-* :

- (17) a. *pro* dius [que vindrà *com*] ?
 b. *Com_i* dius [que vindrà *t_i*] ?
 (18) a. *pro* no saps [qui vindrà *com*] ?
 b. **Com_i* no saps [qui vindrà *t_i*] ?

Efectivament, *com* s'origina tant a (17) com a (18), com a adjunt de la clàusula subordinada. Si l'extreiem del domini de la declarativa

⁹Estan regits lèxicament els complements, però no els adjunts (circumstancials) ni els subjectes. Tornarem a aquesta qüestió al llarg del capítol.

¹⁰En llengües que els mostren amb els subjectes, com ara l'anglès. En les llengües romàniques que no presenten aquests efectes en l'extracció de subjectes, aquesta observació no s'aplica.

PCB, i com el context sintàctic hi intervé, seran els punts rellevants a l'estudi d'aquests fenòmens.

No entrarem ara en més detalls relatius a aquestes qüestions, ja que ens hi dedicarem extensament en la resta d'aquest capítol.

Al llarg d'aquesta secció hem parlat dels dominis sintàctics que han estat objecte d'estudi i que s'han mostrat rellevants no només pel que fa a moviment (que és el que ens ocupa ara aquí), sinó per multitud d'altres fenòmens sintàctics i, més important encara, per l'establiment de la Gramàtica Universal. Aquests dominis són:

- El que es coneix per RSNC (Restricció del Sintagma Nominal Complex), amb les dues variants: un SN amb una clàusula relativa, i un SN amb una clàusula argument. D'ambdós casos dona compte Subjacència; a més, el primer d'ells també està cobert pel CED de Huang.

- Pel que fa al Subjecte, trobem dos tipus de fenòmens: els descrits pels Efectes del Filtre That-t i els recollits sota la Condició de Subjecte¹² (que impedeix l'extracció de l'interior d'un subjecte). El primer ha estat explicat mitjançant el PCB; el segon engloba dos subgrups: extracció de l'interior d'un subjecte SN, i extracció de l'interior d'un subjecte SC. De tots dos dona compte el CED de Huang, però a més a més, Subjacència també explica l'extracció de l'interior d'un subjecte NP.

- L'illa de qu-. S'explica per Subjacència.

- Els adjunts. L'extracció d'elements adjunts fora del domini de clàusules argument està regulat pel PCB. L'extracció de qualsevol element fora del domini de clàusules adjuntes va ser explicat pel CED de Huang.

¹²Aquesta és la denominació que apareix a Huang (1982). A Ross (1967) era la RSC (Restricció de Subjecte Clausal)

En les pàgines que segueixen a continuació, tractarem de les propietats de les estructures creades per moviment. Tractarem de les *illes*, de les asimetries subjecte/objecte, de les asimetries complement/no-complement, i de les implicacions que tots aquests fenòmens tenen per a l'establiment de l'estructura oracional de la llengua llatina.